

Nr 30*Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.*

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln föreslagit Kungl. Maj:t att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1959/60 beräkna *dels* (p. 5 och 6) till Lantbruksstyrelsen: Avlöningar och Omkostnader förslagsanslag av 2 967 800 kronor respektive 402 000 kronor, *dels* (p. 8 och 9) till Lantbruksnämnderna: Avlöningar och Omkostnader förslagsanslag av 12 781 200 kronor respektive 2 994 500 kronor, *dels ock* (p. 10 och 11) till Lantbruksnämnderna: Utrustning och Utbildningskurser för viss personal reservationsanslag av 70 000 kronor respektive 20 000 kronor.

Kungl. Maj:t har i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln vidare föreslagit riksdagen, att för budgetåret 1959/60 *dels* (p. 15) till Bidrag till jordbrukets rationalisering anvisa ett reservationsanslag av 9 000 000 kronor, *dels* (p. 17) till Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti anvisa ett förslagsanslag av 300 000 kronor ävensom medgiva, såväl att den årliga räntan å den stående delen av lån från egnahemslånefonden, som beviljats efter ingående av år 1920 men före den 1 juli 1940, må för år 1960 nedsättas till 3,6 procent, som ock att i avseende å köpeskilling för sådan jordbrukslägenhet eller byggnad å åbolägenhet, som år 1920 eller senare år försålts från kronoegendom, räntan må, i den mån köpeskillingen för räntas enligt enahanda grunder, som gällt eller gäller för den stående delen av före den 1 juli 1940 beviljat egnahemslån för jordbrukslägenheter, under år 1960 utgå efter 3,6 procent, *dels* (p. 19) till Statens avdikningsanslag anvisa ett förslagsanslag av 1 500 000 kronor, *dels* (p. 73) till Särskilda utbildningskurser anvisa ett reservationsanslag av 136 700 kronor, *dels* (p. 115) medgiva att under budgetåret 1959/60 må beviljas statsbidrag å tillhoppa högst 2 200 000 kronor till skogsodlingsåtgärder på sämre jordbruksmark samt å tillhoppa högst 1 400 000 kronor till med statens skogsförbättringsanslag i övrigt avsedda ändamål, dock med den inskränkning som angivits under punkten, med rätt för Kungl. Maj:t att göra jämkning i ifrågavarande fördelning, samt till Statens skogsförbättringsanslag anvisa ett förslagsanslag av 3 600 000 kronor, *dels* (p. 147) till Bidrag till kostnader i samband med lantmåteri- och vägförrättningar m. m. anvisa ett förslagsanslag av 345 000 kronor.

I statsverkspropositionen, bil. 30 p. 11, har Kungl. Maj:t tillika föreslagit

riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Jordfonden för budgetåret 1959/60 beräkna ett investeringsanslag av 8 000 000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 17 april 1959 avlåten proposition, nr 148, vilken hänskjutits till jordbruksutskottet, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att *dels* godkänna de framlagda förslagen rörande den framtida inriktningen och utformningen av den statliga verksamheten med jordbrukets rationalisering, *dels* godkänna de framlagda förslagen till vissa organisatoriska förändringar i syfte att främja jordbrukets fortsatta rationalisering m. m., *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningarna för lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna, vilka angivits i propositionen, ävensom att upphäva personalförteckningen för jordbrukets upplysningsnämnd, *dels* fastställa viss angiven avlöningsstat för lantbruksstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60, *dels* fastställa viss angiven avlöningsstat för lantbruksnämnderna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60, *dels* för budgetåret 1959/60 anvisa till Lantbruksstyrelsen: Avlöningar och Omkostnader förslagsanslag av 2 935 700 kronor respektive 402 000 kronor, till Lantbruksnämnderna: Avlöningar och Omkostnader förslagsanslag av 12 509 500 kronor respektive 2 971 500 kronor, till Lantbruksnämnderna: Utrustning och Utbildningskurser för viss personal reservationsanslag av 70 000 kronor respektive 20 000 kronor, *dels* å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60 under Diverse kapitalfonder till *Jordfonden* anvisa ett investeringsanslag av 8 000 000 kronor. Vidare har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att under budgetåret 1959/60 statlig kreditgaranti må beviljas, *dels* för lån avseende yttre rationalisering intill ett belopp av 14 000 000 kronor, för lån till inre rationalisering intill ett belopp av 15 000 000 kronor, för jordbruksegnahemslån m. m. intill ett belopp av 20 000 000 kronor och för driftslån intill ett belopp av 6 000 000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle ge anledning därtill, medgiva jämkning i sagda fördelning, *dels* för lån avseende uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål intill ett belopp av 5 000 000 kronor, *dels* för lån avseende trädgårdsnäringsens rationalisering intill ett belopp av 2 000 000 kronor. Därjämte har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att biträda ackord och eljest eftergiva statens rätt på grund av garantiåtagande för lån avseende jordbrukets yttre och inre rationalisering samt för jordbruksegnahemslån och driftslån, *dels* ock medgiva, att Kungl. Maj:t vidtager i propositionen föreslagna ändringar i lantbruksnämndstaxan.

Utskottet har i detta sammanhang behandlat följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 499 av herr *Bengtson m. fl.*, likalydande med II: 604 av herr *Hedlund m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen vid behandling av propositionen nr 148 måtte *dels* i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att den

utredning varom framställning göres i motion nr II: 593 i anledning av propositionen nr 147 i sig må innesluta en utredning om den yttre rationaliseringen och om de samarbetsformer mellan olika centrala ämbetsverk och enskilda länsorgan som genomförandet av den yttre rationaliseringen erfordrar, *dels* besluta att stödet till rationaliseringen i avvaktan på förenämnda utredning må utgå under enahanda betingelser som nu råder, *dels* besluta att anslaget till den inre rationaliseringen för budgetåret 1959/60 måtte upptagas till 17 225 000 kronor i enlighet med vad i motionerna anförts, *dels* besluta, med frångående av propositionens förslag, att skog för kompletteringsändamål måtte värderas i enlighet med de principer som härutinnan föreslås av 1951 års jordbruksrationaliseringsutredning, samt att skog oavsett ägarekategorier skall under likartade förhållanden kunna utnyttjas i kompletteringsssyfte, *dels* i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att förslag till lösning av skogskompletteringsfrågan snarast förelägges riksdagen;

2) I: 504 av herr *Sundelin m. fl.* och II: 602 av herr *Antby m. fl.*, i vilka likalydande motioner hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 148 måtte *dels* beträffande den framtida inriktningen och utformningen av den statliga verksamheten med jordbrukets rationalisering beakta vad i motionerna anförts, *dels* beträffande den statliga administrationen på jordbrukets område samt i fråga om föreslagna ändringar i personalförteckningar avslå Kungl. Maj:ts förslag att inrätta en skoglig sektion inom lantbruksstyrelsen samt nyinrätta 17 befattningar som assistenttjänster vid lantbruksnämnderna, och i anledning härav å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa a) till Lantbruksstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 885 700 kronor, b) till Lantbruksstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 357 000 kronor, c) till Lantbruksnämnderna: Avlöningar ett förslagsanslag av 12 239 500 kronor, d) till Lantbruksnämnderna: Omkostnader ett förslagsanslag av 2 639 500 kronor, e) till Lantbruksnämnderna: Utrustning ett reservationsanslag av 46 000 kronor — innebärande en sammanlagd besparing av 732 000 kronor — samt *dels* å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60 under diverse kapitalfonder till Jordfonden anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor, innebärande en besparing av 3 000 000 kronor;

3) I: 503 av herr *Nilsson, Ferdinand*, och herr *Jonasson*, vari hemställts, att riksdagen vid behandlande av propositionen nr 148 måtte besluta vad som i motionen anförts;

4) II: 615 av herr *Larsson i Hedenäset m. fl.*, däri hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 148 måtte uttala, att vid utformningen av målsättningen för det statliga rationaliseringsstödet Norrlands speciella förhållanden må särskilt beaktas, samt att statligt stöd även må kunna lämnas till rationaliseringsåtgärder vid kombinationsjordbruk, förutsatt att verksamheten där i dess helhet kan bedömas bli lönsam;

5) I: 500 av herr *Eskilsson m. fl.* och II: 600 av herr *Hæggblom m. fl.*, likalydande, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts

förslag om avveckling av avdikningslånefonden, samt att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, *dels* att Kungl. Maj:t måtte till höstrikdagen framlägga förslag till upphävande av jordförvärvslagens bestämmelser i fråga om jordbrukares rätt att inköpa jord för komplettering av brukningsenheternas areal, *dels* att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning angående jordbrukets kapitalproblem, *dels* att Kungl. Maj:t måtte framlägga förslag till ordnande genom hushållningssällskapen av driftsekonomisk rådgivning;

6) I: 502 av herr *Jonsson m. fl.* och II: 605 av herr *Jonsson* i Strömsund *m. fl.*, i vilka likalydande motioner hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till 1960 års riksdag om sådan ändring i lagen den 18 juni 1925 ang. förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom att det i motionen angivna syftet uppnås;

7) I: 60 av herr *Nilsson, Ferdinand, m. fl.*, likalydande med II: 87 av herr *Vigelsbo m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte göra framställning om proposition senast till 1960 års riksdag avseende åtgärder för förstärkande av jordbruk med skog i anslutning till de riktlinjer, som berörts i motionerna;

8) I: 66 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 88 av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.*, i vilka likalydande motioner hemställts, att riksdagen måtte hemställa hos Kungl. Maj:t att skyndsamma åtgärder vidtages för att åstadkomma regler för en prissättning, som möjliggör byte och försäljning av kronoskog för jordbrukets yttre rationalisering såsom förutsattes i 1947 års riksdagsbeslut;

9) I: 354 av herr *Jonasson m. fl.* och II: 435 av herr *Börjesson m. fl.*, likalydande, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t *dels* uttala, att domänverkets inköp av skogsmark för markfondsmedel måtte begränsas till att i huvudsak avse omarronderingar med syfte att rationalisera lokala förvaltningsenheter, *dels* anhålla om prövning angående sådan ändring av gällande bestämmelser — SFS 1945: 262 — att de ändamål, för vilka markfondsmedel må tagas i anspråk, utökas att jämväl, och med samma angelägenhetsgrad, innefatta förstärkande av domänverkets rörelsekapital, samt förvärv för domänverkets behov av annan fastighet än skogsegendom;

10) I: 182 av herr *Franzén m. fl.* och II: 227 av herr *Grebäck m. fl.*, i vilka likalydande motioner hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till ändrad lydelse av kungörelsen angående den statliga jordbruksegnahemsverksamheten så att s. k. driftslån må kunna beviljas med högst tjugutusen kronor och amorteringstiden för sådana lån bestämmas till högst femton år;

11) I: 344 av herr *Pålsson m. fl.*, likalydande med II: 232 av herr *Larsson* i Norderön *m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte uttala att bidrag ur Statens skogsförbättringsanslag i första hand skall utgå till åtgärder som avser skogsodling på hagmark och annan därmed jämförbar mark och först i andra hand till skogsplantering på åkerjord;

12) I: 333 av herr *Sundelin* och II: 404 av herr *Ståhl m. fl.*, i vilka likalydande motioner, såvitt nu är i fråga, hemställt, att riksdagen måtte *dels* till Bidrag till jordbrukets rationalisering för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 6 775 000 kr., *dels* medgiva, att under budgetåret 1959/60 må beviljas statsbidrag å tillhopa högst 1 600 000 kr. till skogsodlingsåtgärder på sämre jordbruksmark samt å tillhopa högst 1 400 000 kr. till med statens skogsförbättringsanslag i övrigt avsedda ändamål, dock med den inskränkning som angivits i propositionen, med rätt för Kungl. Maj:t att göra jämkning i ifrågavarande fördelning, *dels ock* till Statens skogsförbättringsanslag för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 3 000 000 kr.;

13) I: 94 av herrarna *Sveningsson* och *Ringaby*, likalydande med II: 127 av herr *Antby m. fl.*, i vilka motioner hemställt, att riksdagen höjer förslagsanslaget till Bidrag till kostnader i samband med lantmåteri- och vägförriätningar m. m. för budgetåret 1959/60 med 225 000 kronor till 570 000 kronor samt gör motsvarande minskning med 225 000 kronor å reservationsanslaget till Bidrag till jordbrukets rationalisering;

14) II: 603 av herr *Grebäck m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta *dels* att så stor del av statens avdikningsanslag tills vidare behålles, att enhetliga bidragsbestämmelser kan tillämpas inom företag, till vilka bidrag beträffande del av företaget redan utgått ur sagda anslag, *dels ock* att statens avdikningslånefond behålles under en övergångstid i syfte att tillgodose sådana företag med lånemedel, där det finns anledning förmoda att säkerhet icke i tillfredsställande utsträckning skulle kunna erhållas för erforderliga lånegarantier utan tillgång till de kompletterande, av 1956 års fondutredning föreslagna lagbestämmelser, som aviseras i propositionen nr 148;

15) I: 179 av herr *Jonasson m. fl.* och II: 225 av herr *Brandt i Sätilla m. fl.*, i vilka motioner hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att sådana åtgärder vidtages att lantmätare i erforderlig utsträckning ställs till förfogande för lantmåteriförrättningar vid rationaliseringsverksamheten inom jordbruket;

16) I: 501 av herr *Eskilsson m. fl.* och II: 601 av herr *Hæggbloom m. fl.*, i vilka likalydande motioner hemställt, att riksdagen måtte *dels* avslå Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av en skoglig sektion inom lantbruksstyrelsen, *dels ock* å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till Lantbruksstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 860 700 kronor; till Lantbruksnämnderna: Avlöningar ett förslagsanslag av 10 412 200 kronor; till Lantbruksnämnderna: Omkostnader ett förslagsanslag av 2 500 000 kronor och till Bidrag till jordbrukets rationalisering ett reservationsanslag av 7 000 000 kronor;

17) I: 334 av herr *Sundelin*, likalydande med II: 405 av herr *Ståhl m. fl.*, i vilka motioner hemställt, såvitt nu är i fråga, att lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas omkostnadsanslag måtte minskas med 10 procent och uppföras med belopp av 361 800 kronor resp. 2 695 100 kronor;

18) I: 92 av herr *Eskilsson m. fl.* och II: 130 av herr *Östlund m. fl.*, likalydande, i vilka motioner hemställts, att riksdagen ville avslå Kungl. Maj:ts förslag att anvisa ett reservationsanslag å 20 000 kronor till Lantbruksnämnderna: Utbildningskurser för viss personal;

19) I: 91 av herr *Eskilsson* och herr *Nilsson, Yngve*, samt II: 125 av herr *Hæggblom*, i vilka likalydande motioner hemställts, att riksdagen till Bidrag till jordbrukets rationalisering för budgetåret 1959/60 anvisar ett reservationsanslag av 8 000 000 kronor;

20) I: 338 av herr *Andersson, Axel Emanuel*, och herr *Jonsson*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln, punkten Bidrag till kostnader i samband med lantmäteri- och vägförrättningar m. m., anvisa ytterligare 20 000 kronor såsom Bidrag till ersättning åt vissa förrättningsmän enligt lagen om enskilda vägar, vilka icke är pensionerade lantmätare, och att ersättningen skall utgå med 15 % av den ersättning — bortsett från s. k. förskjutna kostnader — som vägförrättningsman har att enligt vägförrättningsmannataxan uppbära av sakägare;

21) I: 63 av herr *Hermansson m. fl.*, likalydande med II: 89 av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta *dels* att lånegarantier avseende statligt stöd till trädgårdsnäringens rationalisering må beviljas företag oavsett storleksordning, *dels ock* att hos Kungl. Maj:t hemställa om härför erforderlig ändring i gällande kungörelse; samt

22) I: 64 av herr *Persson, Johan, m. fl.* och II: 90 av herrar *Åhman* och *Nilsson* i Lönsboda, likalydande, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta *dels* att sådan ändring vidtages i kungörelsen 1954: 311 om statlig garanti för lån för uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål, att det blir möjligt att bevilja lånegaranti även för byggnad avsedd för partiförsäljning av frukt och grönsaker, *dels ock* att sådan ändring vidtages i kungörelsen 1955: 354 angående statligt stöd till trädgårdsnäringens rationalisering, att lånegaranti må beviljas trädgårdsföretag oavsett storleksordning.

Beträffande det närmare innehållet i förenämnda motioner får utskottet hänvisa till motionerna II: 604, II: 602, I: 503, II: 615, II: 600, I: 502, I: 60, II: 88, II: 435, II: 227, II: 232, II: 404, II: 127, II: 603, II: 225, II: 601, II: 405, II: 130, II: 125, I: 338, II: 89 samt II: 90.

Över motionerna I: 66 och II: 88 har yttranden avgivits av lantbruksstyrelsen och domänstyrelsen. Vidare har över motionerna I: 179 och II: 225 utlåtanden avgivits av lantmäteristyrelsen och lantbruksstyrelsen. Yttranden har härutöver inhämtats från domänstyrelsen och riksräkenskapsverket i fråga om motionerna I: 354 och II: 435.

Framställningarna i statsverkspropositionen

a) Lantbruksstyrelsen: Avlöningar och Omkostnader

Lantbruksstyrelsen har i sin anslagsskrivelse hemställt att avlöningsanslaget ökas med i runt tal 132 300 kronor samt att omkostnadsanslaget sänkes med 3 000 kronor.

Departementschefen har anfört följande.

»Jag har för avsikt att senare föreslå Kungl. Maj:t att för riksdagen framlägga särskild proposition angående jordbrukets rationalisering, m. m., varvid bland annat lantbruksstyrelsens avlönings- och omkostnadsanslag för nästa budgetår kommer att bli föremål för närmare behandling. I enahanda sammanhang torde jämväl frågan om den verksamhet, som bedrivs av jordbrukets upplysningsnämnd, höra upptagas till prövning.

Enligt mina beräkningar, för vilka närmare redogörelse kommer att lämnas i omförmälda särskilda proposition, bör förevarande och nästföljande anslag för nästa budgetår preliminärt uppföras med 2 967 800 respektive 402 000 kronor.»

b) Lantbruksnämnderna: Avlöningar, Omkostnader och Utrustning

Lantbruksstyrelsen har i sina anslagsäskanden hemställt, att nämndernas avlöningsanslag höjes med ett avrundat belopp av 192 900 kronor, att omkostnadsanslaget minskas med 50 000 kronor samt att utrustningsanslaget uppföres med ett belopp av 125 100 kronor.

Departementschefen har anfört följande.

»Såsom jag redan anfört under lantbruksstyrelsens avlöningsanslag, har jag för avsikt att senare föreslå Kungl. Maj:t att förelägga riksdagen en särskild proposition med förslag rörande jordbrukets rationalisering, m. m. I berörda proposition torde böra behandlas bland annat de spörsmål och förslag, som framförts av jordbruksanslagsutredningen i dess den 18 december 1958 avgivna betänkande angående ändrade bestämmelser rörande statligt stöd till jordbrukets inre rationalisering samt av lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen i ett samtidigt avgivet betänkande angående överförande av sämre jordbruksjord till skogsmark. Därvid synes även böra upptagas till övervägande vissa organisatoriska frågor berörande lantbruksnämnderna. Med hänsyn härtill torde den närmare prövningen av såväl förevarande som de 3 närmast följande anslagspunkterna få ske i nämnda proposition. Även frågan om hur kostnaderna för särskilda planeringsåtgärder i fortsättningen skall bestridas torde därvid få upptagas till prövning.

Vidare vill jag nämna, att jag i enahanda sammanhang ämnar föreslå en höjning av vissa ersättningar enligt lantbruksnämndstaxan på så sätt, att en ökning med omkring 200 000 kronor kan beräknas uppkomma av de från lantbruksnämnderna inflytande inkomsterna, vilka redovisas på driftbudgetens inkomstsida.

I enlighet med mina beräkningar bör lantbruksnämndernas avlöningsanslag, omkostnadsanslag samt utrustningsanslag för nästa budgetår preliminärt uppföras med 12 781 200, 2 994 500 respektive 70 000 kronor. Samtidigt torde under en ny anslagsrubrik böra beräknas ett belopp av 20 000 kronor till utbildningskurser för viss personal vid lantbruksnämnderna. En närmare redogörelse för här omförmälda beräkningar kommer att lämnas i förenämnda särskilda proposition.»

c) Lantbruksnämnderna: Utbildningskurser för viss personal

Departementschefen har anfört.

»I samband med ikraftträdandet av de nya bestämmelser rörande, bland annat, statens stöd till jordbrukets inre rationalisering och till skogsodling på sämre jordbruksmark, som jag avser föreslå Kungl. Maj:t att senare förelägga årets riksdag för godkännande, torde lämpligen ett antal kortare utbildningskurser och konferenser av informatorisk karaktär böra anordnas för viss sådan personal vid lantbruksnämnderna, vilken skall ha att tillämpa bestämmelserna i fråga. Även viss annan kortvarigare kursverksamhet för tjänstemän hos lantbruksnämnderna torde böra komma till stånd under nästa budgetår. För bestridande av ersättningar till kursledare och lärare samt av kostnader för anskaffande av kompendier och annan kursmateriel, m. m. torde såsom redan berörts under lantbruksnämndernas avlöningsanslag här under en ny anslagsrubrik betitlad Lantbruksnämnderna: Utbildningskurser för viss personal böra beräknas ett belopp av 20 000 kronor.»

d) Bidrag till jordbrukets rationalisering

Lantbruksstyrelsen har i sin anslagsframställning hemställt,

1. att anslaget för nästa budgetår preliminärt beräknas till 10 000 000 kr. och

2. att den ram, inom vilken bidrag under budgetåret skall få beviljas för olika ändamål, likaledes preliminärt beräknas till oförändrat 16 500 000 kr.

Departementschefen har anfört följande.

»I överensstämmelse med jordbruksanslagsutredningens förslag i det nyli- gen i ämnet avgivna betänkandet, för vars närmare innehåll jag avser lämna en ingående redogörelse i den förut omförmälda särskilda propositionen till årets riksdag berörande jordbrukets rationaliseringsfrågor, vill jag för- ordra att ramen för nästa budgetår avseende statsbidragen till den inre rationaliseringen fastställs till 14 000 000 kronor. Med hänsyn till angelägenheten av att främja den pågående yttre rationaliseringen föreslår jag å andra sidan en höjning av den för sistnämnda ändamål bestämda bidragsramen med 1 000 000 kronor till 2 500 000 kronor. Den totala bidragsramen skulle sålunda vid bifall till dessa förslag bli oförändrad för det närmaste budget- året. Till spørsmålet om de bestämmelser som bör gälla för dispositionen av de under bidragsramarna beräknade beloppen ämnar jag återkomma i före- nämnda särskilda proposition.

Lantbruksstyrelsen har i betraktande av den under anslaget per den 30 juni 1959 beräknade reservationen preliminärt, i avvaktan på jordbruksans- lagsutredningens omförmälda betänkande, angivit medelsbehovet för bud-

getåret 1959/60 till 10 000 000 kronor. För min del har jag funnit att en anslagsanvisning av 9 000 000 kronor får antagas vara tillfyllest. Ur detta anslagsbelopp bör i enlighet med ett av jordbruksanslagsutredningen framlagt förslag tagas medel även för utbetalande av under sagda budgetår beviljade sådana slag av statsbidrag, som hittills finansierats ur statens avdikningsanslag. Jämväl statsbidrag till utflyttnings-, väganläggnings- och odlingskostnader i sammanhang med skiften, till vilka bidrag medelsanvisning i årets riksstat skett under anslaget Bidrag till kostnader i samband med lantmäteri- och vägförrättningar m. m., bör — i anslutning till vad utredningen förordat och vad som senare kommer att beröras vid behandlingen av äskandena under sist angivna anslagsrubrik (p. 147) — hädanefter utbetalas från jordbrukets rationaliseringsanslag. De sålunda föreslagna dispositionsförändringarna är motiverade av budgettekniska skäl.»

e) Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti

Lantbruksstyrelsen har i sin anslagsskrivelse hemställt,

1. att anslaget uppföres med oförändrat belopp,
2. att den ram, inom vilken statlig kreditgaranti under budgetåret 1959/60 får beviljas för lån till yttre och inre rationalisering samt för jordbruks-egnahemslån och driftslån, preliminärt beräknas till 51 000 000 kr.,
3. att under budgetåret 1959/60 statlig kreditgaranti för lån till uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål och för lån till trädgårdsnäringsens rationalisering får beviljas med sammanlagt 7 500 000 kr. enligt följande sammanställning:

	Lämnad garanti 1957/58	Garantiram 1958/59	Förslag 1959/60
Lagerhuslån m. m.	4 000 000	4 000 000	5 500 000
Trädgårdsnäringsens rationali- sering	519 100	2 000 000	2 000 000

4. att sådan ändring vidtages i kungörelsen 1954: 311 om statlig garanti för lån för uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål, att det blir möjligt att bevilja lånegaranti även för byggnad avsedd för partiförsäljning av frukt och grönsaker, samt

5. att sådan ändring vidtages i kungörelsen 1955: 354 angående statligt stöd till trädgårdsnäringsens rationalisering, att lånegaranti må beviljas trädgårdsföretag oavsett storleksordning.

Departementschefen, som tillstyrkt den av lantbruksstyrelsen yrkade medelsanvisningen, har anfört följande.

»I den särskilda proposition angående jordbrukets rationalisering, m. m., som jag avser föreslå Kungl. Maj:t att senare framlägga för riksdagen, ämnar jag även upptaga till närmare behandling frågan om garantiramarnas storlek nästa budgetår beträffande såväl lån avseende yttre och inre rationalisering, jordbruks-egnahemslån och driftslån som lån avseende uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål samt lån avseende trädgårdsnäringsens rationalisering. I anslutning därtill torde hemställan få göras om riksdagens godkännande av dylika garantirammar för sagda budgetår.

Vad lantbruksstyrelsen föreslagit rörande ändringar i kungörelserna den 7 maj 1954 (nr 311) om statlig garanti för lån för uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål samt den 3 juni 1955 (nr 354) angående statligt stöd till trädgårdsnäringens rationalisering innebär ett vidhållande av enahanda yrkanden föregående år. I likhet med 1958 års förra riksdag (JoU 19; rskr 279) finner jag under hänvisning till pågående utredning rörande trädgårdsnäringens problem, trädgårdsnäringens utredningen, vars direktiv är så utformade att de i styrelsens förslag berörda spörsmålen kan upptagas till prövning av utredningen, skäl icke föreligga att biträda förslagen i fråga.

Liksom under tidigare år bör riksdagens medgivande inhämtas till nedläggning enligt tidigare tillämpade grunder av räntan på vissa lån från den förutvarande egnahemslånefonden m. m. Därest riksdagen lämnar detta medgivande torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda de författningsbestämmelser, som därvid blir erforderliga.»

f) Statens avdikningsanslag

Lantbruksstyrelsen har i sin petitaskrivelse hemställt,

1. att anslaget preliminärt beräknas till 3 000 000 kr. och att bidragsramen likaledes preliminärt beräknas till högst 2 000 000 kr. samt

2. att inom ramen för medgiven bidragstilldelning och efter Kungl. Maj:ts bestämmande dels ett belopp av 100 000 kr. skall få disponeras för bidrag till vissa undersökningar rörande äldre torrlägningsföretag samt för åtgärder, ägnade att gagna torrlägningsverksamheten i dess helhet, dels erforderliga medel skall utgå till bestridande av kostnaderna för pågående utredning rörande torrläggning av vissa marker vid Hjälmaran och i Kvismaredalen.

Efter närmare redogörelse för lantbruksstyrelsens anslagsframställning har *departementschefen* anfört.

»I avvaktan på ställningstagandet till jordbruksanslagsutredningens betänkande rörande statens stöd till jordbrukets inre rationalisering har lantbruksstyrelsen gjort en preliminär beräkning av såväl berörda anslags som bidragsramens storlek för nästa budgetår. Utredningen har för sin del föreslagit, att bidragsgivningen till sådan torrlägningsverksamhet, som nu stödes med medel ur anslaget, från och med den 1 juli 1959 skall finansieras med anlåtande av reservationsanslaget till bidrag till jordbrukets rationalisering. Såsom framgår av vad jag nyss anfört vid behandlingen av yrkandena beträffande sistnämnda anslag för nästa budgetår bör ur detta tagas medel för utbetalande av dylika bidrag till torrlägningsåtgärder, varom beslut fattas efter den 30 juni 1959. Till formerna för och omfattningen av ifrågavarande bidragsverksamhet avser jag senare återkomma i den särskilda propositionen angående jordbrukets rationalisering, m. m.

De medel, som erfordras för infriande av före den 1 juli 1959 med stöd av tidigare i anslutning till förevarande anslag fastställda bidragsramar gjorda utfästelser om bidrag till torrlägningsföretag, torde lämpligen böra anvisas under hittillsvarande anslagsrubrik. Det synes tillfyllest att för nästa budgetår till ändamålet anvisa ett belopp av 1 500 000 kronor.»

g) Särskilda utbildningskurser

Lantbruksstyrelsen har i sin anslagssskrivelse hemställt, att anslaget höjes med 59 200 kr. till 200 500 kr. Sistnämnda belopp jämte en beräknad reservation av 15 400 kr. den 1 juli 1959 avses till bidrag till följande kursverksamhet.

Mejeriskola

1. Huvudman	5 000
2. Huvudlärare	2 200
3. Timlärare	3 400

Utbildningskurser

4. För ladugårdsskötare	11 000
5. » svinskötare	7 600
6. » fårskötare	2 000
7. » kontrollassistenter	16 500
8. » mjölkbedömare	1 600
9. » köttklassificerare	1 600
10. Trädgårdskurser	12 000
11. Psykologisk-pedagogisk kurs för 9 yj-lärare och instruktörer	30 000

Fortbildningskurser

12. För mejeripersonal	23 000
13. » konsulenter, lärare m. fl.	100 000

 215 900

Departementschefen har — efter redogörelse för lantbruksstyrelsens motivering för anslagsäskandena — anfört följande.

»Beträffande medelsanvisningen till mejeriskolan kan jag icke tillstyrka lantbruksstyrelsens förslag om höjning av driftkostnadsbidraget med 1 000 kronor. Mot lantbruksstyrelsens beräkning i övrigt av bidraget till skolan har jag däremot icke något att erinra. För nästa budgetår bör sålunda för ändamålet beräknas ett belopp av 9 600 kronor.

Till den med anslaget avsedda kursverksamheten i övrigt har för innevarande budgetår utöver anvisat belopp å 139 400 kronor beräknats stå till förfogande en reservation å 3 100 kronor eller sammanlagt 142 500 kronor. Enligt min mening synes till fyllest, om ett belopp av samma storlek ställes till förfogande för verksamheten även under nästa budgetår. Jag anser mig alltså icke kunna tillstyrka den av lantbruksstyrelsen föreslagna ökningen av medelsanvisningen för här ifrågakvarande ändamål, vilket innebär, att jag liksom förra året icke anser mig böra förorda någon höjning av vissa av de nu utgående bidragsbeloppen. Däremot har jag icke något att erinra mot att, liksom under budgetåret 1957/58, inom den nu angivna kostnadsramen medel tages i anspråk för en kurs för blivande lärare på enhetsskolans jordbrukslinje i klass 9 y och för blivande instruktörer vid lantbruksnämnder och hushållningssällskap.

Under återopande av det anförda och med hänsyn till att en reservation

å 15 400 kronor beräknas föreligga å anslaget vid utgången av innevarande budgetår, föreslår jag, att anslaget för nästa budgetår uppföres med $(9\ 600 + 142\ 500 - 15\ 400 =)$ 136 700 kronor.»

h) Statens skogsförbättringsanslag

Skogsstyrelsen har i sin anslagsframställning hemställt om anslagsökning med 400 000 kr.

Efter närmare redogörelse för innehållet i styrelsens anslagsskrivelse har *departementschefen* anfört följande.

»Med huvudsaklig utgångspunkt från de förslag lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen efter en på Kungl. Maj:ts uppdrag verkställd utredning nyliken avgivit rörande åtgärder för intensifierad skogsodling på sämre jordbruksmark vill jag föreslå, att detta anslag förstärkes med ett belopp av 1 000 000 kronor att uteslutande användas för ökad bidragsgivning till dylika åtgärder. De närmare reglerna för dispositionen av medlen till berörda ändamål ämnar jag återkomma till i den särskilda propositionen till 1959 års riksdag, där spörsmål sammanhängande med jordbrukets rationalisering avses upptagas till närmare behandling.

För bidrag till övriga med anslaget avsedda ändamål kan jag icke förorda någon medelsförstärkning under detsamma för nästa budgetår. Vid anslagets användning bör skogsstyrelsen alltjämt i erforderlig omfattning samråda med arbetsmarknadsstyrelsen.

Liksom hittills torde av anslaget cirka 50 000 kronor få avses för åtgärder mot skadegörelse av skogsinsekter och högst 5 000 kronor för anordnande av fortbildningskurser i de verksamhetsgrenar, som stödjdes med anslagsmedlen. Under budgetåret 1959/60 torde beslut om bidrag till skogsodlingsåtgärder på sämre jordbruksmark få meddelas för tillhoppa högst 2 200 000 kronor samt till övriga med anslaget avsedda ändamål intill ett sammanlagt belopp av högst 1 400 000 kronor. Sistnämnda bidragsram bör dock minskas i samma utsträckning som anslagsmedlen för härvid berörda ändamål anlitas intill förut angivna belopp för fortbildningsverksamhet eller för åtgärder mot skadegörelse av skogsinsekter. Kungl. Maj:t bör äga rätt att jämka fördelningen mellan sagda bidragsramar om förhållandena ger anledning därtill.»

i) Bidrag till kostnader i samband med lantmåteri- och vägförrättningar m. m.

Lantmåteristyrelsen har i sin anslagsframställning hemställt, att anslaget uppräknas med 140 000 kr. på sätt framgår av följande uppställning.

	Utgifter		Anslag 1958/59	Ökning eller minskning
	1956/57	1957/58		
1. Bidrag till vissa förrättningskostnader m. m.	223 221	127 910	225 000	—
2. Bidrag till utflyttnings-, väganläggnings- och odlingskostnader i sammanhang med skiften	210 111	448 416	225 000	+ 125 000

	Utgifter		Anslag 1958/59	Ökning eller minskning
	1956/57	1957/58		
3. Bidrag till kostnader vid ensittarförrättningar	82 320	74 868	85 000	— 10 000
4. Bidrag till ersättning åt vissa förrättningsmän enligt lagen om enskilda vägar	13 043	16 766	20 000	+ 30 000
5. Bidrag till städer och vissa andra samhällen för upprättande av fastighetsregister m. m.	12 294	4 343	10 000	—
6. Vissa avstycknings- och mantals-sättningsförrättningar	48 657	6 629	20 000	— 5 000
	589 646	678 932	585 000	+ 140 000

Departementschefen har efter närmare redogörelse för anslagsskrivelsen anfört.

»I anslutning till jordbruksanslagsutredningens betänkande rörande jordbrukets inre rationalisering vill jag föreslå, att statsbidrag till utflyttnings-, väganläggnings- och odlingskostnader i sammanhang med skiften hädanefter skall utgå från reservationsanslaget Bidrag till jordbrukets rationalisering. Medel för ändamålet bör därför icke vidare anvisas under detta anslag. Även övriga från här berörda anslagspost nu utgående bidrag torde i fortsättningen få bestridas från andra anslag. Ifrågavarande post å 225 000 kronor kan därför slopas. Till spörsmålen om formerna för beslut i anledning av ansökan om sådana bidrag varom här är fråga, om rätten att disponera medel under jordbrukets rationaliseringsanslag med flera berörda anslag samt om de bestämmelser som reglerar bidragsgivningen i fråga, avser jag att återkomma i den tidigare omnämnda särskilda propositionen angående jordbrukets rationalisering, m. m., som jag har för avsikt att senare föreslå Kungl. Maj:t att framlägga för årets riksdag.

Någon höjning av ersättningarna till vissa förrättningsmän enligt lagen om enskilda vägar kan jag icke heller i år förorda. Till följd härav föreslår jag, att till bidrag till dylika ersättningar för nästa budgetår anvisas ett oförändrat belopp. Likaså torde till bidrag till städer och vissa andra samhällen för upprättande av fastighetsregister m. m. böra anvisas ett belopp av samma storlek som för innevarande budgetår. Med hänsyn till redovisade utgifter under det senaste budgetåret och till väntad kostnadsutveckling för ändamålen bör emellertid de medel, som avses till bidrag till kostnader vid ensittarförrättningar samt till vissa avstycknings- och mantalssättningsförrättningar minskas med 10 000 respektive 5 000 kronor.

Elt bifall till vad jag sålunda förordat innebär en med 240 000 kronor till 345 000 kronor minskad medelsanvisning under detta anslag.»

j) Jordfonden

Lantbruksstyrelsen har i sin petitaframställning hemställt att till jordfonden för budgetåret 1959/60 måtte anvisas ett investeringsanslag av 6 000 000 kr.

Departementschefen har anfört.

»Såsom jag tidigare denna dag anfört bland annat vid behandlingen av äskandena för budgetåret 1959/60 rörande lantbruksstyrelsens avlöningsanslag under driftbudgetens nionde huvudtitel (bil. 11, p. 5) ämnar jag senare föreslå Kungl. Maj:t att för årets riksdag framlägga en särskild proposition med förslag angående jordbrukets rationalisering, m. m. I sagda proposition avser jag att närmare beröra bland annat den verksamhet, som finansieras med medel ur jordfonden. Lantbruksstyrelsen har hemställt att fonden skall förstärkas med ett belopp av 6 000 000 kronor. För egen del vill jag likväl i avbidan på förenämnda särskilda proposition i ämnet beräkna ett kapitaltillskott av 8 000 000 kronor.»

Yttrandena över motionerna I: 179 och II: 225 rörande åtgärder för att påskynda lantmäteriförrättningarna vid rationaliseringsverksamheten inom jordbruket

I sitt den 14 februari 1959 dagtecknade remissyttrande har *lantmäteristyrelsen* framhållit, att styrelsen delar motionärernas uppfattning att det är önskvärt att nu aktuella lantmäteriförrättningar kunna genomföras utan dröjsmål. Denna uppfattning har under årens lopp kommit till synes i en rad olika framställningar och yttranden från lantmäteristyrelsen. Då bedömningen av vilka åtgärder, som kunna anses erforderliga och möjliga i dagens läge, måste ske mot bakgrunden av den aktuella situationen inom lantmäteriet och beträffande förrättningsverksamheten för rationaliseringsändamål har styrelsen ansett sig först böra beröra dessa frågor. Detta har styrelsen gjort i anslutning till följande punkter avseende förrättningsverksamhetens nuvarande omfattning, det framtida behovet av förrättningar för jordbrukets rationalisering, distriktsorganisationens arbetsbalans samt tidsutdräkten för distriktsorganisationens handläggning av vissa ärenden av betydelse för lantbruksorganisationens verksamhet, nu gällande personalramar samt den aktuella personalsituationen inom lantmäteriets distriktsorganisation, rekryteringsunderlaget beträffande distriktsorganisationens personal, åtgärder som vidtagits med syfte att öka distriktsorganisationens kapacitet, samt möjliga åtgärder för att på kort sikt intensifiera distriktsorganisationens verksamhet för jordbrukets yttre rationalisering.

Styrelsen har slutligen anfört följande sammanfattande synpunkter i anslutning till i motionen gjord hemställan.

Lantmäteriets medverkan i verksamheten för yttre rationalisering inom jordbruket är redan nu betydande. Sagda medverkan innesluter genomförandet av genomgripande ändringar i fastighetsindelningen inom stora områden (f. n. enbart inom Kopparbergs län 200 000 hektar) genom laga skif-

ten, vilka handläggas av särskilda skiftesorganisationer. Därtill kommer annan yttre rationalisering, i vilken lantbruksnämnderna äro inkopplade, samt yttre rationalisering som sker efter initiativ direkt av berörda fastighetsägare. Tillsammans upptager här ifrågasvarande medverkan för närvarande en väsentlig del av lantmäteriets arbetskapacitet.

Det framtida behovet av verksamhet för yttre rationalisering är enligt verkställda undersökningar stort. Lantmäteriets arbetsinsats för rationaliseringsförrättningar behöver med hänsyn härtill enligt lantmäteristyrelsens beräkningar under den närmaste femårsperioden mer än fördubblas.

Lantmåteriverksamhetens framtida organisation är föremål för utredning. De av motionärerna berörda frågorna torde därvid komma att behandlas. Detta utesluter dock icke att vissa åtgärder inom den nuvarande organisationens ram kunna ifrågasättas för att främja förrättningsverksamheten för jordbrukets yttre rationalisering. Styrelsen har också vidtagit olika åtgärder inom ramen för tillgängliga resurser. Den främsta av dessa har varit att organisera särskilda föfogandelantmätareorganisationer, som ha till huvudsakligt syfte att handlägga rationaliseringsförrättningar och andra i anslutning därtill aktualiserade förrättningar och uppdrag. Ytterligare några sådana organisationer torde så småningom komma att inrättas i de län, där behovet av rationaliseringsförrättningar är särskilt stort.

Styrelsen är medveten om att det i och för sig skulle vara motiverat med ytterligare personalinsats för den yttre rationaliseringen. Nuvarande begränsade resurser medger dock icke en sådan, därest övriga på lantmäteriet ankommande uppgifter icke skola i alltför hög grad eftersättas. Styrelsen är därför av den uppfattningen att motionärernas önskemål, att lantmätare i erforderlig utsträckning skall ställas till föfogande för lantmåteriförrättningar vid rationaliseringsverksamheten i jordbruket, tillgodosetts genom de av styrelsen vidtagna eller planerade åtgärderna i den utsträckning nuvarande resurser och erforderlig hänsyn till övriga tjänsteåligganden medger.

Trots svårigheterna att för ögonblicket fylla de anvisade ramarna för lantmätare och mätningstekniker finnes vissa möjligheter att på sätt förut berörts i viss omfattning öka distriktsorganisationens arbetskapacitet genom anställning av icke lantmåteriutbildad personal. Särskilt gäller detta i fråga om inrättande av extra ordinarie tjänster för ett antal skogstekniker (skogsmästare). Likartad effekt kan också till en viss gräns erhållas genom förbättrad utrustning och genom fortbildning av personalen. Styrelsen har också i anslagsäskandena för nästkommande budgetår samt i skrivelse den 31 januari 1959 till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framlagt förslag i nämnda hänseenden.

Lantbruksstyrelsen har i sitt remissvar, daterat den 16 februari 1959, tillstyrkt motionerna och därvid anfört i huvudsak följande.

De av motionärerna påtalade förhållandena rörande dröjsmål med lantmåteriförrättningar och därmed förenade olägenheterna för den av lantbruksnämnderna bedrivna verksamheten för jordbrukets yttre rationalisering kan styrelsen vitsorda. Lantbruksstyrelsen, som redan tidigt i rationaliseringsverksamheten med bekväm sett dessa förhållanden, har under senare år vid skilda tillfällen haft överläggningar med lantmäteristyrelsen om dessa förhållanden, varvid olika tänkbara sätt att söka avhjälpa dessa dröjsmål med lantmåteriförrättningarna övervägts.

Som känt är har det förelegat ett stigande behov av förrättningsmän även inom vissa andra grenar av fastighetsbildningen. Det bör även uppmärksammas att — såsom motionärerna anfört — bostadsfastighetsbild-

ningen, som under senare tid erhållit den ojämförligt största delen av lantmateriets personalresurser för förrättningar, har fått viss prioritet framför fastighetsbildningen för jordbruksändamål. Vidare synes i betydande omfattning arbetskraft ha varit avdelad för vissa större skiften. På senare år har förrättningsmän även avdelats för skogsmarkshyten mellan industribolag och mellan dylika bolag och domänverket. Med hänsyn till de betydande behov av tillgång till förrättningslantmätare som sålunda föreligger inom dessa avsnitt av fastighetsbildningen är det, om fastighetsbildningen för den egentliga jordbruksrationaliseringen skall kunna i högre grad än hittills tillgodose med förrättningsmän, nödvändigt att en viss omprövning av fördelningen av berörda resurser sker. Lantmateristyrelsen har nyligen i skrivelse till Konungen behandlat bl. a. frågor om samarbetet mellan lantmateriet och lantbruksorganisationen och har därvid ställt i utsikt vissa åtgärder för att bättre kunna tillgodose behovet av förrättningsmän för den yttre rationaliseringen. Lantbruksstyrelsen har även den 14 februari 1959 avgivit svar å remiss å nämnda skrivelse. I detta remissvar uttalar lantbruksstyrelsen bland annat att det icke synes sannolikt att tidsutdräkten för genomförande av fastighetsbildning för yttre rationalisering skall nämnvärt kunna minskas om man fasthåller vid att vissa grupper av andra förrättningar äger prioritet. Å andra sidan ifrågasätter styrelsen icke en allmän prioritetsställning för förrättningar begärda av lantbruksnämnd. Däremot bör det praktiska samarbetet kunna ordnas så att lantbruksnämnden och vederbörande lantmätare och då så erfordras även överlantmätaren överenskommer om förtur för sådana angelägna förrättningar, som icke utan betydande olägenheter för det allmänna eller för enskilda kan anstå.

Av det sagda torde framgå att lantbruksstyrelsen anser det ytterligt angeläget att lämpliga åtgärder i det av motionärerna avsedda syftet kommer till stånd.

Yttrandena över motionerna I: 66 och II: 88 angående åtgärder för utnyttjande av kronoskog vid jordbrukets rationalisering

I sitt den 16 februari 1959 avgivna remissutlåtande har *lantbruksstyrelsen* med tillstyrkande av bifall till motionerna anfört huvudsakligen följande.

I verksamheten för yttre rationalisering, d. v. s. för att tillskapa brukningsenheter av lämplig storlek och arrondering ävensom sammansättning av olika ägoslag, visade det sig redan tidigt möta svårigheter att disponera kronomark för ändamålet. Kronan tillhörig skogsmark har sålunda endast i mycket liten omfattning ingått i byten med enskilda jordbrukare eller försålts annat än i samband med avyttring av domänverkets jordbruk, då jorddelningslagens bestämmelser om skogstilldelning givetvis efterföljts. Mellan domänverket och lantbruksnämnderna torde markbyten icke alls ha ägt rum. Domänstyrelsen har sålunda ända tills helt nyligen hävdats att förekommande överlåtelse borde ske direkt från domänverket till enskilda. Domänverkets överlåtelse har varit inriktade på avveckling av jordbruksinnehav, medan dess inköp i enlighet med statsmakternas direktiv avsett skogsmark. Kronans innehav av sådan mark har ökat rätt avsevärt under senaste år.

Under 4-årsperioden 1954—1957 uppgick domänverkets markinköp till ca 12 200 ha, varav ca 800 ha åker och 8 500 ha skogsmark samt återstoden impediment, medan försäljningarna för jordbruksändamål omfattade ca

8 300 ha, varav ca 2 700 ha åker och 3 500 ha skogsmark samt återstoden impediment. Köpeskillingarna för sagda inköp belöpte till ca 12,6 milj. kronor och försäljningarna för jordbruksändamål inbragte ca 9,2 milj. kronor. Beträffande år 1958 är uppgifter ännu tillgängliga endast för de tio första månaderna. De visa ökande inköp, medan överlåtelser för jordbruksändamål (försäljningar och byten) nästan synes ha upphört under året. Sålunda inköptes under januari—oktober 1958 drygt 4 300 ha (varav 450 ha åker och 2 800 ha skogsmark) för närmare 5,3 milj. kronor, och överläts från domänverket sammanlagt ca 340 ha mark för ca 0,9 milj. kronor.

Liksom motionärerna anser lantbruksstyrelsen det nödvändigt att en förändring åvägabringas genom åtgärder som med det snaraste gör det möjligt att ställa lämplig utbytesmark från kronan till förfogande för yttre rationalisering. Förestående uppgifter om domänverkets markaffärer torde också belysa att motionärernas framställning är väl grundad. Det är såsom motionärerna framhållit de olösta prisfrågorna som bildat avgörande hinder såväl för överlåtelser av kronomark till förstärkning av jordbruk som för byten av mark i arronderingssyfte. Allt sedan slutet av 1957 har en ingående undersökning bedrivits i syfte att nå fram till en praktisk handlingslinje för medverkan från domänverkets sida i fortsättningen i den yttre rationaliseringen. Upprepade överläggningar mellan lantbruksstyrelsen och domänstyrelsen har förts och sedan inom lantbruksstyrelsen utarbetats en PM med alternativa förslag har ämbetsverkens synpunkter i dagarna kunnat redovisas i skrivelser till jordbruksministern. Vid överläggningarna har framgått att de skiljaktiga uppfattningarna om prissättningen på skogsfastigheter består huvudsakligen i att lantbruksnämnderna enligt riktlinjerna för sin verksamhet gör försäljningar och byten på ungefär samma nivå som för sina fastighetsförvärv, m. a. o. efter marknadsvärdet såsom detta framkommit genom enskilda jord- och skogsbrukares affärer med skogsmark, medan domänverket vid sina försäljningar och byten tillämpar en på vissa teoretiska förutsättningar utformad avkastningsvärdering, där kapitaliseringen sker efter en jämförelsevis låg procent med påföljd att de sålunda beräknade värdena blir höga.

Vad beträffar marknadsprisnivåns läge har, såvitt av tillgängligt material kunnat bedömas, priset på skogsmark med någorlunda jämn ålderssammansättning legat omkring 30 procent lägre än det avkastningsvärde som framräknats med domänverkets kalkylmetod och kapitaliseringsfaktor. Å andra sidan synes marknadspriset något så när ha överensstämt med de avkastningsvärden som byggt på bondeskogsbrukets förutsättningar.

En given utgångspunkt vid lantbruksstyrelsens överväganden av olika möjligheter har varit att domänverket icke skall förorsakas någon förlust, vilket kan undvikas om mark som avyttrats för rationaliseringsändamål ersättes genom förvärv i minst motsvarande omfattning. Bland alternativa lösningar som redovisats i nyssnämnda promemoria har styrelsen av flera skäl slannat för att rekommendera ett prissystem som avser att möjliggöra en omfördelning av mark mellan domänverket, jordbrukare och lantbruksnämnder på marknadsprisnivå och som grundas på följande överväganden. Kronans innehav kommer uppenbarligen icke att minskas vid sådan omfördelning. Tvärtom har ju kronan möjlighet att öka sitt innehav så länge medel härför finns disponibla å markfonden. Eftersom kronan har möjlighet att köpa skogsmark för det kapital som frigöres genom försäljning, får dess medverkan i utbyte av mark med bondeskogsbruket karaktären av en omplacering i fast kapital av lika värdebeständig art som det försälda eller bytessvis överlätna. Vid sådant förhållande bör den principen kunna

följas att domänverket vid försäljning eller byte av skogsmark för förstärkning eller arronderingsförbättring av jordbruk godtar samma prisnivå som kan väntas bli tillämplad vid förvärv av ersättningsmark. Försäljningspriset skulle m. a. o. anslutas till marknadsprisläget sådant det utformats under rådande förutsättningar såväl beträffande produktpriser samt arbets- och andra kostnader som i fråga om kreditförhållanden, jord- och skogslagstiftning m. m.

Enligt lantbruksstyrelsens mening synes väl förenligt med kronans intressen att domänverket med tillämpning av en prissättning som i huvudsak an knyter till en på angivna sätt definierad marknadsprisnivå medverkar till att yttre rationalisering av jordbruk verkligen kan komma till stånd, då den behöver besvara kronomark. Det kan — särskilt när kronan ju dessutom fortlöpande ökar sitt innehav — inte vara ur det affärsdrivande organets synpunkt välbetänkt att driva fram en prisnivå, som medger endast en mycket låg förräntning av det kapital som investeras. Vidare torde böra förutskickas att överföring från kronan av stödskog likväl med hänsyn till skogarnas belägenhet endast kan bli ett förhållandevis litet inslag i jordbrukets strukturrationalisering. Det ligger också i sakens natur att det blir spridda kronomarker som tas i anspråk. Verksamheten borde icke väcka betänkligheter vare sig hos domänverket eller från det allmänna önskemålet att skogsbruket bör rationaliseras. Den medverkar ju till att domänverkets innehav samlas i bättre arrondering. Där förutsättningarna för stödskogstilldelning förefinnes är det dock ur den enskilde jordbrukarens synpunkt — och jämväl ur det allmännas — ett berättigat intresse, som icke bör förringas, att åtgärden kan genomföras på nöjaktiga villkor så att brukningsenheten såsom ekonomiskt företag verkligen förbättras.

Såsom framhållits i motionerna har förevarande prisproblem en räckvidd som går utanför rationaliseringsverksamheten och som förtjänar uppmärksammas i detta sammanhang, på så sätt nämligen, att hög prissättning från kronans sida, d. v. s. låga förräntningskrav, påverkar prisnivån på skog i allmänhet. Det torde föra till icke önskvärda konsekvenser om denna får drivas upp till följd av åtgärder från kronans sida. Därigenom fördyras på längre sikt både jordbrukets och skogsbrukets produktionskostnader. Berörda olägenheter skulle kunna avhjälpas därest de båda myndigheterna kunde förbindas att låta förutnämnda marknadsprisnivå vara normerande vid jord- och skogsvärderingar.

Slutligen vill lantbruksstyrelsen understryka motionärernas uttalande om vikten av att ifrågasatta reglering av prissättningen vidtogs med det snaraste såsom ett fullföljande led i 1947 års riksdagsbeslut i syfte att främja utvecklingen av vårt lands jordbruksnäring.

Domänstyrelsen har i sitt remissyttrande den 17 februari avstyrkt motionerna och därvid anfört följande.

Styrelsen vill till en början erinra om den strukturuomvandling som under senare år skett inom jordbruket, som bl. a. innebär att antalet mindre jordbruk minskat i snabbare takt än man för några år sedan räknade med. Detta bör medföra att tillgången på jord och skog för kompletteringsändamål ökar och att på samma gång i viss mån antalet jordbruk, som man tidigare räknat med skulle förstärkas, minskar. Denna utveckling har givit stöd åt den uppfattningen att den skogsmark som kan komma att behövas för förstärkningsändamål i huvudsak skall kunna tillhandahållas inom det enskilda småskogsbrukets ram. Denna åsikt delas även av lantbruksstyrelsen.

Styrelsen befarar — mot bakgrunden av vad ovan framhållits — att motionärerna i föreliggande sammanhang avsevärt överdimensionerat kronoskogarnas betydelse, även om läget självfallet här och var kan vara sådant att ett ianspråktagande av kronomark får anses vara av en avgörande betydelse för möjligheten att förse jordbruken med tillskottsskog. Utnyttjandet av kronoparker för detta ändamål torde emellertid varit än mer begränsat än vad som kunnat ske. Huvudanledningen härtill torde, som motionärerna framhållit — förutom kronoparkernas belägenhet — vara prisfrågan.

Styrelsen har fortlöpande uppmärksammat denna fråga och får i detta sammanhang meddela att densamma helt nyligen varit föremål för styrelsens omprövning i samband med styrelsens ställningstagande till en inom lantbruksstyrelsen upprättad »PM angående vissa spörsmål rörande domänverkets medverkan med kronan tillhörig mark i den yttre rationaliseringen». I en till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ställd skrivelse, daterad den 20 januari 1959, har styrelsen utförligt redogjort för sina synpunkter i detta ärende och styrelsen tillåter sig för närmare studium hänvisa till denna skrivelse.

Som framgår därav anser styrelsen att av domänverket tillämpad värderingsnivå, i kombination med de bestämmelser som gälla för köpare av domänverksmark i fråga om amorteringstid och ränta beträffande köpskillingen, borde medgiva förutsättningar för en större verksamhet på detta område än vad fallet varit. Samtidigt konstaterar dock styrelsen att situationen uppenbarligen bedömes på annat sätt av de enskilda jordbrukarna. Antingen ställa dessa — för att reflektera på inköp av tillskottsskog — vid bedömandet av prisfrågan mycket stora krav på säkerhetsmarginaler av olika slag eller också är måhända intresset för förvärv av kompletteringsskog i många fall ej längre så stort.

Styrelsen anser sig icke som ett uttryck för marknadspris enligt vedertaget begrepp kunna godkänna det »marknadspris» på skogsfastigheter som av lantbruksmyndigheterna brukar åberopas. Detta »marknadspris» betraktar styrelsen som ett monopolpris, tillkommet i hägn av jordförvärvslagen och lantbruksnämndernas tillämpning av densamma, varigenom principiellt alla andra enskilda köpare än jordbrukare förvägras inköpsrätt. Som sin åsikt om sagda »marknadspris» får styrelsen även upprepa följande avsnitt i styrelsens remissyttrande 1957 över 1951 års jordbruksrationaliseringsutrednings betänkande »Jordbrukets förstärkande med skog»:

»Domänstyrelsen kan ej finna annat än att det är både felaktigt och ohållbart att på konstlad väg upprätthålla en speciell värdenivå för en viss kategori av skogsfastigheter. Lika olyckligt skulle vara om en sådan prisställning skulle införas för alla överlåtelse av skog och skogsmark. Styrelsen vill därför bestämt avråda från att grunda överlåtelsevärden för skogslotter på ett s. k. marknadspris, som saknar samband med de värden, som vid rationell skötsel kunna uttagas ur desamma.»

Efter att ha erinrat om att de resultat, var till styrelsens värderingsprinciper leda, årligen underställas statsmakternas prövning avslutas förutnämnda skrivelse till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet med följande uttalande.

»Därest det ur allmän synpunkt anses angeläget att rationaliseringsverksamheten i fråga om jordbruks förstärkande med skog bedrivs i större utsträckning än hittills med anlitande av kronoskog skulle — i den mån hittillsvarande ringa verksamhet på detta område beror på prisfrågan — en avgörande förbättring kunna åstadkommas endast genom en betydande

höjning av diskonteringsfaktorn vid värderingarna. Styrelsen anser att en sådan åtgärd skulle få karaktär av subvention och kan ur de synpunkter styrelsen har att företräda icke tillstyrka densamma. En utökad verksamhet på detta område, utan att styrelsen i princip gör avkall på sin uppfattning om värderingsnivån, kan dock ske genom markbyten mellan domänverket och lantbruksnämnderna. På grund av de svaga förutsättningarna för sådana byten bör man emellertid icke föreställa sig att dessa skola bli av någon egentlig betydelse i den allmänna verksamheten för jordbrukets yttre rationalisering.»

Yttrandena över motionerna I: 354 och II: 435 angående viss begränsning av domänverkets inköp av skogsmark för markfondsmedel, m. m.

Riksräkenskapsverket har i sitt remissutlåtande, dagtecknat den 14 februari 1959, anfört bl. a. följande.

I anledning av remissen vill riksräkenskapsverket till en början erinra om att riksräkenskapsverket i sitt utlåtande över domänstyrelsens framställning om del i motionerna berörda förvärvet av aktierna i Hjälmaré Kanal & Slussverks Aktiebolag förklarar sig finna detta förvärv icke kunna utan riksdagens hörande finansieras med anlåtande av domänverkets markfond.

Riksräkenskapsverket vill vidare erinra om att riksräkenskapsverket i en till Kungl. Maj:t den 28 november 1945 avlåten skrivelse föreslagit, att markfonden skulle avvecklas samt att domänstyrelsen i stället i likhet med övriga affärsverksstyrelser skulle ha att utverka investeringsanslag för markförvärv och taga vid försäljning av mark inflytande medel till uppbörd på domänverkets investeringsstat. Till motivering av detta förslag, som icke föranlett någon åtgärd, anförde riksräkenskapsverket, att det måste anses oförenligt med numera tillämpad budgetteknik, att försäljning och förvärv av fast egendom icke redovisades över kapitalbudgeten. Riksräkenskapsverket framhöll vidare, att hänsyn även måste tagas till att omfattningen av domänverkets försäljning och förvärv av mark vore betydligt större än år 1910, då förslag till utformning av nuvarande genom beslut av 1911 och 1912 års riksdagar fastställda ordning för reglering å markfonden av dylika försäljningar och förvärv framlades i ett av särskilt tillkallade sakkunniga avgivet utlåtande med förslag till förändrad uppställning av riksstaten. Till belysning av den nuvarande omfattningen av domänverkets förvärv av skogsmark må här framhållas, att de sammanlagda köpeskillingarna för sådana förvärv under år 1958 belöpte sig till drygt 11 miljoner kronor.

Riksräkenskapsverket har funnit sig icke böra i anledning av remissen ingå på frågan, huruvida domänverkets förvärv av skogsmark framdeles bör ske i mindre omfattning än hittills. Riksräkenskapsverket anser emellertid, att syftet med det i motionerna framlagda förslaget om begränsning av domänverkets förvärv av skogsmark skulle kunna på ett smidigare sätt tillgodoses vid tillämpning av en ordning, som innebure, att varje förvärv av större omfattning skulle underställas riksdagens prövning. Införandet av en sådan ordning synes även riksräkenskapsverket på sätt närmare utvecklas i det följande vara motiverat samt bör uppenbarligen kombineras med en avveckling i enlighet med riksräkenskapsverkets tidigare framlagda förslag av markfonden samt övergång till reglering av utgifterna för mark-

förvärv genom investeringsanslag och redovisning av vid försäljning av mark inflytande medel på domänverkets investeringsstat. Härvid bör Kungl. Maj:t liksom nu för markförvärv, som avse att genom arrondering eller liknande åtgärder »rationalisera lokala förvaltningsenheter», få fritt disponera medel, som ställas till förfogande härför genom anvisande årligen av för ändamålet erforderligt investeringsanslag, medan särskild medelsanvisning bör utverkas av riksdagen för varje mera omfattande markförvärv. Gränsdragningen mellan de mera omfattande markförvärven och övriga förvärv kan självfallet ske på sådant sätt, att den ändrade finansieringsformen icke behöver medföra några praktiska olägenheter. En omläggning på sätt som angivits kommer också utan vidare att innebära, att i form av räntor på utestående köpeskillingar för försäld mark inflytande medel i fortsättningen icke på sätt nu sker tagas i anspråk för markförvärv. Dispositionen på detta sätt av en del av domänverkets avkastning för markförvärv måste anses vara oriktig ur budgetsynpunkt.

I den mån besluten om de i det föregående omnämnda förvärven av aktierna i Laxå bruks aktiebolag och Hjälmare Kanal & Slussverks Aktiebolag kunna anses ha gett upphov till något som kan betecknas såsom praxis, måste denna praxis anses innebära ett avsteg från vad som avsetts med det bemyndigande, som Kungl. Maj:t erhållit av 1912 års riksdag att för inköp av skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark ävensom för inlösen av ströängar å kronoparkerna i Norrland och Dalarna disponera de såsom tillgång å statens domäners fond redovisade kontanta medel. De nu angivna två besluten synas under alla förhållanden båda avse sådana förvärv, som i fortsättningen — oavsett vilken ståndpunkt som intages till frågan om omfattningen av domänverkets markförvärv — lämpligen böra såväl på grund av storleken av de ifrågakommande investeringarna som med hänsyn till förvärvens beskaffenhet underställas riksdagens prövning.

Vid ett bibehållande av markfonden kan det, sedan domänstyrelsen genom Kungl. Maj:ts beslut den 8 juni 1923 bemyndigats att disponera fondens behållning såsom rörelsekapital, icke komma i fråga att på sätt i motionerna föreslagits härutöver föreskriva, att markfonden skall tagas i anspråk för förstärkning av domänverkets rörelsekapital. Det i motionerna i fråga om förvärv av annan fastighet än skogsegendom framlagda förslaget, vilket innebär att markfonden skall kunna disponeras för sådana markförvärv, för vilka medel nu ställas till förfogande genom investeringsanslag, avstyrkes av riksräkenskapsverket.

Domänstyrelsen har i sitt remissvar den 17 februari 1959 avstyrkt motionerna och i anslutning därtill anfört huvudsakligen följande.

I riksdagens revisorers berättelse över den år 1957 av dem verkställda granskningen av statsverket har i § 39 särskild uppmärksamhet ägnats kronoskogarnas utveckling från 1800-talets början till våra dagar och domänverkets markfond, dess härkomst och dess utnyttjande.

Statsutskottet uttalade i sitt utlåtande B 34 år 1958 i detta ärende följande. »Den av revisorerna förebragta utredningen ger vid handen, att sedan lång tid tillbaka en fortskridande uppsamling av medel på domänverkets markfond försiggår. Förhållandet, vilket innebär att domänverket i växande omfattning fränhändes realkapital utan motsvarande omplacering av därvid erhållna ersättningsbelopp i värdebeständiga tillgångar, torde icke väl låta sig förena med de riktlinjer för markfondens handhavande som riksdagen tidigare fastställt. Utskottet anser därför i likhet med revisorerna, att det allmännas markpolitik bör bedrivas på sådant sätt, att de ifrågava-

rande riktlinjerna kunna praktiskt fullföljas. Självfallet bör därvid all rimlig hänsyn tagas till enskilda markägares berättigade intressen.» Utskottet hemställde att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte som sin mening giva till känna vad utskottet anfört. Riksdagen (skrivelse B 56) beslöt i överensstämmelse med vad utskottet föreslagit.

Styrelsen anser sig icke här ha anledning ingå på ett tillrättaläggande av vissa missförstånd, som uppenbarligen föreligga i motionerna annat än på ett par punkter.

Sålunda torde icke inköpet av samtliga aktier i Hjälmare Kanal- och Slussverks aktiebolag utgöra något principiellt avsteg från syftet med markfonden, enär enligt den värdering, som styrelsen verkställde före inköpet, de allt övervägande värdena hos Kanalbolagets tillgångar hänförde sig till bolagets betydande skogsinnehav. I styrelsens yttrande den 19 januari 1945 med anledning av riksdagens revisorers uttalande del I s. 177, § 35 har framhållits följande: »Såsom en allmän regel för domänverkets fastighetsinköp synes böra gälla, att fastigheterna till övervägande del utgöras av skogsmark samt att värdet av skogen motsvarar större delen av köpeskillingen. Den omständigheten att i skogsegendom ingår viss åkerareal bör dock enligt styrelsens mening ej få utgöra hinder för att egendomen förvärvas, därest förvärvet i sin helhet kan anses ur olika synpunkter godtagbart och fördelaktigt.» Enligt denna princip har sedan lång tid styrelsens inköpsverksamhet bedrivits och inköpet av Kanalbolagets aktier ligger helt i linje med denna.

Vidare synes motionärerna sätta likhetstecken mellan i Kungl. förordningen den 26 januari 1894 använda ordet »oförminskade» och det icke använda ordet »oförändrade», vilket måste bero på ett språkligt misstag.

Markfonden har alltsedan sin tillkomst utgjort ett instrument för omflyttning och förbättrande av statens jord- och skogsinnehav genom att försäljningsmedel för fast egendom utnyttjas för arronderingsköp av olika slag. Denna princip har för övrigt knåsatts av riksdagen och tillämpats sedan 1870-talet. Någon utvidgning av den samlade statliga jord- och skogsegendomen kan sålunda härigenom icke komma till stånd. Processen innebär för jordbruksdomänernas del en rationalisering samtidigt som sådana egendomar som böra brukas av ägaren tillföres bondejordbruket med erforderlig skogstilldelning. För skogarnas del innebär processen en utomordentligt värdefull detaljarrondering och dessutom förbättrade förvaltningsförhållanden genom revirens och bevakningstrakternas utfyllande med ett och annat ägokomplex. Ett brytande av denna snart 100-åriga princip skulle tillfoga det statliga skogsbruket stor skada.

Slutligen synes motionärerna ha blandat ihop begreppen »rörelsekapital» och »rörelsemedel». Som styrelsen i skrivelse K 2017 den 24 november 1956 angående rörelsemedel för domänverket framhållit har den starka ansvällningen av avverkning i egen regi jämte periodiciteten i virkeslikvidernas erläggande temporärt medfört stora likvida svårigheter för styrelsen, som jämväl haft att i betydande utsträckning förse AB Statens Skogsindustrier med rörelsemedel.

Detta till trots har någon utökning av rörelsekapitalet ej ansetts nödvändig utan endast en utvidgad rätt till rörlig kredit i riksgäldskontoret. Sedan numera domänstyrelsen icke längre är ägare av AB Statens Skogsindustrier och följaktligen icke heller har någon uppgift att fylla för bolagets kapitalförsörjning synes antagligt att styrelsens framtida kapitalbehov torde kunna tillgodoses med det nuvarande rörelsekapitalet kompletterat med en utökad rätt till rörlig kredit, som torde behöva tagas i anspråk endast under kortare perioder av året. Utvecklingen under år 1958, det första hela

kalenderåret sedan domänverkets äganderätt till ASSI upphört, pekar i sådan riktning. Under omkring fem månader har den rörliga krediten över huvud taget icke utnyttjats och endast under omkring två månader har den tagits i anspråk med belopp överstigande 50 % av till förfogande stående medel. Om ett ökat behov av rörelsekapital likväl i framtiden skulle visa sig erforderligt synes naturligare att detta bygges upp av innehållna rörelsevinsten än av medel från markfonden.

Propositionen nr 148 angående statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

I propositionen har inledningsvis angivits jordbruksanslagsutredningens den 19 december 1958 avlämnade betänkande angående statligt stöd till jordbrukets inre rationalisering, lantbruksstyrelsens och skogsstyrelsens den 20 december 1958 avgivna gemensamma betänkande med utredning angående överförande av sämre jordbruksjord till skogsmark, 1955 års skogsvårdsutrednings den 19 september 1958 avlämnade betänkande angående skogsvården å enskilda skogar ävensom de myndigheter och sammanslutningar som yttrat sig över betänkandena. Härefter har (s. 7—18) berörts de riktlinjer, som enligt 1947 års riksdagsbeslut gäller för den nuvarande jordbrukspolitik, samt (s. 18—26) gällande bestämmelser för statens ekonomiska medverkan i jordbrukets yttre och inre rationalisering m. m. En sammanfattande redogörelse för jordbruksanslagsutredningens förenämnda betänkande angående det statliga stödet till jordbrukets inre rationalisering har intagits å s. 27—51, varefter de däröver avgivna remissyttrandena redovisats å s. 51—83. I ett kapitel avseende övriga framställningar berörande jordbrukets inre rationalisering (s. 83—94) har anmälts gjorda ansökningar om statsstöd till byggande av jordbruksvägar i vissa fall och till färsambetesförening, om bidrag i vissa fall ur statens avdikningsanslag till kostnader i samband med översvämningar, om ändrade bestämmelser rörande amortering av lån från statens avdikningslånefond och av driftslån till sambruksföreningar samt om statsstöd till kostnader för breddnings- eller andra ändringsåtgärder i korsning av järnväg och ägoväg. Å s. 94—105 har redovisats vissa av lantmäteristyrelsen väckta frågor avseende dels vissa ändringar i lantmäteribidragskungörelsen, dels betydelsen av lantbruksnämndernas aktiva inköpspolitik för lantmäteriets medverkan i verksamheten för den yttre rationaliseringen, dels samarbetet mellan lantmäteriets distriktsorganisation och lantbruksnämnderna, m. m. Lantbruksstyrelsens och skogsstyrelsens förut angivna betänkande angående överförande av sämre jordbruksjord till skogsmark samt däröver avgivna remissyttrandena har lämnats en redogörelse för å s. 105—163. Ett i propositionen därefter (s. 163—173) intaget avsnitt avhandlar vissa spörsmål vid yttre rationalisering berörande kronomark, m. m. i anledning av de överläggningar, som lantbruksstyrelsen och domänstyrelsen under sistlidna vinter haft angående vissa frågor rörande domänverkets medverkan med kronan tillhö-

rig mark i den yttre rationaliseringen. I avsnittet redogöres för domänverkets ställning till den yttre rationaliseringen, för prissättningen vid överlåtelser av kronoskog samt för de båda ämbetsverkens förslag till prisfrågans lösning. Å s. 173—187 har lämnats en redovisning av 1955 års skogsvårdsutrednings förut berörda betänkande angående skogsvården å enskilda skogar, däri bl. a. behandlats vissa frågor rörande behovet av en förbättrad arrondering av skogsfastigheterna samt rörande samverkan mellan skogsägare i skogsvårdsfrågor. I avsnittet har därefter redogjorts för de över betänkandet avgivna yttrandena.

Lantbruksstyrelsens anslagsskrivelse för budgetåret 1959/60 beträffande styrelsens avlönings- och omkostnadsanslag samt motsvarande anslag för lantbruksnämnderna och nämndernas utrustningsanslag ävensom anslag till täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti, till statens avdikningslånefond och till jordfonden redovisas å s. 187—208.

Departementschefen

Departementschefen har anfört följande.

»Yttre rationalisering, m. m.

De av 1947 års riksdag fastställda riktlinjerna för jordbrukspolitiken syftade bland annat till att de, som ägnade sig åt rationell jordbruksdrift på s. k. basjordbruk, skulle uppnå inkomstlikställighet med jämförliga yrkesgrupper. Det härför uppställda stödprogrammet innehåller emellertid en begränsning av innebörd att stöd inte skall utgå för en produktion överstigande det totala inhemska konsumtionsutrymmet. Som ett led i programmet ingår jordbrukets s. k. yttre rationalisering eller strukturrationalisering. Härmed åsyftas sådan omgestaltning av brukningsenheternas storlek och ägoanordning, som är ägnad att förbättra de driftsekonomiska förutsättningarna samt att ge brukaren och hans familj full sysselsättning i det egna jordbruksföretaget. Statens medverkan i denna rationaliseringsverksamhet sker i ett flertal olika former.

Jordbrukets strukturrationalisering är ett arbete på lång sikt, varför det är naturligt att efter hand vunna erfarenheter och ändrade allmänna betingelser tid efter annan påkallar översyn av de bestämmelser som reglerar densamma. Ur såväl företagsekonomiska som samhällsekonomiska synpunkter är det angeläget att de statliga rationaliseringsorganen beredes möjlighet att väl tillvarataga uppkommande tillfällen att genomföra yttre rationaliseringsåtgärder. Belysande härutinnan var redan en på initiativ av 1942 års jordbrukskommitté verkställd undersökning, som grundades på räkenskapsresultaten från de s. k. räkenskapskontrollerade jordbruken. Enligt denna undersökning låg produktionskostnaderna vid jordbruk med 10—20 ha åker relativt sett ej oväsentligt över kostnaderna vid brukningsenheter, som hade 20—30 ha åker. I anslutning härtill uttalade kommittén, att

jordbruk i storleksgruppen 20—30 ha i stort sett motsvarade en jordbrukstyp, som även ur andra synpunkter fick anses önskvärd. Dessa s. k. normjordbruk ansågs då kunna bereda jämn sysselsättning åt två män med självständiga hushåll och därjämte åt kvinnlig arbetskraft i den utsträckning, som motsvarar vad en kvinna kan prestera i lanthushållningen. Enligt kommitténs mening borde man på längre sikt inrikta sig på att söka bilda jordbruk av denna typ framför allt inom slättbygderna i de södra och mellersta delarna av landet. I övriga landsdelar borde man däremot även på lång sikt räkna med något mindre jordbruk, vilket dock inte fick innebära att man där avstod från kravet på en successiv skärpning av rationaliseringsgraden. Avvägningen av jordbrukets prisstöd syntes kommittén under avsevärd tid framåt böra ske så att detta syftade till att bereda full lönsamhet åt basjordbruk, varför reglerna för den statsunderstödda rationaliseringsverksamheten borde avpassas därefter.

I propositionen nr 75 år 1947 rörande riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitikens framhölls i fråga om vilka brukningsenheter, som borde anses vara i behov av yttre rationalisering, samt beträffande sättet för utförande av rationaliseringsåtgärder, att det givetvis inte var brukningsenheternas storlek i och för sig som borde vara avgörande utan den faktiska lönsamheten hos jordbruket samt de faktiska försörjningsmöjligheterna för innehavaren. Föredragande departementschefen uttalade, att han i viss mån delade jordbrukskommitténs uppfattning om fördelarna med tvåfamiljsjordbruken samt ansåg det önskvärt, att utvecklingen åtminstone i viss utsträckning skulle gå i den av kommittén angivna riktningen. Även vederbörande riksdagsutskott fann att normjordbruket ur flera synpunkter ägde företräden framför bas- eller familj jordbruket. Utskottet underströk emellertid, att dessa företräden var för handen blott om tillräcklig arbetskraft fanns att tillgå, samt stannade liksom departementschefen gjort för att statens rationaliseringsverksamhet borde i huvudsak inskränkas till att avse bildande av bärkraftiga brukningsenheter av basjordbrukets storlek. Utskottet framhöll i sammanhanget att det låg i såväl jordbruksnäringens som det allmännas intresse att befintliga rationaliseringsmöjligheter tillvaratogs.

I sitt år 1954 avgivna betänkande kom jordbruksprisutredningen in på spörsmålen rörande jordbrukets strukturrationalisering. I anslutning till frågan om riskerna för ett svärbemästrat produktionsöverskott pekade utredningen på vikten av att vid yttre rationaliseringsåtgärder fastigheternas areal om möjligt tillmättes så, att brukaren även efter eventuell omföring av viss jordbruksjord till skogsmark fick full och effektiv sysselsättning. Utredningen framhöll, att gränsen för vad som borde anses vara ett familj jordbruk genom mekaniseringens utveckling förskjutits uppåt. Hinder borde inte resas mot att man genom sammanläggning eller på annat sätt bildade fastigheter, på vilka mekaniseringens fördelar till fullo kunde utnyttjas.

Jordbruksanslagsutredningen har i det nyligen avlämnade betänkandet rörande statens stöd till jordbrukets inre rationalisering även för sin del

velat fästa uppmärksamheten på önskemålet, att en jordbrukstyp av större storleksordning än basjordbrukets kan uppnås inom områden där naturliga betingelser härför föreligger. Utvecklingen har, framhåller utredningen, gått i denna riktning, vilket redan år 1956 föranledde viss ändring i kungörelsen 1948: 342 angående statligt stöd till jordbrukets yttre och inre rationalisering m. m. (rationaliseringskungörelsen). Ändringen innebar, bland annat, att den statsunderstödda rationaliseringsverksamheten, om särskilda omständigheter föranleder detta, jämväl må inriktas på att nybilda eller förbättra större brukningsenheter än sådana, som huvudsakligen kan skötas av brukaren och hans familj utan anlitan av främmande arbetskraft. Allting tyder på att en fortsatt utveckling mot större brukningsenheter måste äga rum och utredningen finner att densamma bör stödjas av statsmakterna.

För den enskilde brukaren är givetvis lönsamhetskravet avgörande vid hans ställningstagande till frågan om en storleksrationalisering. Såväl lantbruksstyrelsens jordbruksekonomiska undersökningar som statistiska centralbyråns deklarationsundersökningar utvisar att arbetsinkomsten för brukare av jordbruk med 20—30 ha åker ligger väsentligt över motsvarande inkomst i storleksgruppen 10—20 ha. I all synnerhet gäller detta i slättbygderna.

Både den enskildes lönsamhetskrav och allmänt jordbruksekonomiska skäl motiverar sådan ändring av målsättningen för jordbrukets fortsatta strukturrationalisering, att ökade anspråk ställes på brukningsenheternas storlek. Detta har också kommit till uttryck i den nyligen träffade överenskommelsen mellan statens jordbruksnämnd och jordbrukets förhandlingsdelegation rörande prissättningen på jordbrukets produkter för tiden den 1 september 1959—den 31 augusti 1965. Enligt särskild punkt i överenskommelsen bör nämligen efter sagda period bedömningen av inkomstlikställigheten i jordbruket anpassas till förhållandena inom normjordbruken på slättbygderna och inte, såsom för närvarande, inom basjordbruken. I anslutning härtill har jordbruksnämnden hos Kungl. Maj:t framhållit vikten av att från det allmännas sida vidtages åtgärder för att underlätta strävandena att, särskilt i slättbygderna, åstadkomma en storleksrationalisering i riktning mot normjordbruksgruppen. Kungl. Maj:t har i proposition denna dag föreslagit riksdagen att godkänna den träffade överenskommelsen.

För egen del ansluter jag mig till uppfattningen att staten bör medverka i strävandena att underlätta och främja den pågående utvecklingen mot större brukningsenheter. Självfallet bör statens medverkan liksom hittills ske under behörigt hänsynstagande till de skilda orternas naturliga produktionsförutsättningar och andra lokala förhållanden. Den välkända omständigheten, att ett stort antal brukare under de närmaste åren av åldersskäl kommer att frånträda sin gård och inte kan påräkna att få efterträdare, är givetvis ägnad att driva på den naturliga rationaliseringsprocessen. Det är av vikt att rationaliseringsorganens möjligheter att därvid leda utvecklingen i önskvärd riktning inte kringskäres genom snäva författningsbestämmelser.

Enligt rationaliseringskungörelsen skall lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas verksamhet för jordbrukets yttre rationalisering ha till uppgift att, där dylik rationalisering erfordras för att skapa tillfredsställande försörjningsmöjligheter, underlätta bildandet av till storlek och ägoanordning ändamålsenliga brukningsenheter genom sammanslagning eller komplettering med jordbruksjord eller skogsmark ävensom att i övrigt främja yttre rationalisering av brukningsenheter som inte är lämpade för sitt ändamål. Denna grundläggande bestämmelse bör alltjämt äga giltighet. Emellertid föreskrives vidare, att styrelsen och nämnderna för att tillgodose nämnda syfte skall verka för att bärkraftiga brukningsenheter bildas ävensom främja förbättrad ägoanordning på brukningsenheter, som ej är större än att de huvudsakligen kan skötas av brukaren och hans familj utan anlitan- de av främmande arbetskraft. Den målsättning, som här kommer till uttryck, kan inte längre anses tidsenlig. Myndigheterna bör i stället åläggas att verka för att sådana brukningsenheter bildas, som normalt kan skötas av två män utan anlitan- de av arbetskraft utanför deras familjer och tillika kan bereda samma arbetsinkomst som erbjudes inom jämförbara näringsgrenar. Det bör vidare åligga myndigheterna att främja förbättrad ägoanordning på brukningsenheter som ej är större än nu sagts. Ett jordbruk av denna beskaffenhet torde, under förutsättning av god brukningsintensitet, sedvanlig växtodling, tillfredsställande mekanisering samt blandad mjölk- och köttproduktion, i allmänhet tillhöra storleksgruppen med 25—45 ha åker. Det är givet, att den för visst jordbruk erforderliga arealen ofta nog inte kan uppnås i ett sammanhang utan att rationaliseringen får ske i etapper.

Liksom hittills bör det allmännas rationaliseringsverksamhet, om särskilda omständigheter föranleder därtill, tillåtas omfatta jämväl åtgärder, inriktade på att nybilda eller förbättra brukningsenheter som är större än det på angivet sätt definierade tvåfamiljsjordbruket. Beslut om ekonomiskt stöd till dylik åtgärd skall för närvarande underställas Kungl. Maj:ts prövning, och denna föreskrift torde böra gälla även för framtiden.

I strukturrationaliseringen får omarronderingsverksamheten alltmer ökad betydelse. Detta gäller ej minst för skogsbruket. Av skogsvårdsutredningens betänkande liksom av siffermaterial som lantmäteristyrelsen och lantbruksstyrelsen redovisat framgår att brister i arronderingsförhållandena föreligger, företrädesvis i de mellersta och norra delarna av landet, i fråga om ett stort antal brukningsenheter vilka tillsammanlagda omfattar en betydande areal. Detta förhållande torde allvarligt hindra en förbättrad skogsvård och många gånger ett ekonomiskt skogsbruk över huvud taget. För såväl den enskilde skogsägaren som för samhällsekonomin måste det sålunda vara av stort intresse att genom olika slag av fastighetsreglerande åtgärder söka i största möjliga utsträckning undanröja dessa missförhållanden. Härför erfordras en ändamålsenlig utformning av de lagar och författningsbestämmelser, som skall tillämpas vid lösandet av fastighetsregleringsfrågorna. Denna lag-

stiftning överses för närvarande av 1954 års fastighetsbildningskommitté, vars betänkande i ämnet torde vara att förvänta inom något år.

Emellertid synes redan nu kunna vidtagas vissa åtgärder för att intensifiera verksamheten med storleksrationalisering, byten och omskiften m. m. av skogsmarken för att få till stånd en förbättrad skiftesutformning och skiftesförläggning. I likhet med lantmäteristyrelsen vill jag framhålla vikten av att fastighetsregleringarna får erforderlig omfattning redan före den ökning av skogsodlingsverksamheten och den utbyggnad av skogsvägnätet som kan väntas i åtskilliga trakter. I förenämnda syfte bör lantbruksnämnderna genom sin aktiva inköpspolitik och i samband med verksamheten med markbyten utnyttja de möjligheter som föreligger att inom ramen för nu gällande regler påskynda utvecklingen i angiven riktning. Jämsides härmed torde lantmäteriets verksamhet på området än mer böra intensifieras. De personella resurserna vid berörda myndigheter bör i nämnda syfte omdisponeras.

Det bör vara en angelägen uppgift för såväl skogsvårdsstyrelserna som lantbruksnämnderna och lantmäteriorganisationen liksom för skogsbrukets egna organisationer att på sätt framhållits i skogsvårdsutredningens betänkande i ökad utsträckning upplysa skogsägarna om fördelarna av en förbättrad fastighetsindelning och om de vägar som står till buds för att få en sådan till stånd.

I fråga om behovet av en förbättrad arrondering av skogsfastigheterna vill jag även framhålla, att det synes råda enighet om att de önskvärda åtgärderna rimligtvis bör ske utan att de enskilda skogsägarna betungas med alltför stora kostnader. I bland annat detta syfte har Kungl. Maj:t på föredragning av chefen för finansdepartementet i den till årets riksdag avgivna propositionen nr 44 med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen föreslagit viss omläggning av skogsbeskattningen. I propositionen föreslås sålunda undanröjande av de hinder som nuvarande skatteregler visat sig innebära mot frivillig medverkan i åtgärder för bland annat jordbrukets och skogsbrukets yttre rationalisering. Vad angår det direkta ekonomiska stödet från statens sida synes detta enligt min mening böra utgå i samma former som hittills.

Skogsvårdsutredningen har i sitt betänkande jämväl behandlat spørgsmålet om samverkan mellan skogsägare i skogsvårdsfrågor. Vad därvid anförts har i princip lämnats utan erinran av så gott som samtliga de remissorgan, vilka yttrat sig över denna del av utredningsförslaget. Det framstår för mig såsom uppenbart att en dylik samverkan ej blott är önskvärd utan i vissa fall nödvändig för ett rationellt skogsbruk. Detta senare gäller i första hand sådana områden där fastigheternas arrondering är bristfällig. Det bör i detta sammanhang framhållas att en samverkan inte utan vidare torde kunna ersätta en lämplig fastighetsindelning eller motverka olägenheterna av en bristfällig sådan. Däremot torde samverkan utgöra ett värdefullt komplement till en fastighetsreglering.

I 1947 års riksdagsbeslut uttalades, att kronan ej borde undandraga sig att, i den mån så kunde anses behöfligt, med sin mark medverka till den yttre rationaliseringen i enlighet med för varje annan markägare gällande principer. Någon ändring i detta riksdagsbeslut bör ej ifrågakomma. Kronoskogsmark skall sålunda ställas till förfogande då sådana förhållanden föreligger, att marken enligt gällande bestämmelser kunnat tagas i anspråk genom expropriation, därest densamma tillhört annan än kronan. Vidare kan det ibland även ligga i domänverkets eget intresse att medverka till den yttre rationaliseringen. Sådant intresse föreligger väl huvudsakligen där fråga är om markbyten i arronderingssyfte. Den i vissa områden önskvärda kompletteringen av brukningsenheter med skog synes också praktiskt taget helt kunna ske inom bondeskogsbrukets ram och med utnyttjande av de marktillgångar, som för närvarande finnes hos eller kommer att förvärfvas av lantbruksnämnderna.

Domänverkets medverkan i jordbrukets och bondeskogsbrukets yttre rationalisering har hittills varit obetydlig. En av anledningarna härtill är rådande meningsskiljaktigheter beträffande prissättningen på skog. För att om möjligt finna en samförståndslösning i denna fråga har överläggningar under senare tid ägt rum mellan domänstyrelsen och lantbruksstyrelsen. Någon lösning av prisfrågan har dock ej nåtts på denna väg. Då ifrågasvarande hinder i rationaliseringsverksamheten snarast bör undanröjas, vill jag föreslå, att slutlig ställning toges till frågan i detta sammanhang.

Domänstyrelsen har i en nyligen inkommen skrivelse uttalat sin i princip positiva inställning till markbyten såväl med lantbruksnämnd som enskild markägare. Detta finner jag vara betydelsefullt och vill understryka angelägenheten av att alla tillfällen till arronderingsförbättringar tillvaratages. Domänstyrelsen har emellertid funnit sig böra uppställa vissa villkor för genomförandet av markbyten, bland annat att bytesområdena äger samma avkastningsförmåga samt att de så långt möjligt är likvärdiga med avseende å skogstillgång och ur avsättnings-, belägenhets- och bonitetssynpunkt.

Vad gäller prissättningen har domänstyrelsen i nämnda skrivelse anfört, att styrelsen anser grundvärderingen av skogsmark böra göras på basis av en diskonteringsfaktor, som motsvarar det sätt, på vilket skogarna i landet för närvarande skötes. Styrelsen hävdar, att denna på bland annat tekniska och biologiska grunder beräknade diskonteringsfaktor motsvarar 3,5 procent i södra och mellersta Sverige samt 3 procent i Norrland. Emellertid är styrelsen beredd att med hänsyn till gällande låneränta för köparna av domänverksmark justera det med tillämpning av sagda diskonteringsfaktor erhållna »nominella värdet» till ett »kursvärde». Det aktuella »kursvärdet» motsvarar för normalskog ett avkastningsvärde beräknat efter en diskonteringsfaktor av 4 1/4 procent. Domänstyrelsen påpekar, att domänverket tillämpar samma värderingsprinciper såväl vid försäljning som inköp av skogsmark. Styrelsen anser sig endast då det gäller interna markbyten mellan lantbruksnämnderna och domänverket kunna överväga att tillämpa en annan prisnivå, därest nyssnämnda särskilda bytesvillkor är uppfyllda.

Lantbruksstyrelsen å sin sida har föreslagit, att erforderlig omplacering av skogsmark mellan jordbruket och domänverket skall få äga rum till marknadspris. Med sådana priser avser styrelsen de genomsnittspriser, som skogsmark betingar vid lantbruksnämndernas fastighetsförvärv från enskilda jordbrukare eller vid överlåtelse jordbrukare emellan. Dessa priser synes enligt lantbruksstyrelsen i genomsnitt för landet ha motsvarat ett avkastningsvärde för skogen kapitaliserat efter cirka 5 1/2 procent.

Vid ställningstagande till värderingsfrågan finner jag mig böra utgå från den allmänna princip härom som uttalades av departementschefen i propositionen nr 75 till 1947 års riksdag, nämligen att den, som genom det allmännas biträde erhåller skog till komplettering av sin fastighet, ej bör åtnjuta något bidrag av allmänna medel för att nedbringa anskaffningskostnaden under det värde skogen objektivt sett har med hänsyn till den avkastning, som kan påräknas av densamma. Såväl lantbruksstyrelsen som domänstyrelsen synes i sina framställningar jämväl utgå från nämnda princip. Gentemot domänstyrelsens metod att utifrån bland annat skogens väntade avkastning och en köparens räntekostnader vid kreditgivning från domänverket beräkna värdet ställer lantbruksstyrelsen ett i lantbruksnämndernas verksamhet erfarenhetsmässigt fastställt marknadsvärde, utformat inom ramen för gällande lagstiftning. Såsom domänstyrelsen påpekat, är emellertid kretsen av spekulanter genom gällande jordlagstiftning begränsad. Detta förhållande tenderar att hålla priserna på skogsmark nere under den nivå, vid vilken de antagligen skulle ha legat vid fri konkurrens. Ur principiell synpunkt är enligt min mening inte något att erinra mot domänstyrelsens värderingsmetodik, till vilken jämväl storskogsbruket i övrigt synes ansluta sig. Denna innebär sålunda, att avkastningsvärdet beträffande normalskog för närvarande beräknas efter en diskonteringsfaktor av 4 1/4 procent eller samma räntesats som gäller för den s. k. normalräntan vilken som bekant fastställs på grundval av de genomsnittliga räntekostnaderna för statens upplåning under en viss period. När särskilda skäl föreligger, bör dock Kungl. Maj:t kunna överväga en jämkning i värderingsresultatet. I detta sammanhang bör erinras om möjligheterna att lämna köparen kredit. De möjligheter härtill, som erbjuder sig då lantbruksnämnd står som förmedlare, är desamma som de, vilka förefinnes vid nämndernas fastighetsförsäljningar i allmänhet. Jag återkommer i det följande till utformningen av reglerna härom. Då försäljning av kronomark sker direkt till den enskilde jordbrukaren har domänstyrelsen, såsom enligt den tidigare givna redogörelsen framhållits av styrelsen, möjligheter att i särskilda fall förlänga amorteringstiden avsevärt utöver den eljest maximala å 10 år.

Mot domänstyrelsens förklaring, att styrelsen i vissa bytesfall, där värderingsfrågan är av underordnad betydelse, är beredd att tillämpa en annan prisnivå, har jag intet att erinra. Vad däremot angår de av samma styrelse uppställda villkoren för byten i övriga bytesfall förutsätter jag, att desamma skall tillämpas liberalt och under hänsynstagande till omständigheterna i varje särskilt fall. Det ena bytesområdets underlägsenhet i ett

avseende bör sålunda inom rimliga gränser få kompenseras av fördelar i andra avseenden. Belägenhetssynpunkten torde exempelvis endast i undantagsfall böra hindra en eljest för båda parter förmånlig bytestransaktion.

I samband med riksdagsbehandlingen av riksdagens år 1957 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket m. m. har domänstyrelsen i infordrat yttrande i fråga om domänverkets skogsarrondering föreslagit, att styrelsen skulle lämnas bemyndigande att under vissa förutsättningar för kronans räkning ingå i och svara för s. k. avtalsbyten d. v. s. sådana markbyten, som ej sker jämlikt jorddelningslagstiftningen. Riksdagen har överlämnat förslaget för Kungl. Maj:ts prövning. Ur skogsbrukets och skogsvårdens synpunkt bör förrättningar rörande markbyten ej draga ut på tiden alltför länge. Redan två vegetationsperioders uppehåll i skogsvårds- och avverkningsarbeten vållar betydande olägenheter, inte minst med hänsyn till önskemålet om en jämn sysselsättning. Då erforderliga förrättningsåtgärder, bland annat skogsvärderingar, ofta kan bli omfattande och tidskrävande är det ur nyss anförda synpunkter viktigt, att den totala tidrymden för slutande av ifrågavarande avtal ej i onödan förlänges genom att ärendena måste underställas Kungl. Maj:t och riksdagen. Redan nu kan domänstyrelsen, om ägorna inte tillhör skilda socknar eller andra förvaltningsområden, ingå frivilliga ägoutbyten enligt jorddelningslagen berörande områden av samma storleksordning, som vid vanligen förekommande avtalsbyten. Med hänsyn till de anförda skälen för en ökning av domänstyrelsens befogenheter i avseende å markbyten, vill jag emellertid föreslå bifall till styrelsens förevarande förslag. Som förutsättning för utnyttjandet av ett bemyndigande härutinnan torde, såsom styrelsen jämväl föreslagit, böra gälla att vederbörande lantbruksnämnd och fastighetsbildningsmyndighet tillstyrker markbytet samt att redogörelse för genomförda markbyten årligen ingives till Kungl. Maj:t.

Vad härefter beträffar den av riksdagen i detta sammanhang upptagna frågan om domänverkets markfond är jag för min del beredd medverka till att det allmännas markpolitik bedrivs efter sådana linjer, att det rörande markfondens handhavande fattade riksdagsbeslutet kan praktiskt fullföljas. Enligt sistnämnda beslut äger Kungl. Maj:t för inköp av skogsmark och inlösen av vissa ströängar disponera de såsom tillgång i statens domäners fond redovisade kontanta medlen. Genom beslut av riksdagen år 1958 har beslutanderätten beträffande förvärv av sådan tomtmark, som är avsedd att inom en närliggande framtid tagas i anspråk uteslutande för arbetar- eller förmansbostäder, på vissa villkor delegerats från Kungl. Maj:t till domänstyrelsen. I infordrat yttrande har domänstyrelsen anhållit om bemyndigande att under vissa förutsättningar själv taga markfonden i anspråk för inköp av fastigheter upp till 100 000 kronors värde ävensom om en utökad delegation av rätten att försälja kronomark. Någon sådan ytterligare delegation av inköprätten finner jag mig emellertid ej för närvarande kunna tillstyrka. Frågan om delegation av rätten att försälja kronans fasta egendom har före-

lagts årets riksdag i propositionen 1959: 53, till vilken jag här torde få hänvisa. Propositionen har numera bifallits av riksdagen.

I detta sammanhang torde böra uppmärksammas, att i kungörelsen 1948: 366 angående den statliga jordbruksegnahemsverksamheten med däri gjorda ändringar återfinns vissa bestämmelser som i väsentliga drag korresponderar med vad som är stadgat i rationaliseringskungörelsen om ekonomiskt stöd till yttre rationalisering. Sålunda föreskrives att den statliga jordförmedlingen och jordanskaffningen i främsta rummet skall inriktas på att underlätta förvärv av bärkraftiga jordbruk och stödjordbruk. Vidare föreskrives att stöd för förvärv av brukningsenhet, som är större än att den huvudsakligen kan skötas av brukaren och hans familj utan anlitan­de av främmande arbetskraft, må lämnas endast om synnerliga skäl föranleder därtill. Dessa bestämmelser bör enligt min mening jämkas i huvudsaklig överens­stämmelse med vad jag i det föregående föreslaget beträffande den yttre rationaliseringen. Möjligheten att lämna stöd vidgas sålunda upp till och med tvåfamiljsjordbruken.

Enligt kungörelsen 1948: 366 må lånegaranti för driftslån bland annat meddelas i samband med beviljande av garanti för jordbruksegnahemslån eller i samband med upplåtelse av kronan tillhörig jord till arrendeeg­nahem eller föreningsarrendejordbruk. Då särskilda omständigheter föranleder därtill, må garanti för driftslån jämväl lämnas i samband med att lånegaranti beviljas för yttre rationalisering genom förvärv av tillskotts­jord. Med beaktande av vad jag tidigare anfört om angelägenheten av att den yttre rationalise­ringen på allt sätt underlättas synes sistnämnda regel ej böra ges en alltför snäv tolkning. Det förhållandet, att lånegaranti inte sökes i nära anslutning till genomförandet av den yttre rationaliseringen, bör inte utan vidare hindra att garanti beviljas. Även en ansökan, som inkommit inom en med hänsyn till omständigheterna i fallet skälig tidsperiod, bör enligt min mening kunna upptagas till prövning.

Enligt nuvarande bestämmelser gäller, bland annat, att garanti för drifts­lån ej må avse högre belopp än 14 000 kronor. Garanti kan dock medges för högre belopp, om sökanden är sambruksförening eller sammanslutning för drivande av andelsladugård. Amorteringstiden bör ej överstiga 12 år. Då särskilda omständigheter föranleder därtill, må medges att amorteringen skall påbörjas först viss tid, längst två år efter första lyftningsdagen. Enligt min mening är nu nämnda maximibelopp ej längre fullt tillfredsställande. Stegrade kostnader för inventarier och ökad användning inom jordbruket av traktorer, specialredskap m. m. gör att tillräcklig driftskredit många gånger ej kan meddelas inom garantiramen. Utvidgningen av stödet till att omfatta även tvåfamiljsjordbruk medför givetvis även anspråk på större drifts­krediter. Med hänsyn till det sagda bör maximibeloppet höjas till förslagsvis 20 000 kronor. I anslutning härtill bör bestämmelsen om amorteringstiden ändras till att avse högst 15 år eller, i fråga om sambruksförening och sam­manslutning för drivande av andelsladugård, högst 20 år.

Överförande av sämre jordbruksmark till skogsmark

Av lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen redovisade, i det föregående återgivna statistiska uppgifter för perioden 1951—1958 utvisar, att en relativt omfattande successiv nedläggning av åker skett i vårt land under senare tid. Enligt 1951 och 1956 års jordbruksräkningar skulle den sammanlagda arealen under sagda tid nedlagd åker uppgå till cirka 38 600 ha och enligt en av jordbrukets utredningsinstitut nyligen gjord undersökning till cirka 48 700 ha. Såväl i det av de båda myndigheterna framlagda betänkan- det rörande överförande av sämre jordbruksjord till skogsmark som i ett flertal remissyttranden framhålles emellertid, att den under perioden fak- tiskt nedlagda åkerarealen torde vara avsevärt större. Att med någon högre grad av tillförlitlighet närmare ange storleken av den på senare tid ned- lagda jordbruksjorden torde ej heller vara möjligt utan mycket ingående undersökningar. På grundval av kompletterande material som lantbruks- styrelsen ingivit i mars detta år kan arealen av den del av landets åker- och betesmarker, som för närvarande ligger obrukad, uppskattas till i runt tal 100 000 ha eller cirka 2,5 procent av den sammanlagda arealen av dylka marker.

En stor del av den ur jordbruksproduktionen hittills avförda arealen har planterats med skog. Enligt sistnämnda statistiska material kan den under åren 1951—1958 skogsodlade åkerarealen beräknas till sammanlagt cirka 32 000 ha. Inom lantbruksnämnderna utförda beräkningar ger vid handen att av den för närvarande obrukade eller svagt utnyttjade åkerarealen en sammanlagd markyta av cirka 330 000 ha lämpligen skulle kunna skogsod- las. Bland landets jordbrukare finnes också ett relativt stort intresse för överföring av jordbruksjord till skogsmark, särskilt i skogsbygderna och framför allt då i Norrland, vilket framgår av svar å enkäter gjorda av jord- brukets utredningsinstitut.

Spörsmålet om att nedlägga jordbruksproduktionen på viss mark och att i stället skogsodla där har varit föremål för riksdagens särskilda uppmärk- samhet vid två tidigare tillfällen. Vid båda dessa har utgångspunkten varit riskerna för en på jordbrukets inkomststandard menligt inverkan över- produktion. Det första av de åsyftade tillfällena var vid utformningen år 1947 av riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, varvid i riksdags- beslutet bland annat inrymdes ett uttalande att det med hänsyn till sagda risker inte borde läggas hinder i vägen för en sådan utveckling av jordbru- ket som innebar en anpassning till de rådande betingelserna för näringen även om denna anpassning skulle medföra en minskning av jordbruksarea- len. Man borde sålunda inte förhindra nedläggandet av driften på vissa ägor. I dåvarande läge ansågs det emellertid ej påkallat att vidtaga statliga åtgär- der i direkt syfte att minska jordbruksproduktionen. Emellertid betonades det att åtgärder borde vidtagas för att motverka en överproduktion ifall ris- kerna för en sådan ryckte närmare. Om därvid verkan av den yttre rationa- liseringen inte var tillfyllest borde i första hand tillgripas en minskning av importen av fodermedel samt i andra hand statlig bidragsgivning för främ-

jande av plantering av skog på för jordbruksdrift mindre lämplig mark. 1955 års riksdag anslöt sig till ett yttrande av föredragande departementschefen i propositionen nr 198 angående principerna för prissättningen på jordbrukets produkter. Enligt yttrandet var förutsättningen för att man skulle kunna vidmakthålla den i 1947 års riksdagsbeslut avsedda inkomstnivån för jordbruksbefolkningen på längre sikt att det inte uppstod några pristryckande överskott. En produktionsminskning borde enligt detta yttrande främst åstadkommas på sätt som 1947 års riksdag anvisat, varvid bland annat möjligheterna att överföra sämre jordbruksjord till skogsmark borde ägnas uppmärksamhet.

Angeläget är att inte ett pristryckande produktionsöverskott dämpar takten i den fortsatta höjningen av jordbrukarnas inkomstnivå. De risker här för som kan föreligga i dagens situation förstärkes om genom bland annat fortsatt snabb driftsrationalisering, nya rön inom växtförädlingen och ett effektivare skydd mot växtsjukdomar den genomsnittliga produktiviteten inom näringen ökar hastigare än produktionsmedelsvolymen minskar. Givetvis gäller detta under förutsättning att avsättningsmöjligheterna i in- och utlandet inte samtidigt vidgas. Av allt att döma kommer produktiviteten att stiga inte oväsentligt under det framförliggande decenniet, vilket ur andra synpunkter betraktat är i hög grad önskvärt. De negativa verkningarna därav måste motverkas ej endast genom strukturrationaliseringen och en produktionsomställning till sådana jordbruksvaror, på vilka vi har underskott inom landet. Det synes mig därför befogat att staten mera aktivt än tidigare medverkar till en omföring till skogsmark av sådan åkermark som är av sämre beskaffenhet och därtill måhända mindre lämpligt belägen. Av det sagda framgår att en dylik åtgärd i väsentlig mån skall ses som en jordbruksekonomisk sådan och blott i andra hand som en skogsekonomisk. Härjämte talar nationalekonomiska skäl för att det från statens sida tillses att jord, som långsiktigt dragits ur jordbruksproduktionen ej förblir outnyttjad som produktionsmedel utan i stället planteras eller besås med skog.

Statens insats för främjande av skogsodling på sämre jordbruksmark har ingalunda varit ringa under de senaste åren men av nyss angivna skäl bör denna insats ökas. Jag vill betona vikten av att vederbörande myndigheter därvid iakttager att skogsodlingen sker på ett sätt och i en omfattning som gagnar såväl den enskildes intresse som samhällets. Av lantbruksstyrelsens och skogsstyrelsens betänkande ävensom av resultaten från de kompletterande undersökningar, som därefter gjorts, kan utläsas att ovisshet och osäkerhet ej sällan föreligger i fråga om vad som är tillåtligt och vad som är ekonomiskt berättigat då det gäller skogsodling på jordbruksjord samt likaså beträffande möjligheterna att få sådan odling till stånd. Jag delar de båda styrelsernas uppfattning att en ändring härutinnan bör ernås och att det bör eftersträvas att inom ramen för gällande lagstiftning åstadkomma ett snabbare omförande till skogsmark av brukningsdelar, där jordbruksproduktionen nedlagts.

I förevarande betänkande har framförts vissa allmänna synpunkter på de frågor som sammanhänger med överföringen av jordbruksjord till skogsmark. Vidare har i betänkandet behandlats spørsmålet om sambandet mellan strukturrationalisering och markdisposition. Vad därvid anförts torde enligt min mening böra beaktas av respektive myndigheter såsom riktlinjer för den fortsatta verksamheten. Med anledning av vad som uttalats i ett flertal yttranden angående nödvändigheten av att hänsyn toges till de lokala intressena vill jag understryka betydelsen av att man vid behandlingen av hithörande frågor beaktar den verkan en omföring av vissa brukningsdelar till skogsmark kan få för bygden i dess helhet. Vid prövningen kan sålunda ej bortses från rådande förhållanden med avseende å exempelvis fastighetsindelning, naturvård, utvecklingstendenser inom andra näringsgrenar, behov av tillfällig arbetskraft för skogsbruket och dylikt. I de fall då fastighetsförhållandena på grund av stark parcellering är sådana att laga skifte bedömes vara nödvändigt för att tillfredsställande indelning skall nås föreligger, såsom framhållits i ett yttrande av lantmäteristyrelsen, särskild anledning till försiktighet vid avgörandet av frågor om ändringar i markanvändningen.

Vid ställningstagande i det enskilda fallet till frågan om lämpligheten av att överföra i produktionen allttjämt utnyttjad jordbruksjord till skogsmark måste givetvis en avgörande faktor vara hur en dylik överföring ställer sig företagsekonomiskt för markägaren. I anledning härav vill jag något beröra spørsmålet om lönsamhetsrelationen under olika förutsättningar mellan skogsbruk och jordbruk. Det senaste årtiondets produktprisutveckling har, sett i stort, inneburit att skogsbrukets relativa lönsamhet väsentligt förbättrats. Ur rent företagsekonomisk synpunkt kan dock skogsbruket knappast konkurrera med jordbruket utan att arbetskraften är fullt rörlig. Det är alltså, sett uteslutande ur nyssnämnda synpunkt, inte fördelaktigt att skogsplantera på i jordbruksproduktionen insatta åkerarealer, förrän arbetskraft kan frigöras eller överföras till annan sysselsättning än den som är förbunden med produktionen på berörda åkermarker. Om man bortser från brukningsenheter som är eller övergår till att vara stödjordbruk har hittills i allmänhet blott större företag haft möjligheter därtill. Vid fastighetsrationalisering uppkommer emellertid ofta stor rörlighet även vid det mindre jordbruket. I varje fall vid en relativt omfattande sådan rationalisering följer mestadels krav på en förnyelse av byggnadsbeståndet, varigenom skogens konkurrenskraft ökar ytterligare. Enligt företagna undersökningar är skogsbruket under sådana förhållanden ekonomiskt överlägset jordbruket å arealer med en avkastningsförmåga av omkring 1 500 skördeenheter per ha och vid stenbunden mark eller dålig arrondering upp till 2 000 skördeenheter per ha. Detta gäller även vid förkrigstidens prisrelationer mellan jordbruks- och skogsprodukter. Jordbrukets konkurrenskraft om viss mark ökar dock något, därest marken kan användas till komplettering av andra brukningsenheter eller en extensiv betesdrift kan genomföras.

Lönsamhetsrelationen mellan jord- och skogsbruk beror även på den på allmänna kapitalmarknaden gällande räntefoten för sådana lån, varom det i dessa sammanhang kan bli fråga. En hög ränta försvårar visserligen den långsiktiga kapitalinvestering som skogsbruket utgör men jordbruket är väsentligt mera kapitalkrävande vid starten, då det för byggnader och maskiner m. m. krävs 10—20 gånger så stora kapitalresurser som vid skogsplantering. Om kapitalknapphet råder är följaktligen skogsdriften lättare att igångsätta än en normal jordbruksdrift på fastigheter med förhållandevis nergånget byggnadsbestånd.

Enligt min mening synes det ej vara något att erinra mot vad lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen anfört i fråga om formerna för de åtgärder, som från statsmakternas sida bör vidtagas för att främja en intensifierad överföring av jordbruksjord till skogsmark. Med utgångspunkt från den i betänkandet uttalade grundprincipen att det självfallet ankommer på markägaren att — med de begränsningar, som anges i uppsikts- och skogsvårds-lagstiftningen — avgöra, om han skall använda sin mark för den ena eller andra produktionen, anser jag sålunda riktigt att ifrågasvarande åtgärder i första hand bör inriktas på att genom en effektiv upplysnings- och rådgivningsverksamhet från vederbörande myndigheters sida stimulera till dylik överföring. I enlighet med styrelsernas förslag bör därjämte med hänsyn till det samhällsekonomiska intresset statens insats i form av bidrag till den för överföringen erforderliga skogsplanteringen förstärkas. Emedan en dylik ökad bidragsgivning i motsvarande utsträckning inte bör minska möjligheterna att tillgodose behovet av ekonomiskt stöd till återväxtåtgärder på redan befintliga hagmarker och kalmarker, torde på sätt föreslagits i betänkandet medelsanvisningen under statens skogsförbättrings-anlag böra höjas. I årets statsverksproposition har jag därför förordat en förstärkning av nämnda anslag för budgetåret 1959/60 med ett belopp av 1 000 000 kronor så att för ändamålet skall stå till förfogande högst 2 200 000 kronor. Däremot är jag inte beredd tillstyrka de i vissa yttranden framförda förslagen om ändrade grunder för bidrag och lån till ifrågasvarande skogsodlingsåtgärder eller om nya former av ekonomiskt stöd till dylika åtgärder. Jag vill emellertid i anslutning härtill uttala att lån ur skogslånefonden bör, inom ramen för tillgängliga medel, på gällande villkor ställas till förfogande i den utsträckning som kan befinnas skäligen.

I syfte att främja skogsplantering å sämre åkermark har jag i årets statsverksproposition förordat en uppräknig av den under skogsvårdsstyrelsernas omkostnadsanslag för budgetåret 1959/60 upptagna anslagsposten för frö- och plantförsörjningen med 300 000 kronor. Detta förslag till anslagsuppräknig har riksdagen nyligen bifallit.

I övrigt torde, framför allt genom en ökad insats från skogsvårdsstyrelsernas sida, kunna ske en ej oväsentlig utvidgning av den odling av skogsplanter, som bedrivs av enskilda jordbrukare och andra fastighetsägare. En övergång till en sådan specialodling kan också i vissa fall innebära för-

delar ur ren rationaliseringssynpunkt framför allt för mindre jordbruk. Med hänsyn till det nu anförda anser jag mig också kunna biträda vad jordbruksanslagsutredningen föreslagit i fråga om att lantbruksnämnderna med medel ur rationaliseringsanslaget skall kunna stödja anordnandet av mindre plantskolor på enskilda fastigheter. Samma grunder bör därvid tillämpas som då nämnderna lämnar ekonomiskt stöd för annan specialproduktion. Planeringen av ett sådant plantskoleföretag bör emellertid alltid ske i samråd med skogsvårdsstyrelsen i länet och avse inte blott val av mark, odlingsmaterial och eventuella grundförbättringsåtgärder utan även ett klarläggande av odlingsformer, anläggningskostnader, produktionspriser och avsättningsförhållanden samt samarbetet med skogsvårdsstyrelsen.

Såsom anförts i betänkandet har såväl lantbruksorganisationen som skogsvårdsorganen uppgifter att fylla i samband med upplysnings- och rådgivningsverksamheten för främjande av skogsodling på sämre jordbruksmark samt verksamheten med beviljande av lån och bidrag i samma syfte. Det ankommer sålunda på lantbruksnämnden att bedöma huruvida marken bör utgå ur jordbruksproduktionen, medan övervägandena avseende åtgärder av rent skoglig karaktär — för närvarande med undantag för beviljandet av lån och bidrag — faller på skogsvårdsstyrelsens lott. Det torde i de flesta fall vara fördelaktigast om dessa bedömanden ej göres oberoende av varandra. Detta förhållande nödvändiggör samverkan mellan berörda myndigheter. Den formella grunden för en dylik samverkan finnes redan nu genom den i instruktionen för lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna intagna föreskriften att vid lantbruksnämnds handläggning av ärenden, som berör skogliga frågor av större vikt, samråd skall äga rum med länsjägmästaren. Hittillsvarande samverkan synes också av uttalanden i ett flertal yttranden att döma i stort sett ha fungerat tillfredsställande. Så har dock inte alltid varit fallet, framför allt då fråga varit om åkermark, som inte längre utnyttjas såsom åker utan att detta av lantbruksnämnden kunnat anses som vanhävd, vilket ofta medfört, att skogsodling ej omedelbart kommit till stånd. Därigenom har orsakats vissa produktionsförluster. Hittills bedrivna samverkan mellan berörda myndigheter synes därför böra utbyggas i syfte att kunna lämna markägarna all behövlig service och att få fram en positiv lösning i varje enskilt fall. Till spørsmålet härom återkommer jag i det efterföljande. I övrigt bör lantbruksnämndens och skogsvårdsstyrelsens löpande verksamhet i skogsodlingsfrågor samordnas samt uppdelas på de båda organen på sätt som lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen föreslagit i betänkandet. Samarbetet, som torde inledas redan vid det grundläggande fältarbetet, bör mera i detalj regleras genom gemensamma anvisningar från vederbörande centrala myndigheter till respektive länsorgan.

På sätt föreslagits i betänkandet bör skogsstyrelsen bemyndigas att till skogsvårdsstyrelse delegera beslutanderätten angående bidrag från skogsförbättringsanslaget till odlingsåtgärder i samband med överförande av jordbruksmark till skogsmark. Därigenom vinnes en administrativ förenk-

ling, som leder till en snabbare handläggning av skogsodlingsärendena. Av samma skäl bör bemyndigande lämnas att i den utsträckning och på de grunder som Kungl. Maj:t finner skäliga från skogsstyrelsen till skogsvårdsstyrelse delegera jämväl beslutanderätten beträffande lån ur skogslånefonden. Däremot kan jag inte tillstyrka de i några yttranden framförda förslagen att delegeringen till skogsvårdsstyrelserna skulle utsträckas även till bidrag för andra ändamål än de nu behandlade. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda de ändringar i nu gällande bidrags- och lånebestämmelser, som erfordras för genomförande av den sålunda förordade delegeringen.

I betänkandet rörande skogsodling på sämre jordbruksmark har vidare behandlats frågan i vad mån tillstånd att förvärva fastighet enligt jordförvärvslagen eller bolagsförbudslagen samt tillämpning av uppsiktslagen, kan eller bör påverkas av att vederbörande egendom innehåller eller utgöres av åkermark, som lämpligen borde överföras till skogsmark. Bortsett från det föreslagna tillägget till 2 § sistnämnda lag, till vilket jag återkommer i det följande, har jag inte något att invända mot vad styrelserna därvid anfört. Beträffande tillståndsgivningen enligt jordförvärvslagen vill jag emellertid — i anslutning till styrelsernas uttalande om önskvärldheten av att i nuvarande läge i ökad utsträckning ge ålägganden om skogsplantering — tillägga, att det i de allra flesta fall ej torde möta svårigheter att, då sådant tillstånd ges, föreskriva villkor om skogsodling. Särskilt vid sådana köp, varom här är fråga, kan det nämligen förutsättas, att köparen och nämnden i sak är ense om att åtgärden är ekonomiskt riktig. Samma förhållande torde i stort sett föreligga i det fall, då lantbruksnämnd såsom villkor för visst ekonomiskt stöd ställer krav på att en köpare av jordbruksegnahem eller tillskottsjord skall skogsodla visst område. I detta senare fall måste alltid förutsättas att markköparen och lantbruksnämnden i sak är helt ense och att villkoret således av köparen betraktas såsom ett resultat av en för honom ekonomiskt värdefull planering och icke som en tvångsåtgärd. Där villkor om skogsplantering kan komma att uppställas av lantbruksnämnd, bör nämnden inhämta skogsvårdsstyrelsens yttrande med förslag till åtgärder i ärendet, innan detta slutligt avgöres.

Jordförvärvslagens stadganden om prövningen av ansökan om förvärvstillstånd inrymmer, bland annat, även föreskrift att lantbruksnämnd, därest icke särskilda skäl föreligger, inom 2 månader skall meddela beslut i ärendet. Med hänsyn till förutsatta förhandlingar mellan köparen och nämnden samt nämndens skyldighet att inhämta skogsvårdsstyrelsens yttrande torde det möjligen i vissa fall uppkomma svårigheter för nämnden att i sådant ärende meddela beslut inom föreskriven tid. Det förhållandet att skogsvårdsstyrelse kan anse fältbesiktning erforderlig och därför blir beroende av sommarhalvåret för sitt yttrande torde få anses innebära sådant särskilt skäl för lantbruksnämnden att dröja med sitt beslut som i dylikt ärende kan godtagas.

Enligt den i 2 § första stycket uppsiktslagen införda undantagsbestäm-

melsen är nedläggande av jordbruk å brukningsenhet eller del därav ej att hänföra till vanhävd, om det med hänsyn till jordens naturliga beskaffenhet och belägenhet samt övriga omständigheter måste anses olämpligt att där driva varaktigt jordbruk. I betänkandet föreslås, att till nu nämnda undantagsbestämmelse skall göras ett tillägg av innebörd att till vanhävd ej heller skall hänföras sådant nedläggande av jordbruk som »eljest står i överensstämmelse med en ändamålsenlig utveckling av jordbruksnäringen». Jag finner för min del att någon sådan lagändring ej för närvarande bör genomföras. Den framtida utformningen av vanhävdslagstiftningen är för närvarande föremål för överväganden av 1958 års jordlagsutredning och resultatet av denna utredning bör avvaktas. Vidare torde, såsom ett flertal remissmyndigheter uttalat, den nuvarande lydelsen av 2 § uppsiktslagen medge, att frågan om vanhävd bedömes ur något vidare aspekter än rena lönsamhetssynpunkter. Då det gäller att pröva om det kan anses olämpligt att varaktigt driva jordbruk å en brukningsenhet eller å viss äga, kan lantbruksnämnden taga hänsyn till inte blott jordens naturliga beskaffenhet och belägenhet utan även till »övriga omständigheter». Detta kan å ena sidan leda till att t. ex. jordbruksdriftens samband med skogsbruket och det stöd, som den egna skogen kan utgöra, medför att ett icke lönsamt jordbruk bör upprätthållas (jfr prop. 1947: 78, s. 75). Å andra sidan torde t. ex. ett bedömande av att ett i och för sig lönsamt jordbruk med icke fullgod åkerjord på grund av brukningsenhetens arrondering och belägenhet kan befaras komma att inom en nära framtid sakna lämplig brukare, kunna leda till att lantbruksnämnden ej bör motsätta sig att jordbruket icke längre drives. Självklart måste bedömanden av dessa slag röna inverkan av frågan huruvida produktionsöverskottet föreligger eller inte.

Vad angår vanhävdslagstiftningen i övrigt har i flera yttranden framförts förslag till ändringar i den nuvarande uppsiktslagen, i ett fall innebärande att lagen helt skall avskaffas. Även om den fortsatta överföringen av jordbruksjord till skogsmark i viss utsträckning är beroende av vanhävdslagstiftningens utformning och det sätt på vilket den tillämpas anser jag mig med hänsyn till det pågående arbetet inom jordlagsutredningen nu icke böra närmare ingå på dessa ändringsförslag.

En redogörelse har i betänkandet lämnats för de riktlinjer som tillämpas vid avvägningen av skogsvårdsåtgärdernas omfattning på fastigheter, som inköpts för rationaliseringsverksamheten, under den tid de är i lantbruksnämndernas ägo. Enligt styrelsernas mening bör samma riktlinjer följas även då fråga är om sådan jordbruksjord, som inte bör kvarstå i jordbruksproduktionen. Detta innebär i korthet att nämnderna givetvis har att taga ställning till, huruvida de bör skogsodla ifrågavarande jord, medan den är i nämndens ägo, eller låta det anstå åt den blivande köparen.

I ett par yttranden har ifrågasatts om inte vid försäljning av sådan fastighet, som ingår i lantbruksnämndernas så kallade rationaliseringsreserv, köpeskillingen på visst sätt skulle kunna reduceras, om skogsplantering skett före försäljningen. Enligt min mening måste detta i många fall anses skä-

ligt om statsbidrag skulle ha kunnat utgå för skogsodlingen om denna utförts av den enskilde köparen. I enlighet med vad lantbruksstyrelsen anfört synes det också möjligt att inom ramen för nu gällande regler för bestämmande av försäljningspriset medge en dylik reducereing av köpeskillingen. Det formella tillvägagångssättet skulle därvid såsom lantbruksstyrelsen anfört bli det att på rationaliseringsanslaget sker en avskrivning av de över-skjutande kostnader nämnden haft för fastigheten.

Inre rationalisering

Gällande bestämmelser i rationaliseringskungörelsen avviker i åtskilliga avseenden från de regler som angavs i kungörelsens ursprungliga lydelse år 1948. Efter hand som närmare erfarenheter vunnits rörande rationaliseringsverksamhetens bedrivande och behovet av att i olika situationer kunna ekonomiskt stödja verksamheten har, oftast på förslag av lantbruksstyrelsen, företagits en rad ändringar i kungörelsen. Därigenom torde den efter hand ha fått en utformning som medgett de stödbeviljande myndigheterna att handla på ett efter den aktuella situationen mera ändamålsenligt sätt. Samtliga ändringar, vilka avsett såväl den yttre som den inre rationaliseringen, ligger inom ramen för 1947 års beslut rörande riktlinjerna för jordbrukspolitiken.

Trots vidtagna ändringar kan rationaliseringskungörelsens bestämmelser i dagens läge inte anses fullt tidsenliga. I syfte att anpassa reglerna för statens medverkan i jordbrukets yttre rationalisering till utvecklingens krav har jag i det föregående framlagt vissa förslag. Bestämmelserna om den inre rationaliseringen har varit föremål för översyn av jordbruksanslagsutredningen, som därvid beaktat lantbruksnämndernas erfarenheter ävensom från riksdagens sida gjorda uttalanden. Jag ämnar här upptaga till behandling utredningens olika förslag.

Åtgärder för främjande av jordbrukets inre rationalisering bör ur såväl företagsekonomisk som samhällsekonomisk synpunkt bidra till en sund investeringsverksamhet inom jordbruket. Reglerna för statsstödet bör därför utformas så att sagda krav beaktas vid stödgivningen. Självfallet får reglerna i fråga inte hämma strukturrationaliseringen utan de bör stå i god överensstämmelse med riktlinjerna för denna. Rationaliseringskungörelsen uppfyller numera ej i alla avseenden dessa förutsättningar. Framför allt arealgränsen för statsbidrag till flertalet slag av inre rationaliseringsåtgärder hindrar önskvärda statliga insatser inom normjordbrukens ram. Detta bör särskilt uppmärksammas med hänsyn till att dessa jordbruk enligt vad jag tidigare anfört skall ligga till grund för avvägningen av prisstödet till jordbruksnäringen efter den 1 september 1965. Den nuvarande differentieringen av procentsatserna för statsbidrag torde vidare många gånger innebära att ej alltid de mest angelägna åtgärderna erhåller det effektivaste stödet. Helt allmänt kan sägas att angelägenhetsprövningen ävensom prövningen av de ekonomiska förutsättningarna för och konsekvenserna av de inre rationali-

seringsåtgärderna ej erhållit en tillräckligt framskjuten ställning i den nuvarande kungörelsen.

Jordbruksanslagsutredningen har enligt min uppfattning beaktat nyssnämnda synpunkter vid utformandet av sina förslag. Dessa, för vilka en utförlig redogörelse lämnats i det föregående, synes sålunda ägnade att undanröja de brister som i angivna hänseenden är förenade med nu gällande bestämmelser. Med hänsyn härtill kan jag i allt väsentligt ansluta mig till vad utredningen förordat.

Jordbrukets rationalisering är — såväl i fråga om inre och yttre sådan som beträffande driftsrationalisering — såsom redan underströks i 1947 års riksdagsbeslut i första hand en jordbrukets egen uppgift. Initiativet till rationaliseringsåtgärder bör således i allmänhet komma från jordbrukarna själva. Det framstår härvid som betydelsefullt, att rationaliseringen inriktas på åtgärder som gagnar den enskilde jordbrukarens intressen och som samtidigt står i överensstämmelse med de samhällsekonomiska strävandena. Ej minst med hänsyn till den relativt snabba utveckling som är att förvänta på jordbrukets område i både strukturellt och tekniskt hänseende kommer i fortsättningen mer än tidigare stora krav att ställas på dem som har att göra bedömandena. Då fråga är om inre rationalisering gör sig dessa krav givetvis i särskilt hög grad gällande vid investeringsåtgärder, som fordrar en större insats av arbete och kapital och som är avsedda att fylla sitt ändamål under en relativt lång tidsperiod framöver. I dessa fall liksom vid andra åtgärder, vilka fordrar särskilda tekniskt-ekonomiska bedömanden, är det av värde att det allmänna bistår genom en ändamålsenlig rådgivnings- och upplysningsverksamhet.

Såsom jordbruksanslagsutredningen anfört bör det därför vara en betydelsefull uppgift för lantbruksnämnderna att lämna råd och upplysningar i investeringsfrågor berörande den inre rationaliseringen. Nämnderna bör enligt min mening i ökad utsträckning i frågor om investeringar för inre rationalisering, oavsett om vederbörande jordbrukare kan beräknas erhålla statligt ekonomiskt stöd eller ej, på begäran bistå med råd och anvisningar samt i mån av behov med planering och teknisk projektering. Någon ändring i gällande gränsdragning mellan den upplysningsverksamhet som bedrivs av hushållningssällskapen och den som lantbruksnämnderna handhar vill jag inte ifrågasätta i detta sammanhang. Det framstår emellertid som fullt klart att ett intimt samarbete bör råda i dessa frågor mellan sällskap och nämnder.

Jordbruksanslagsutredningens förslag innebär i vissa hänseenden en utvidgning av möjligheterna att erhålla bidrag till inre rationaliseringsåtgärder men samtidigt en skärpning av bidragsvillkoren. Härjämte präglas förslagen av en strävan att i görligaste mån samordna det rationaliseringsstöd som nu utgår jämlikt olika författningar.

Beträffande de allmänna förutsättningarna för statligt ekonomiskt stöd till jordbrukets inre rationa-

liser ing delar jag jordbruksanslagsutredningens uppfattning att en strängare bedömning härvidlag bör komma till stånd. Vad utredningen anfört om att investeringsåtgärden för att statsstöd skall komma i fråga skall kunna bedömas bli av bestående nytta för jordbruket samt vara räntabel kan jag således biträda. Såsom redan anförts, beräknas en avsevärd nedgång i antalet brukningsenheter äga rum under framförliggande årtionde. Under dessa betingelser framstår det som självklart att varje beslut om statsstöd måste föregås av ingående överväganden rörande brukningsenhets och jordbruksjordens framtida användning.

Av den jordbruksjord som friställes till följd av nedläggningen tages endast en mindre del helt ur produktionen. Huvudparten användes för förstärkning av ofullständiga brukningsenheter eller uppgår i nybildade enheter. Detta minskar riskerna för felinvesteringar om åtgärderna planeras på sådant sätt, att de kan komma till nytta även efter en genomförd yttre rationalisering. I fråga om statligt ekonomiskt stöd till dylika till den brukade jorden i huvudsak hänförliga investeringar bör det därför vara till fyllest att i förevarande avseende som förutsättning för understöd uppställa att marken i fråga kan antagas bli under överskådlig tid nyttjad som jordbruksjord. Ekonomibyggnader och andra fasta anläggningar i anslutning till ett brukningscentrum torde däremot inte utan vidare kunna antagas komma till fortsatt användning inom jordbruket sedan brukningsenheten en gång nedlagts. Bedömningen av stödfrågan måste därför i dessa fall även omfatta brukningsenheten som sådan och dennas förutsättningar att kvarstå såsom självständig enhet. Kan det inte bedömas som uppenbart, att den befintliga eller planerade brukningsenhet, varå åtgärden skall utföras, kommer att på lång sikt bestå som självständigt jordbruk bör således statligt ekonomiskt stöd — bortsett från vissa i det följande angivna undantag — ej komma i fråga. Det bör jämväl beaktas om det ur allmänt jordbruksekonomisk synpunkt eller ur lokaliseringsynpunkt är önskvärt att brukningsenheten består.

Som allmän förutsättning för ekonomiskt stöd bör vidare gälla att den planerade investeringen skall vara räntabel, d. v. s. att kostnaden för investeringen ej överstiger det beräknade ekonomiska utbytet av densamma. Vid bedömningen härav får givetvis eventuellt utgående statsbidrag ej frånräknas kostnaderna. Röntabilitetsprövningen skall vidare normalt avse förhållandena vid brukningsenheten sådan denna är beskaffad vid tidpunkten för statsbidragets beviljande. Inför nära förestående yttre rationalisering bör dock prövningen kunna avse förhållandena efter det den yttre rationaliseringen genomförts. Förutsättningen för bidrag i dylika fall bör dock, såsom jordbruksanslagsutredningen anfört, vara att de tilltänkta inre rationaliseringsåtgärderna måste genomföras om oekonomisk drift eller värdeförstörrelse skall förhindras under den tid som återstår till dess strukturrationaliseringen fullgjorts.

Att de ekonomiska synpunkterna bör väga lika tungt vid investeringar inom jordbruket som inom näringslivet i övrigt framstår som självklart. En

investering som saknar tillräckligt ekonomiskt underlag snarare stjälper än hjälper en stödsökande jordbrukare. Nuvarande höga kostnadsläge och jordbrukarnas många gånger redan höga skuldsättning innebär att en felinvestering, även i och för sig ej särskilt stor, kan få ödesdigra verkningar. Det är därför av den allra största vikt att tillräcklig omsorg nedlägges på den ekonomiska bedömningen i varje enskilt fall. De av jordbruksanslagsutredningen förordade investeringskalkylerna bör härvidlag bli ett värdefullt hjälpmedel. Jag biträder därför i princip utredningens förslag att som ytterligare förutsättning för ekonomiskt statsstöd som regel skall gälla, att — därest åtgärdens lönsamhet ej framstår såsom uppenbar — en dylik kalkyl har upprättats. Det bör emellertid framhållas, att uteslutande kalkylresultaten ej under alla omständigheter skall vara utslagsgivande för om ekonomiskt statsstöd skall beviljas eller ej. Kalkylernas främsta värde ligger enligt min uppfattning däri att man framtvingar klara ekonomiska bedömanden i de enskilda fallen där nu många gånger ett mera schablonmässigt förfaringsätt brukar tillämpas. Genom kalkylerna erhålles vidare underlag för jämförelser mellan skilda investeringsalternativ, något som i dagens läge måste tillmätas den största betydelse med hänsyn till nödvändigheten av att jordbruksdriften å de enskilda gårdarna erhåller den inriktning som i beaktande av de lokala förutsättningarna och marknadsläget för jordbrukets olika produkter ger de bästa resultaten. I detta sammanhang vill jag även framhålla gentemot de remissinstanser som hävdat att kalkylerna skulle komma att verka hämmande på rationaliseringsarbetet, att kravet på kalkyl ingalunda får ses som en statsmakternas åtgärd med syfte att begränsa det statliga stödets omfattning utan som ett medel att minska riskerna för att investeringar som saknar ekonomiskt berättigande, kommer till utförande. Från jordbruksanslagsutredningens sida har denna mening understukits därigenom att i betänkandet förordats — till vilket förslag jag ansluter mig — att nämnderna bör biträda med upprättandet av kalkyler oavsett om statsstöd kan påräknas för åtgärden eller ej.

I vissa remissyttranden från lantbruksnämnder har uttalats farhågor för, att uppgörandet av investeringskalkyler skulle komma att belasta nämndernas tjänstemän i sådan grad att andra arbetsuppgifter kan komma att bli eftersatta om inte en förstärkning av lantbruksnämndernas personalresurser samtidigt kommer till stånd. Jag kan ej dela dessa farhågor. Den krympning av den statliga stödgivningen som skett beträffande nyodling, betesförbättring och stenröjning under senare år och som av jordbruksanslagsutredningen förutsatts skola komma att krympas ytterligare under de närmaste åren torde — även om viss omdisposition mellan avdelningarna för yttre och inre rationalisering gjorts i syfte att förstärka personalresurserna vid de förra — utan tvivel komma att medföra sådana lättnader i arbetsbelastningen att arbetet med de föreslagna investeringskalkylerna — vilka för övrigt bör utformas så enkelt som omständigheterna i fallet kan anses medge — väl bör rymmas inom nuvarande personalram. Någon personalförstärkning för detta arbete är jag således inte beredd tillstyrka.

Enligt gällande bestämmelser må ekonomiskt statsstöd i undantagsfall beviljas även brukningsenhet som befinnes sakna möjlighet att bestå som självständig brukningsenhet på lång sikt, nämligen om viss förbättringsåtgärd är oundgängligen erforderlig för att jordbruksdriften å brukningsenheten skall kunna uppehållas till dess den kan bli sammanlagd med annan fastighet. Jordbruksanslagsutredningen har uttalat sig för att en viss undantagsregel allttjämt bör förefinnas i kungörelsen. Mot den av utredningen föreslagna utformningen av regeln har jag intet att erinra. Utan hinder av de förut angivna allmänna förutsättningarna för statsstöd till inre rationaliseringsåtgärder bör således ekonomiskt stöd i form av lånegaranti och statsbidrag av vederbörande lantbruksnämnd i undantagsfall kunna beviljas i fall då investeringsbehovet är trängande och då samtidigt brukaren till följd av sin ålder, nedsatt arbetsförmåga eller andra speciella personliga omständigheter svårligen kan vinna sin utkomst genom annan sysselsättning. Beslut i dylika ärenden bör såsom utredningen anfört på lämpligt sätt anmälas till lantbruksstyrelsen. Det bör ankomma på styrelsen att utfärda erforderliga anvisningar för lantbruksnämndernas tillämpning av nu angivna principer.

Då särskilt ömmande omständigheter eller annan orsak föranleder därtill bör stöd till inre rationalisering kunna medges även i andra fall än nyss sagts. Med hänsyn till angelägenheten av en ytterst restriktiv tillämpning av sistberörda undantagsregel bör dock avgörandet i sådant ärende tillkomma Kungl. Maj:t. Finner lantbruksnämnd i visst fall omständigheterna vara sådana att bidrag rimligen bör utgå men anser sig nämnden på grund av gällande bestämmelser förhindrad att besluta om sådant bidrag bör sålunda ärendet med nämndens tillstyrkan kunna överlämnas för prövning av Kungl. Maj:t. Anser sig nämnden inte kunna tillstyrka att stöd utgår bör nämnden givetvis avslå ansökan.

Beträffande spørsmålet om vilka inre rationaliseringsåtgärder som bör kunna erhålla finansiellt statsstöd ansluter jag mig helt till vad jordbruksanslagsutredningen härutinnan föreslagit. Jag förordar sålunda att statsstöd i princip skall kunna utgå till alla slag av åtgärder som av lantbruksnämnd bedöms medföra en inre rationalisering av den stödsökandes brukningsenhet och som ej är att hänföra till underhållsåtgärder. Denna princip var grundläggande redan i 1947 års beslut. Medan den nuvarande rationaliseringskungörelsen lämnar en i huvudsak uttömmande uppräkningslista på inre rationaliseringsåtgärder som skall kunna komma i fråga för statsstöd, skall emellertid enligt utredningsförslaget bedömningen härav i första hand ankomma på vederbörande lantbruksnämnd. Den i rationaliseringskungörelsen nu förefintliga uppräkningslistan av stödbara åtgärder torde närmast vara föranledd av önskemålet att åstadkomma en relativt klar avgränsning mellan vad som i stödhänseende skall hänföras till åtgärder för inre rationalisering och till rationa-

lisering av driftsförhållandena. Med den erfarenhet på området som nämndernas personal numera besitter torde en dylik gränsdragning inte längre erbjuda nämnvärda svårigheter. I betraktande härav och då en enbart exemplifierande uppräknig av stödbara åtgärder måste vara till fördel för nämnderna genom den större möjlighet de får att själva bedöma huruvida en åtgärd bör stödjas, tillstyrker jag, att i rationaliseringskungörelsen införas bestämmelser enligt utredningens förslag. Såsom utredningen påpekat bör det ankomma på lantbruksstyrelsen att utfärda anvisningar rörande gränsdragningen gentemot såväl driftsrationaliseringen som den rationalisering som sker på skogsnäringens och trädgårdsnäringens områden.

Av vad jag sålunda förordat följer att principiellt alla inre rationaliseringsåtgärder på jordbruksfastigheter bör kunna komma i fråga för statsstöd. Denna regel bör gälla för såväl enskild ägare eller brukare av jordbruksfastighet som sambruksförening och annan sammanslutning med syfte att driva andelsladugård, anlägga jordbruksväg, utföra torrläggning eller genomföra fastighetsreglering eller med annat liknande syfte. Därmed torde jämväl de stödbehov kunna bli tillgodosedda som avses dels i riksdagens skrivelse 1956: 167 angående fördelning av kostnader för anordningar i korsning av järnväg och ägoväg eller annan ej allmänligen befaren väg med huvudsaklig betydelse för jordbruksfastighets driftsförhållanden, dels i lantbruksstyrelsens förutberörda skrivelse den 31 december 1958 om statsstöd till färsambetesförening. Däremot kan jag ej förorda det förslag som av lantbruksstyrelsen framförts i skrivelse den 16 augusti 1957 om möjlighet att bevilja statligt stöd enligt rationaliseringskungörelsens bestämmelser rörande den inre rationaliseringen jämväl till sådan delägare i en jordbruksväg som inte innehar jordbruksfastighet. De samordningsproblem det här är fråga om bör i stället kunna upptagas och lösas vid de överläggningar på länsplanet vartill jag återkommer i det följande.

Såsom förut antytts kan det i betraktande av det jordbruksekonomiska läget inte anses välbetänkt att med statligt stöd främja åtgärder för nyodling, stenröjning och betesförbättring. Tillkommer dylika åtgärder närmast i avsikt att uppnå ett bättre utnyttjande av de tekniska produktionsmedlen och därigenom möjliggöra en produktionskostnadssänkning bör emellertid invändning av nyssnämnda art ej med samma skärpa kunna göras gällande. Det torde till och med i vissa fall vara angeläget att genom inre rationalisering i form av exempelvis arronderingsförbättrande nyodling eller stenröjning skapa ökade förutsättningar för rationell maskindrift. Upprättade investeringskalkyler får i dylika fall bli avgörande för om åtgärden skall stödjas eller ej. De av jordbruksanslagsutredningen anförda synpunkterna på denna stödfråga, vilka synpunkter jag i likhet med övervägande antalet remissinstanser biträder, bör kunna tjäna lantbruksnämnderna till vägledning. I övrigt bör det ankomma på lantbruksstyrelsen att tillse att lantbruksnämndernas stödgivning på området erhåller en tidsenlig inriktning ävensom att enhetliga principer tillämpas inom de olika nämnderna.

Jordbruksanslagsutredningen har föreslagit, att såsom förutsättning för lånegaranti till inre rationalisering skall gälla, att behov härav kan anses föreligga. Därest sökt lån endast avser mindre belopp eller det eljest är uppenbart att lånegarantin inte kan anses utgöra en förutsättning för att åtgärden skall kunna komma till stånd bör således enligt utredningens garanti ej beviljas. Detta förslag kan jag tillstyrka.

Som förutsättning för statsbidrag till inre rationalisering gäller enligt nuvarande regler att bidrag endast må beviljas, därest brukarens ekonomiska ställning ej är så god, att han inte är i behov av bidrag för att utföra åtgärden samt att brukningsenheten som regel ej innehåller mer än 20 ha åker samt till åker omräknad ängs- och betesmark. Bestämmelsen om behovsprövning tillämpas efter senaste höjning av fastigheternas taxeringsvärden i flertalet fall så att bidrag ej utgår om den behållna förmögenheten överstiger 80 000 kronor. Därjämte beaktas från fall till fall den stödsökandes inkomstförhållanden, försörjningsbörd och likviditet, investeringsåtgärdens omfattning, behovet av ytterligare åtgärder etc. I fråga om torrläggning tillämpas i allmänhet en liberalare behovsprövning än eljest. Arealgränsen, som gällt sedan år 1947, är så avvägd att inom densamma faller de s. k. basjordbruken, d. v. s. enfamiljsjordbruk i storleksgruppen 10—20 ha åker.

Jordbruksanslagsutredningen föreslår, att arealgränsen slopas och ersättes med en bestämmelse som — därest förutsättningarna för statsbidrag i övrigt uppfylles — medger att bidrag beviljas till brukningsenheter av högst den storlek som kan anses representera ett normalt tvåfamiljsjordbruk. Utredningen anknyter härvid till vissa tankegångar som utvecklades redan av 1942 års jordbrukskommitté. Till vad utredningen sålunda förordat vill jag uttala min anslutning. Som en förutsättning för statsbidrag bör hädanefter sålunda gälla att brukningsenheten ej får vara större än att den normalt kan skötas av två män utan anlåtande av arbetskraft utanför deras familjer. Vid prövningen härav skall det normala arbetskraftsbehovet vara vägledande. Såsom utredningen anfört får således en på kortare sikt genomförd minskning av användningen av arbetskraft ned till nyssnämnda nivå inte åberopas som skäl för bidrag.

Utredningen föreslår vidare, att den nuvarande bestämmelsen om behovsprövning skall ersättas med en mera preciserad regel. Nyssnämnda bestämmelse får nämligen anses vara för allmänt hållen för att vara tillfredsställande efter ett genomförande av den föreslagna ändringen i reglerna avseende företagsstorleken. En lämplig gräns för behovsprövningen är enligt utredningen vad som gäller i fråga om skattefritt belopp vid taxering till statlig förmögenhetsskatt. Detta belopp, som för närvarande utgör 80 000 kronor, bör dock enligt utredningen ej anges i rationaliseringskungörelsen utan endast i av lantbruksstyrelsen utfärdade anvisningar. I förekommande fall bör enligt utredningen förmögenhetsprövningen kompletteras med en prövning av sökandens inkomstförhållanden. Sistnämnda prövning bör därvid ske med utgångspunkt från sökandens genomsnittliga in-

komster under de senaste tre åren. Vad utredningen föreslagit härutinnan biträder jag. Således förordar jag att som ytterligare förutsättning för statsbidrag skall gälla att bidragsmottagaren, eller om han är gift makarna tillsammans, varken äger förmögenhet av sådan storlek, som medför skyldighet att gälda statlig förmögenhetsskatt, eller har sådana inkomster att bidrag till åtgärden framstår som opåkallat. I den taxerade förmögenheten ingår, vad sökandena har innestående å skogskonto. I de fall de inre rationaliseringsåtgärder, vartill statsbidrag sökes, är förbundna med en storleksrationalisering må lantbruksnämnden vid bedömningen av sökandens förmögenhetsställning utgå från ställningen före eller efter sistnämnda rationalisering, alltefter vad som befinnes fördelaktigast för att underlätta den sammans genomförande. — Det skall ankomma på lantbruksstyrelsen att vid eventuella ändringar av gränsen för förmögenhetstaxeringen ändra anvisningarna för lantbruksnämnderna.

Liksom för närvarande bör möjlighet förefinnas att oaktat de eljest gällande förutsättningarna rörande sökandens personliga förhållanden och brukningsenhetens storlek inte är för handen bevilja bidrag om det uppenbart framstår som ett allmänt intresse av betydelse att åtgärden kommer till stånd. I nära anslutning till nuvarande bestämmelser bör dock som ytterligare förutsättning i sådant fall gälla att åtgärden berör ett större antal brukningsenheter eller står i samband med genomförande av yttre rationalisering. Såsom hittills bör beslut om bidrag i dylikt fall underställas lantbruksstyrelsens prövning.

Vad gäller statsbidragens storlek biträder jag jordbruksanslagsutredningens förslag att — bortsett från stöd till ekonomibyggnader och andra fasta anläggningar för jordbruksdriften — högre procentsats än 25 normalt ej bör tillämpas. Den bidragsprocent som nu är föreskriven för bland annat täckdikning skall således i fortsättningen gälla för stöd till alla former av inre rationalisering utom nyssnämnda byggnads- och anläggningsverksamhet. För exempelvis torrläggning, nyodling, betesförbättring och stenröjning medför sålunda förslaget att stödets storlek nedgår från för närvarande normalt 40 procent till högst 25 procent. I betraktande av bidragens karaktär av stimulansbidrag och då desamma i enlighet med vad som förordats i det föregående som regel endast skall kunna utgå till fullt räntabla investeringsåtgärder synes skäl ej längre förefinnas att i normalfallen bibehålla en så hög procentsats som 40.

Ävenså ansluter jag mig till utredningens motiv till och förslag om ändrade regler för bidrag till uppförande eller förbättring av ekonomibyggnader eller andra fasta anläggningar för jordbruksdriften. För dylika byggnader eller anläggningar må bidrag sålunda beviljas högst med ett belopp motsvarande 25 procent upp till ett sammanlagt kostnadsbelopp av 5 000 kronor samt 15 procent av överskjutande kostnad. Bidraget — däri inberäknat även tidigare beviljat rationaliseringsbidrag — bör dock ej normalt

få för en och samma brukningsenhet överstiga 8 000 kronor. I förhållande till nuvarande regler innebär de föreslagna bestämmelserna å ena sidan en skärpning genom att för delkostnaderna mellan 5 000 och 15 000 kronor bidraget beräknas efter 15 i stället för efter 25 procent och å andra sidan en utvidgning genom att det maximala bidraget höjes från 7 000 kronor till 8 000 kronor. De nya reglerna medför att en något större sammanlagd byggnadsvolym inom en brukningsenhet kan stödjas och bidrager samtidigt till att öka ansträngningarna att hålla byggnadskostnaderna nere. Jag vill i sammanhanget understryka vad utredningen anfört om nödvändigheten att vid prövning av ansökningar rörande såväl statsbidrag som lånegaranti till förevarande ändamål ingående undersöka, vilka alternativa möjligheter som finnes att tillgodose föreliggande rationaliseringsbehov. Därvid bör uppmärksamheten inriktas på möjligheterna att välja det billigare och något kortsiktigare om- eller tillbyggnadsalternativet framför det oftast ekonomiskt mera betungande nybyggnadsalternativet. Över huvud taget är det med hänsyn till de snabba förändringarna inom jordbruket av vikt att vid planering av byggnadsåtgärder ett inte alltför långt tidsperspektiv anlägges.

Enligt jordbruksanslagsutredningen skall statsbidrag med högst 40 procent kunna utgå till inre rationalisering som sker i samband med storleksrationalisering av mera väsentlig omfattning. Utredningen har uttalat att bedömningen av hur stort ett marktillskott bör vara för att motivera ett förhöjt bidrag givetvis i viss utsträckning måste bli beroende av omständigheterna i det enskilda fallet, men att tillskottet i regel inte torde böra understiga ungefär 5 ha. Förslaget motiveras av önskemålet att med ett något större stöd kunna underlätta den yttre rationaliseringen och främja ett snabbar genomförande av mera omfattande, för en dylik rationaliserings nyttiggörande nödvändiga inre rationaliseringsåtgärder. I flera remissyttranden har förordats, att lantbruksnämnderna liksom enligt nu gällande bestämmelser bör ha möjlighet, att då särskilda omständigheter föranleder därtill bevilja bidrag med högre belopp utan avgränsning uppåt. Enligt min mening bör bidrag enligt den av utredningen föreslagna högsta bidragsprocenten innebära ett tillfredsställande stöd i sådana fall, varom här är fråga. Jag förordar sålunda att inre rationaliseringsåtgärder, som är föranledda av nyligen genomförd eller nära förestående yttre rationalisering av mera kapitalkrävande natur och av relativt sett mera väsentlig omfattning, skall på vissa villkor kunna stödjas med bidrag å upp till 40 procent.

Förhöjt statsbidrag bör enligt utredningen även kunna beviljas till uppförande eller förbättring av ekonomibyggnader och andra fasta anläggningar för jordbruksdriften, då behovet av byggnaderna eller anläggningarna uppenbarligen förändrats genom sådan yttre rationalisering som nyss nämnts. Detta anser jag mig böra biträda. Jag förordar sålunda att statsbidrag i berörda fall bör kunna utgå med 25 procent på en något större del av byggnadskostnaderna än normalt. I överensstämmelse med utredningsförslaget bör denna delkostnad kunna anges till 10 000 kronor. Det maximala bidraget bör dock även i detta fall begränsas till 8 000 kronor.

I förevarande sammanhang torde få upptagas frågan om den bidragsgivning som genom lantmäteristyrelsen sker till utflyttnings-, väganläggnings- och odlingsåtgärder i sammanhang med skiften och ägoutbyten. Enligt gällande lantmäteribidragskungörelse kan bidrag beviljas med högst 50 procent av den uppskattade kostnaden för nu nämnda slag av åtgärder. Bidrag utgår utan behovsprövning och oberoende av fastighetsstorlek. Som förutsättning gäller dock för bidrag vid skifte bland annat att åtgärden skall vara till gagn ur jordbrukssynpunkt, och vid ägoutbyte bland annat att förrättningen avser att främja en rationell ägoanordning beträffande jordbruksfastighet.

Jordbruksanslagsutredningen föreslår, att nu omförmälda bidragsgivning — bortsett från bidrag till byvägar och skogsbilvägar — i fortsättningen skall ske enligt de i rationaliseringskungörelsen angivna grunderna för stöd till jordbrukets rationalisering. Beslutanderätten skall därvid överflyttas till lantbruksorganisationen. Utredningens förslag innebär i övrigt inte i sak någon väsentlig ändring i det nuvarande stödets omfattning. Emellertid förutsätter utredningen att i rationaliseringskungörelsen införes erforderliga särbestämmelser rörande förevarande bidragsgivning.

Enligt rationaliseringskungörelsen kan jämväl i sammanhang med skiften och ägoutbyten bidrag till jordbruksvägar och odling utgå enligt de grunder som i allmänhet gäller för dylikt stöd till inre rationalisering. Lantbruksnämnden kan i dessa fall medge bidrag även med högre procent än 50, då nämnden finner särskilda omständigheter föreligga. Även då eljest gällande förutsättningar i fråga om brukningsenhetens storlek och ägarens ekonomiska ställning ej är uppfyllda kan bidrag beviljas i vissa av de nu avsedda fallen. Lantbruksnämnds beslut i sådant ärende skall dock underställas lantbruksstyrelsens prövning. När det gäller utflyttning, kan bidrag till kostnader härför av lantbruksnämnd beviljas enligt reglerna om utjämningsbidrag i samband med storleksrationalisering. Bidraget avser härvid i allmänhet att täcka skillnaden mellan köpeskillingen för tillskottsajorden och det värde som tillskottsajorden kan anses äga för den brukningsenhet, till vilken den skall läggas. Vad nu sagts om köpeskillning gäller även bland annat vederlag som beslutats i samband med lantmäteriförrättning. Sagda regler tillämpas så, att en sakägare, som vid fastighetsreglering avhänder sig sin gamla gårdsplats för att bygga nytt brukningscentrum, kan inräkna kostnader för nybyggnaden i den honom tillkommande ersättningen för gårdsplatsen. Bidraget till sådan kostnad för bostads- eller ekonomibyggnader utgår alltså formellt till köparen av den gamla gårdsplatsen. På liknande sätt kan bidrag avse andra i anledning av utflyttning uppkommande behov av fasta anläggningar såsom elinstallationer, avloppsanläggningar, utfarts- och åtkomstvägar m. m. I alla dessa fall gäller dock, att bidrag inte får utgå till kostnad för anläggning av högre standard än motsvarande äldre anläggning hade.

De förslag till nya stödregler, som jag nu framlägger innebär i allt väsentligt samma möjligheter som nu för statlig ekonomisk medverkan i reg-

leringsåtgärder, varom här är fråga. Vid sådant förhållande synes inte föreliggande skäl att vid sidan av rationaliseringskungörelsen bibehålla särskilda regler för stöd på förevarande område. Det är angeläget att det samlade investeringsbehovet å en brukningsenhet kan bedömas i ett sammanhang och att alla med en fastighetsreglering förknippade kostnader för inre och yttre rationalisering kan innefattas i en total kalkyl, vilken måste bli utslagsgivande för företagets genomförande helt eller delvis. Med hänsyn härtill och till vikten av att enhetliga principer tillämpas vid bidragsgivningen bör prövningen ske hos en och samma myndighet, nämligen lantbruksnämnden. Det bör också beaktas, att det endast är nämnderna som kan bevilja kreditgaranti — den vanligaste stödformen — för lån, som kan erfordras för den åtgärd som avses med bidraget och att även beslutet om beviljande av kreditgaranti bygger på den upprättade total kalkylen. Lantmäteristyrelsen har anfört, att en överflyttning av lantmäteriets bidragsverksamhet på förevarande område till andra myndigheter kan befaras medföra att de synpunkter lantmäteriet har att anlägga inte blir tillräckligt beaktade. Jag vill emellertid erinra om att lantbruksnämnd enligt gällande instruktion skall samråda med överlantmätaren i ärenden rörande fastighetsbildning. Sådant samråd bör självfallet vara obligatoriskt så snart fråga är om ekonomiskt stöd till åtgärd som är föranledd av lantmäteriförrättning.

Av vad jag sålunda anfört följer att jag i likhet med jordbruksanslagsutredningen anser, att lantmäteribidragskungörelsen bör kunna upphävas från och med den 1 juli 1959. I anslutning härtill bör i rationaliseringskungörelsen öppnas möjlighet för lantbruksnämnd att bevilja bidrag med högst 50 procent till inre rationaliseringsåtgärder, som har samband med mera omfattande fastighetsreglering, berörande ett större antal jordbruk, och detta oavsett vad i det föregående angivits beträffande brukningsenhetens storlek och bidragssökandens personliga förhållanden eller åtgärdens vikt ur allmän synpunkt såsom förutsättning för erhållande av statsbidrag. Med hänsyn till den stora betydelsen av att underlätta genomförandet av fastighetsregleringar bör sänkning av gällande bidragsprocent för sådana slag av inre rationaliseringsåtgärder, som nu stöddes med bidrag från lantmäteriväsendets anslag, icke ifrågakomma. Såsom förutsättning för beviljande av ett 50-procentigt statsbidrag bör emellertid gälla, dels att det framstår som ett allmänt intresse av betydenhet att fastighetsregleringen kommer till stånd, dels att åtgärden i fråga är erforderlig för att tillgodose ändamålet med sagda reglering.

Enligt bestämmelserna i lantmäteribidragskungörelsen föreligger även möjlighet att bevilja bidrag till vissa slag av väganläggningar som inte kan stödjas enligt rationaliseringskungörelsen, såsom byvägar och skogsbilvägar. Anordnandet av dylika vägar bör hädanefter kunna främjas med statsbidrag ur rationaliseringsanslaget därest vägbyggnaden är nödvändig i rationaliseringssammanhanget. Därvid bör samma bidragsregler gälla som för övriga här berörda inre rationaliseringsåtgärder.

Det synes mig inte uteslutet, att omständigheterna i enstaka fall kan vara sådana att det framstår som angeläget att kunna bevilja kraftigare ekonomiskt stöd än vad som kan utgå enligt de hittills föreslagna nya bidragsreglerna. Enligt gällande bestämmelser kan sålunda lantbruksnämnd, när så befinnes skäligt på grund av särskilda omständigheter, medge bidrag utan begränsning till visst procenttal. Enligt min mening bör möjlighet förefinnas även i fortsättningen att vid bidragsgivningen undantagsvis bevilja bidrag med ytterligare förhöjt belopp. Beslut i sådant fall bör dock förbehållas Kungl. Maj:t. Finner lantbruksnämnd fall som nu sagts vara för handen, bör ärendet överlämnas till Kungl. Maj:ts prövning.

Statsbidrag bör — såsom jordbruksanslagsutredningen föreslagit — ej utgå med så ringa belopp, att det ej utgör verklig stimulans. Lägre bidrag än 300 kronor bör som regel knappast ifrågakomma. Bestämmelse härom bör dock inte införas i rationaliseringskungörelsen, utan det torde få ankomma på lantbruksstyrelsen att utfärda anvisningar om saken.

Sedan länge har statligt ekonomiskt stöd utgått i särskild ordning till torrläggning av jordbruksjord. Bestämmelserna rörande sådant stöd, varom beslut endast kan meddelas av lantbruksstyrelsen, återfinns i kungörelserna 1939:431 angående villkoren för statsbidrag från statens avdikningsanslag och 1939:432 angående villkoren för lån från statens avdikningslånefond.

Före den nuvarande rationaliseringskungörelsens tillkomst beviljades statliga lån till inre rationaliseringsåtgärder inom jordbruket jämlikt bestämmelser meddelade i en rad olika kungörelser och med anlitande av medel under, bland annat, ett flertal för skilda ändamål inrättade utlåningsfonder. I samband med att det nuvarande systemet med statlig garanti för på allmänna kreditmarknaden upptagna lån infördes, upphörde emellertid långivningen ur det stora flertalet av dessa fonder. Så blev emellertid inte fallet med långivningen ur statens avdikningslånefond. Beträffande anledningen härtill uttalade föredragande departementschefen i propositionen nr 149 till 1948 års riksdag, att torrläggningföretagen hade sådan speciell karaktär att lån till dessa företag i vart fall tills vidare borde utlämnas ur avdikningslånefonden. Enligt departementschefens uppfattning borde emellertid övervägas om inte också sistnämnda låneverksamhet senare kunde ersättas med kreditgarantigivning.

Ett skäl till att nyssberörda ändring av stödform hittills inte ägt rum synes väsentligen vara att den nu förefintliga särskilda förmånsrätten för lånen ur statens avdikningslånefond inte utan vissa nackdelar i bland annat rent administrativt hänseende ansetts kunna göras tillämplig å lån beviljade av enskilda kreditinrättningar mot statlig garanti. Sagda nackdelar har jordbruksanslagsutredningen funnit så vägande såväl för den enskilde som det allmänna att den — ehuru positiv till tanken att ersätta långivningen ur

statliga utlåningsfonder med kreditgarantisystem — inte ansett sig böra framlägga förslag till avveckling av avdikningslånefonden. Såsom anförts i en till utredningsbetänkandet fogad reservation och även framhållits i remissyttranden är emellertid en övergång till ett statligt kreditgarantisystem jämväl för avdikningsåtgärder förenad med betydande fördelar. De tidigare antydda svårigheterna av närmast teknisk art bör därför enligt min mening inte förhindra en dylik övergång. Jag anser det betydelsefullt ur jordbruksekonomisk och även finansiell synpunkt att beträffande den inre rationaliseringsverksamhet, som nu stödjdes med medel ur avdikningslånefonden, tillämpas samma bedömningsgrunder och samma administrativa former som gäller för övriga slag av inre rationaliseringsåtgärder. Under denna motivering ansluter jag mig till den i nämnda reservation framförda och av ett flertal remissinstanser, däribland 1956 års fondutredning, biträdda uppfattningen att avdikningslånefonden bör avvecklas per den 1 juli detta år och att behovet av lån för ändamålet i stället bör tillgodoses med lån mot statlig garanti, beviljad enligt bestämmelserna i rationaliseringskungörelsen. Före nämnda dag beviljade men ännu ej utbetalade lånebelopp bör utgå ur den kvarstående behållningen i fonden. Där lånegaranti sökes av sammanslutning mellan delägare i ett torrlägningsföretag, kan möjligen komma att uppstå vissa praktiska svårigheter vid ordnandet av erforderlig säkerhet. Frågan om att på grund härav vidtaga särskilda lagstiftningsåtgärder, avseende till exempel uttaxeringsrätt för dylik sammanslutning på sätt 1956 års fondutredning ifrågasatt, överväges emellertid. Vad i förenämnda reservation anförts rörande formerna i övrigt vid garantiverksamheten synes kunna tjäna som vägledning för nämnderna.

Vid genomförande av vad jag sålunda föreslagit synes ej anledning finnas att bibehålla särskilda regler och anslag för torrlägningsbidragen. I likhet med jordbruksanslagsutredningen anser jag att bidrag från och med utgången av detta budgetår inte bör utlämnas enligt bestämmelserna i kungörelsen 1939: 431 angående villkoren för statsbidrag från statens avdikningsanslag utan i stället utgå enligt de i rationaliseringskungörelsen intagna bestämmelserna om bidrag till inre rationalisering. Jag vill även erinra om att i årets statsverksproposition (IX ht p. 15) beräkningen av anslagsbehovet under reservationsanslaget Bidrag till jordbrukets rationalisering skett med hänsynstagande till att medelsbehovet för den verksamhet som hittills finansierats med anlåtande av statens avdikningsanslag under nästa budgetår bör täckas med medel ur förstnämnda anslag.

Såsom förutsättning såväl för bidrag som för lån till torrläggning gäller att företaget skall vara ur allmän och enskild synpunkt nyttigt och önskvärt. Vid bedömande härav skall enligt uttryckliga föreskrifter bland annat beaktas att genom företaget icke uppstår sådana skador eller olägenheter med avseende å naturvärden med mera, att företaget på den grund ej bör komma till utförande. Då ifrågavarande stödverksamhet skall inrymmas under rationaliseringskungörelsen, synes där böra mera allmänt erinras om att lantbruksnämnd vid bedömande av fråga, huruvida rationaliseringsåt-

gård bör stödjas, skall taga skälig hänsyn till åtgärdens inverkan på förefintliga natur- eller kulturvärden.

Vad beträffar beslutanderätten i ärenden angående statsstöd åt torrläggningsverksamheten uttalade föredragande departementschefen i propositionen 1948: 149 att, allteftersom närmare erfarenhet vanns, i betydande utsträckning borde kunna uppdragas åt lantbruksnämnderna att fatta beslut i ärenden av angivna slag. En överflyttning av flertalet torrläggningsärenden från lantbruksstyrelsens till lantbruksnämndernas handläggning har med godkännande i princip av 1951 års riksdag (prop. 31; JoU 20; rskr. 255) numera genomförts. Enligt av styrelsen för nämnderna utfärdade anvisningar äger dessa i allmänhet att bevilja lånegaranti och bidrag till torrläggningsföretag som berör färre brukningsenheter än 10, varvid enheter vars kostnader ej överstiger 2 000 kronor dock inte medräknas. Lantbruksstyrelsen beviljar sålunda lån och bidrag ur statens avdikningslånefond respektive statens avdikningsanslag numera som regel endast till företag, som är större än nyss angivits, samt därjämte i fall då fråga är om invallningsföretag, vattenavledningar och kombinerade diknings- och kloakledningsföretag.

Enligt min mening bör, i anslutning till vad föredragande departementschefen i den förut nämnda propositionen 1951: 31 anfört därom, lantbruksnämndernas beslutanderätt i torrläggingsärenden nu utvidgas så att avgörandet som regel skall ligga hos nämnderna. Beslut om ekonomiskt stöd till torrläggningsföretag, vilka är av mera omfattande eller kostnadskrävande beskaffenhet eller som berör allmänna intressen av större betydelse, bör dock underställas lantbruksstyrelsens prövning. Erforderliga övergångsbestämmelser torde få utfärdas av Kungl. Maj:t.

I detta sammanhang får jag i anledning av framställningar från Norr Gerdsbo och Hörnsjöfors invallningsföretag rörande fråga om statsbidrag till kostnader i samband med översvämningar erinra om att bidrag till dylika kostnader kan beviljas i den mån desamma ej avser underhållsåtgärder. Avgörandet härom ankommer sålunda i första hand på vederbörande lantbruksnämnd, som i enlighet med vad jag nyss anfört, jämväl har möjlighet att underställa ärendet lantbruksstyrelsen.

Driftsrationalisering

En mäktig hävstång för att höja jordbrukets produktivitet har varit driftsrationaliseringen. Av största betydelse härvidlag är att den i jordbruket samsatta arbetskraften erhållit en ökad produktiv förmåga genom att under efterkrigsperioden skett en intensiv mekanisering och förenkling av många arbetsmoment. Avkastningen inom näringen har i viss omfattning ökat tack vare förbättringar i fråga om utsäden, brukning, gödsling och ogräsbekämpning. Att den synliga stegringen i hektarskördarna likväl varit svagare under tiden efter än före andra världskriget torde främst bero på de ogynn-

samma klimatiska förhållandena under ett flertal odlingssäsonger. Inom djurskötseln har avkastningen förbättrats genom avelsarbete och lämpligare sammansättning av fodermedlen.

När man bedömer effekten av driftsrationaliseringen hittills samt värdet av fortsatt sådan kan man inte bortse från sambandet med utvecklingen på den yttre och inre rationaliseringens område.

Driftsrationaliseringen torde under senare år endast i begränsad utsträckning ha lett till en ökad produktion vid de enskilda jordbruksföretagen. Däremot har den på många håll medfört att företagets produktion kunnat vidmakthållas på en oförändrad nivå samtidigt som en betydande inskränkning skett av arbetskraften. Vid de större jordbruken har en minskning ägt rum i antalet anställda, vid de mindre har den anställda arbetskraften och de medhjälpare familjemedlemmarna i stor utsträckning utgått ur jordbruksproduktionen och flyttat över till annan verksamhet. Arbetet har genom detta kommit att i allt högre grad falla på brukarna själva. Det har beräknats att för närvarande ungefär två tredjedelar av arbetsinsatsen i jordbruket utföres av brukarna samt att som följd av den fortsatta rationaliseringen i olika former och avtappningen av arbetskraft motsvarande andel vid mitten av 1960-talet kommer att vara inemot fyra femtedelar.

Genom mekaniseringen har ibland arbetsbesparingen blivit så stor att svårigheter uppstått att finna full sysselsättning inom brukningsenheten. Detta har mångenstädes föranlett en strävan att utvidga jordbruken och att intensifiera driften genom inre rationalisering. För vissa brukare har mekaniseringen framstått som för dyrbar, då den i huvudsak skulle ha medfört en förkortning av deras egen arbetstid och denna ej kunnat nyttiggöras genom annan inkomstförstärkande sysselsättning på eller utom fastigheten. För denna kategori jordbrukare är åtgärder på den yttre och inre rationaliseringens område en förutsättning för att den skall kunna tillgodogöra sig driftsrationaliseringens fördelar.

Den omfattande nedläggningen av mindre jordbruk torde till viss del vara en konsekvens av driftsrationaliseringens krav. En fortsatt intensiv driftsrationalisering av vårt jordbruk förutsätter att brukningsenheterna har en företagsekonomiskt sett ändamålsenlig storlek och arrondering. Att döma av brukarnas växande andel av den totala arbetsinsatsen i jordbruket torde den begränsning i utrymmet för driftsrationalisering som framför allt småbruket hittills mött, framdeles komma att gälla även arealmässigt större jordbruksföretag.

Med utgångspunkt härifrån kan det ifrågasättas, om icke tyngdpunkten i de driftsrationaliserande åtgärderna vid jordbruksföretag med traditionell produktion borde läggas på de produktionshöjande i stället för de arbetsbesparande åtgärderna. Här möter emellertid den avgörande invändningen, att det totala avsättningsutrymmet för jordbruksprodukter är begränsat. Driftsrationaliseringen ökar givetvis risken för produktionsöverskott vid bestående avsättningsförhållanden. Det sätt varpå strukturuomvandlingen

hittills utvecklats och de stora behov av arealutvidgningar, som föreligger vid de bestående jordbruksföretagen, tyder emellertid på att — om ej särskilda åtgärder vidtages bland annat med bistånd från statsmakterna — några mera omfattande produktionsresurser inte kommer att tagas ur produktionen under det närmaste årtiondet. Det sagda leder till att den fortsatta driftsrationaliseringen väsentligen bör inriktas på åtgärder som pressar produktionskostnaderna och på så sätt vidgar lönsamhetsmarginalen för jordbrukarna. Enligt min uppfattning är det i hög grad angeläget att en sålunda inriktad driftsrationalisering främjas och påskyndas.

Genomföres åtgärder för att underlätta och främja den yttre och inre rationaliseringen bör resultaten härav utnyttjas genom lämpligt utformade driftsrationaliseringsåtgärder, delvis under statlig medverkan. De förslag, som jag framlagt till statliga åtgärder på den yttre och inre rationaliseringsområde, syftar till att främja uppnåendet av mera ändamålsenliga jordbruk som kan ge försörjning åt upp till två familjer. Genom sagda åtgärder skapas även vidgade förutsättningar för en fortsatt driftsrationalisering. Härvidlag har de organ som handhar upplysningsverksamheten på jordbrukets område och då särskilt lantbruksstyrelsen och hushållningssällskapen en angelägen uppgift att fylla. Förutsättningen för att denna upplysning skall kunna bli effektiv är emellertid att den stödjer sig på rön från en forskning, som är lämpligt inriktad med hänsyn till de föreliggande lönsamhetsproblemen. Den jordbruksekonomiska forskningen bör söka fastställa de slag av åtgärder, som i olika lägen ger den största lönsamhetsförbättringen och därvid bidra till anvisningar om, var behovet av åtgärder är särskilt stort.

För att uppnå en höjd produktivitet och lönsamhet per brukningsenhet är det angeläget att bevara och stärka de bättre jordarnas växtkraft, att utnyttja ett fullgott utsäde ävensom att tillämpa en effektiv brukning, vattenhushållning, gödning, ogräsbekämpning och likaså effektiva åtgärder mot växtsjukdomar. Härvid kräves kontinuerliga ansträngningar från forskningens och upplysningens sida. För att säkra skördens tillvaratagande och kvalitet även under år med ogynnsam väderlek måste de maskin- och lagringstekniska frågorna ägnas uppmärksamhet. På husdjursskötselns område och särskilt för den arbetskrävande mjölkproduktionen blir i samband med tillämpandet av kortare arbetstid de arbetsorganisatoriska frågorna av central betydelse. En arbetsförenkling bör eftersträvas jämsides med en användning av bättre djur, med en bättre hushållning och sammansättning av fodret samt med en ändamålsenligare och samtidigt relativt sett billigare utformning av byggnaderna. Samfällida ansträngningar från olika grenar av jordbruksforskningen, en lämpligt utformad upplysnings- och projekteringsverksamhet samt utvidgad samverkan mellan jordbrukarna för att skapa gemensamma anläggningar kommer här att erfordras.

Enligt min åsikt framstår det i det föreliggande jordbruksekonomiska lä-

get såsom nödvändigt att takten i driftsrationaliseringen ej stagnerar utan att den tvärtom ökar. Lika nödvändigt är att denna rationalisering får en såväl företagsekonomiskt som jordbruksekonomiskt sett ändamålsenlig inriktning och utformning. Driftsrationaliseringen ankommer givetvis liksom andra rationaliseringsåtgärder i första hand på jordbrukarna själva och deras organisationer. Den statliga insatsen bör i fortsättningen liksom hittills huvudsakligen ske på forskningens, undervisningens och upplysningens områden. Vad gäller undervisningen torde det få anses önskvärt att större utrymme lämnas för ämnet driftsekonomi på såväl det högre som det lägre stadiet. I syfte att snarast åstadkomma en förstärkning av resurserna för driftsekonomisk rådgivningsverksamhet har i årets statsverksproposition framlagts förslag om att visst belopp under hushållningssällskapens omkostnadsanslag skall avdelas för anlåtande av vid lantbruksförbundets driftsbyrå befintlig expertis för biträde med verksamhet av nyssnämnt slag inom sällskapens ram. För närvarande pågår utredningar rörande såväl jordbruksforskningen som undervisningen och upplysningsverksamheten inom jordbruket. Betänkanden i ifrågavarande ämnen förväntas under innevarande och nästa år.

Organisationsfrågor

I avvaktan på de utredningar som bedrivs inom skilda administrativa områden som berör jordbrukets rationalisering och de överväganden beträffande samordningen som därefter torde böra ske synes det angeläget att redan nu åtgärder vidtages för att göra denna administration smidigare och effektivare. Detta synes främst nu böra åstadkommas genom ett intimare och mera fast organiserat samarbete mellan de skilda organ som helt eller delvis har att syssla med jordbrukets rationaliseringsfrågor. Ett intensivare samarbete är erforderligt inte blott på länsplanet utan även centralt.

Behovet av samarbete på det regionala planet uppmärksammades i viss mån redan i samband med 1947 års riksdagsbeslut. I propositionen 1947: 75 uttalades sålunda, att vid behandlingen av frågor, som är av betydelse även ur andra synpunkter än jordbrukets, representanter för övriga inom lantbruksnämndens verksamhetsområde befintliga organ bör ha tillfälle att delta i lantbruksnämndens överläggningar. Nämnden beredes härigenom möjlighet att tillgodogöra sig den sakkunskap som de olika länsorganens representanter besitter samtidigt som dessa erhåller tillfälle att framföra sina synpunkter på de behandlade frågorna. I propositionen diskuterades jämväl frågan om att knyta de sakkunniga fastare till lantbruksnämnden genom att göra dem till ledamöter. Särskilt berörde denna diskussion problemet rörande överlantmätarens ställning i sammanhanget. Därvid framhölls dock, att enär många av de fastställelseärenden överlantmätaren har att handlägga kunde beräknas vara föranledda av lantbruksnämndens in-

gripanden för främjande av den yttre rationaliseringen det inte borde komma i fråga att överlantmätaren såsom nämndledamot deltog i beslut om åtgärder, vilkas lämplighet han själv sedan skulle ha att bedöma. Med hänsyn härtill stannade man för att vare sig överlantmätaren eller någon annan av de sakkunniga borde beredas ställning som ledamot i nämnden. Där emot infördes i instruktionen för lantbruksnämnderna en föreskrift om att nämnden skall samråda med överlantmätaren i ärenden rörande fastighetsbildning. I anslutning härtill har i lantmäteriinstruktionen stadgats att lantbruksnämnd skall beredas tillfälle giva sin mening till kända beträffande förrättning eller åtgärd, som ur jordpolitisk synpunkt kan antagas vara av intresse för nämnden i dess verksamhet för jordbrukets rationalisering, innan överlantmätaren meddelar fastställelsebeslut eller avger yttrande till ägodelningsdomare eller ägodelningsrätt rörande fastighetsbildning. Vidare stadgas i sistnämnda instruktion, att det skall åligga överlantmätaren att på anmodan av bland annat lantbruksnämnd verkställa utredningar och avgiva utlåtanden i ärenden som är föremål för handläggning i nämnden. Överlantmätaren skall därjämte, då så påkallas, deltaga i nämndens sammanträden samt i övrigt medverka i arbetet för en ändamålsenlig lokalisering och planläggning av bebyggelsen liksom också för jordbrukets rationalisering. Han skall slutligen, i den utsträckning förhållandena medgiver, tillhandahålla bland annat lantbruksnämnd sådana uppgifter rörande fastighetsindelningen, som kan antagas vara av intresse för nämndens verksamhet.

Det må i samband härmed nämnas att i lantbruksnämndernas instruktion infogats en allmän bestämmelse om att vid nämndens handläggning av fråga av större vikt som berör annan länsmyndighets arbetsområde en representant för sådan myndighet skall beredas tillfälle att deltaga i nämndens överläggningar. Särskilt har därvid angivits att samråd skall äga rum med länsjägmästaren i ärenden som rör skogliga spørsmål av större vikt. Vad gäller samarbetet mellan lantbruksnämnd och skogsvårdsstyrelse finnes härutöver inga föreskrifter meddelade. Emellertid har lantbruksstyrelsen på senaste tid i samråd med skogsstyrelsen rekommenderat nämnderna att regelmässigt underrätta länsjägmästaren om sina sammanträden och därvid överlämna föredragningslista. Länsjägmästaren har alltså tillfälle att, därest han så finner erforderligt, bevista dessa sammanträden och giva sin mening till kända i ärenden som även är av skogligt intresse samt om han har en avvikande uppfattning låta anteckna detta till protokollet. Intet finnes för närvarande stadgat om att lantbruksdirektören eller överlantmätaren har möjlighet närvara och yttra sig vid skogsvårdsstyrelsens prövning av spørsmål som har någon anknytning till jordbrukets yttre eller inre rationalisering. I fråga om samarbetet mellan lantmäterimyndigheterna och skogsvårdsstyrelsen har över huvud inga regler utfärdats eller någon fast praxis utformats.

I några län har under senare år kommit till stånd ett efter vissa riktlinjer på personliga initiativ grundat samråd av mera informell art mellan

lantbruksnämnden, hushållningssällskapet och överlantmätaren samt i viss mån skogsvårdsstyrelsen. Enligt uppgift är berörda parter ense om värdet av detta samråd och de resultat som framkommit därav.

Ett samarbete mellan lantbruksnämnd och hushållningssällskap organiserades redan vid lantbruksorganisationens tillkomst genom att i vederbörande kungörelse bestämdes, att hushållningssällskapets sekreterare är självskriven ledamot av nämnden och lantbruksdirektören av sällskapets förvaltningsutskott. Härjämte förordnades i kungörelsen 1947: 929 om statsbidrag till avlönande av vissa befattningshavare hos hushållningssällskap, m. m., att som villkor för statsbidrag bland annat skall gälla, att hushållningssällskap, då så ske kan utan att sällskapets egna arbetsuppgifter eftersättes, på hemställan av lantbruksnämnden i området skall biträda nämnden med sådana arbetsuppgifter, som ankommer på nämnden. Av betydelse för samarbetet mellan de två nämnda organen är vidare att för närvarande landshövdingen är ordförande i båda.

En samordnande uppgift åvilar länsstyrelsen inom området för jordbrukets rationalisering. Enligt instruktionen har länsstyrelsen att följa verksamheten inom de statliga myndigheter i länet, vilkas arbetsuppgifter berör till länsstyrelsens ämbetsbefattning hörande frågor, däribland lantbruksnämnden, samt att befordra samarbete och samråd mellan myndigheterna även som med kommunala myndigheter, företrädare för menigheter och sammanlutningar såsom exempelvis hushållningssällskapet och skogsvårdsstyrelsen.

Det samråd som förekommer på länsplanet mellan de organ som har att syssla med frågor rörande jordbrukets rationalisering torde till stor del ske genom underhandskontakter mellan vederbörande cheftjänstemän eller de befattningshavare som närmast svarar för ärendena. Enligt vad jag funnit är emellertid dessa kontakter och det författningsmässigt grundade samarbetet ej tillfyllest för att tillgodose de krav utvecklingen ställer på en samlad, effektiv insats från organens sida när det gäller jordbruksnäringens fortsatta framåtskridande. Samrådet är ofta alltför sporadiskt och beroende av vederbörande tjänstemäns personliga intresse. Samhällets insatser för den fortgående rationaliseringen av jordbruks- och skogsnäringen och därmed för den successiva höjningen av näringsutövarens inkomststandard får inte splittras till förfång för berörda parter. Härjämte måste tillses att den statliga eller statsunderstödda administrationen inom området fungerar så ändamålsenligt som möjligt med fullt utnyttjande av tillgängliga personella resurser. Detta gäller särskilt i fråga om åtgärder för yttre rationalisering av jordbruks- och skogsfastigheter men är även av vikt för inre rationalisering och driftsrationalisering. Såsom förut nämnts kan för övrigt sagda tre slag av rationalisering inte ses skilda från varandra utan måste betraktas som integrerande delar av en samlad insats för förbättring av produktionsförutsättningarna på en fastighet eller inom en viss trakt. Behovet av framförallt regional samverkan har också framhål-

lits av jordbruksanslagsutredningen liksom av lantmäteristyrelsen och lantbruksstyrelsen samt andra remissinstanser. Den administrativa uppbyggnaden av verksamheten för ökad skogsodling på sämre jordbruksmark förutsätter såsom jämväl skogsstyrelsen anfört ett fast organiserat samarbete mellan skogsvårdsstyrelse och lantbruksnämnd.

Utifrån mina nyss angivna synpunkter har jag kommit till den slutsatsen att åtgärder bör vidtagas för att stärka samarbetet mellan de åsyftade organen såväl med avseende på de beslutande instanserna som de närmast berörda enskilda befattningshavarna. I syfte att uppnå detta och för att överbrygga den nuvarande organisatoriska splittringen bör landshövdingen inom länsrådets ram med regelbundna mellanrum sammankalla överlantmätaren, lantbruksdirektören, länsjägmästaren och hushållningssällskapets sekreterare till överläggningar och planeringar i ärenden rörande rationaliseringsåtgärder inom jordbrukets och skogsbrukets område samt därmed sammanhängande spörsmål. Med hänsyn till den betydelse jordbrukets rationaliseringsprocess har för samhällsekonomin bör en person med allmän-ekonomisk erfarenhet kunna kallas till sammanträdena.

Alltefter de aktuella ärendenas art och innehåll bör därjämte kunna kallas annan cheftjänsteman inom de statliga länsförvaltningarna eller jämförbara organ liksom också företrädare för av de föreliggande ärendena intresserade kommuner, sammanslutningar och enskilda.

Till behandling vid dessa överläggningar bör särskilt upptagas planläggningen av större åtgärder som berör flera av de deltagande myndigheterna respektive organisationerna. Till dessa ämnen kan bland annat hänföras lantbruksnämndernas inköpspolitik i syfte att lägga upp rationaliseringsreserver. Dessa kan nämligen komma till användning även i lantmåteriets fastighetsregleringsverksamhet, eller inom områden där företagsstorlek och arronderingsförhållanden fordrar gemensamma initiativ från lantmåteri-myndighet, lantbruksnämnd och kanske skogsvårdsstyrelse. Omföring av åker till skog kan på sina håll fordra gemensamma överväganden liksom byten av skogsmark mellan jordbrukare, lantbruksnämnd, skogsbolag och domänverket.

Det synes mig angeläget att ett utbyggt samarbete kommer till stånd ävenledes på det centrala administrativa planet. Behovet härav har också antytts av jordbruksanslagsutredningen i dess betänkande berörande den inre rationaliseringen. Beträffande denna samverkan mellan de centrala myndigheterna torde det vara tillräckligt att departementschefen — i den utsträckning och i de former han finner lämpligast — till gemensamma överläggningar sammankallar företrädare för berörda ämbetsverk. Det fast organiserade samråd som för närvarande förekommer mellan lantmåteristyrelsen och lantbruksstyrelsen därigenom att generaldirektören och chefen för förstnämnda myndighet personligen eller genom annan som han sätter i sitt ställe äger deltaga i lantbruksstyrelsens behandling i plenum av ärende som berör lantmåteriet, bör givetvis bestå. En möjlighet att effektivt samarbetet inte blott mellan de båda sist omnämnda myndigheterna

utan även med andra förut angivna centralorgan som synes böra övervägas är att vissa befattningshavare vid ifrågavarande organ utses som kontaktmän.

Utöver utbyggandet av samrådet mellan de regionala och centrala organen på rationaliseringsområdet bör ett förbättrat utnyttjande av de personella resurserna för framför allt strukturrationaliseringen kunna åstadkommas i skilda avseenden. Bland annat torde åtskilligt kunna vinnas om genom viss omorganisation inom lantmäteriet förrättningspersonal kan särskilt avdelas för att handha sådana förrättningar för yttre rationalisering som ej skulle omgående komma till stånd därest de skulle åvila den ordinarie organisationsenheten. Det är nämligen av stor betydelse för strukturrationaliseringen att de nödvändiga lantmåteriförrättningarna kommer till utförande så snabbt och smidigt som möjligt. För att åstadkomma viss effektivisering i dessa hänseenden har lantmäteristyrelsen under senaste tiden påbörjat en förändring av förfogandelantmätareorganisationer till specialorganisationer för yttre rationalisering av jordbruks- och skogsfastigheter. Denna omorganisation av verksamheten bör enligt min mening fortsättas.

Ävenledes i syfte att bättre utnyttja de personella resurserna bör vederbörande överlantmätare vid förekommande behov ställa lantmåteripersonal till förfogande för föredragning inom lantbruksnämnden i ärenden, vilka i större utsträckning inrymmer lantmåteritekniciska spørsmål eller, som har särskild anknytning till av lantmåterimyndighet organiserade större fastighetsregleringar.

Åtskilligt annat torde kunna göras för att inom lantmåteriets organisation underlätta verksamheten för jordbrukets yttre rationalisering. Med sikte på att inom ett år framkomma med förslag med bland annat detta syfte arbetar för närvarande en särskilt tillkallad utredning, 1956 års lantmåterikommitté, som därvid även anlitar expertis från statens organisationsnämnd. Det är min förhoppning att en proposition i ämnet skall kunna föreläggas riksdagen snarast efter det utredningens kommande betänkande remissbehandlats. Årets riksdag har beslutat inrätta en befattning som byrådirektör inom lantmäteristyrelsens administrativa byrå med förklaring att den nya tjänstens innehavare bör syssla dels med sådana inom styrelsen förekommande organisatoriska spørsmål, som hör samman med det pågående utredningsarbetet inom 1954 års fastighetsbildningskommitté och 1956 års lantmåterikommitté, dels — och i första hand — med frågor rörande rationalisering av lantmåteriadministrationen för effektivast möjliga utnyttjande av tillgänglig personal och utrustning samt rörande förenkling inom ramen för gällande lagstiftning av det tekniska förrättningsförfarandet. Vissa resultat av en inom lantmäteristyrelsen i samma syfte redan nu pågående verksamhet lär kunna redovisas för Kungl. Maj:t i sådan tid att de kan beaktas vid utarbetandet av 1960 års statsverksproposition.

Innevarande års riksdag har vidare medgivit en ökad medelsanvisning till inköp av ny teknisk utrustning inom lantmäteriet. Av det anvisade beloppet skall cirka 120 000 kronor avses för anskaffande av ett större stereoinstrument till distriktsorganisationens centralkontor. Enligt ett av riksdagen godkänt uttalande i statsverkspropositionen bör ifrågavarande instrument ej användas enbart i lantmäteriets egen fotogrammetriska verksamhet utan, efter vederbörligt samråd, även utnyttjas för lantbruksnämndernas och rikets allmänna kartverks räkning i den utsträckning dessa myndigheter skäligen kan anses ha behov därav. Överhuvud synes det av värde att en intimare samverkan i framtiden åvägbringas mellan de tre nyss berörda statliga myndigheterna, när det gäller nyttiggörandet av den fotogrammetriska teknikens möjligheter för strukturrationaliseringen. Detta spörsmål och frågan om formerna för samarbetet i förevarande avseende torde böra upptagas vid gemensamma överläggningar mellan nämnda myndigheter.

Ett annat medel att påskynda och förenkla genomförandet av en mångfald fastighetsregleringar — främst i fråga om skogliga arronderingar — är ett snabbare upprättande av ekonomiska kartor i de delar av landet, bland annat Kopparbergs län och det inre av Norrland, där bristen på lämpliga sådana kartor är kännbar. Emellertid måste möjligheterna till ett tidigare färdigställande av ekonomiska kartor för angivna trakter bedömas i samband med kartverkets övriga arbetsuppgifter. Såsom jag anfört i 1959 års statsverksproposition har inom ämbetsverket påbörjats en översyn av långtidsplanerna för den officiella kartläggningen. Genom beslut tidigare denna dag har Kungl. Maj:tt uppdragit åt kartverket att fullfölja denna översyn och att efter samråd med, bland andra, lantmäteristyrelsen, lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen inkomma med av utredningen föranledda förslag. Därest så befinnes möjligt bör delförslag framläggas vid sådan tidpunkt att de kan medtagas vid Kungl. Maj:ts prövning av kartverkets anslagsäskanden för budgetåret 1960/61.

Ett led i åtgärderna för förstärkning av lantmäteriets personella resurser har varit att till distriktsorganisationens centralkontor anknypa en jägmästare med uppgift att lämna central rådgivning och handledning i frågor om skogsvärderingar, som är nödvändiga för lantmäteriets genomförande av skogliga fastighetsregleringar samt att delvis företaga centrala bearbetningar. Behovet av dylik skoglig expertis i samband med lantmäteritekniska arbetsuppgifter synes bestå på längre sikt men denna verksamhet bör nära förbindas med den som jag i det efterföljande föreslår skall komma till stånd å en skoglig sektion inom lantbruksstyrelsens rationaliseringsavdelning. Av lantmäteristyrelsen väckt förslag om inrättande av ett antal tjänster som skogstekniker inom lantmäteristaten kan jag inte biträda. Såsom jag återkommer till i ett följande avsnitt bör vid lantbruksnämnderna finnas skogsmästare som skall verkställa värderingar samt förhandla om inköp, byten och försäljningar av skogsmark. Jag vill förorda att dessa skogs-

mästare skall i erforderlig utsträckning kunna tagas i anspråk också för sådana arbetsuppgifter av nyssnämnt slag som faller inom lantmåteriets arbetsområde.

Återstående organisatoriska spørsmål, som berör skogsvårdsstyrelserna och skogsstyrelsen och avser skogsarronderingsfrågor och vad därmed sammanhänger, bör finna sin lösning i samband med det slutliga ståndpunktstagandet till de förslag rörande personalkadern m. m. inom skogsvårdsstyrelserna som 1955 års skogsvårdsutredning framfört och som för närvarande är under övervägande inom jordbruksdepartementet.

Jag torde härefter få övergå till att behandla olika organisatoriska frågor som berör lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna och i anslutning härtill även upptaga de förslag som i berört avseende framförts av lantbruksstyrelsen i anslagskrivelse för budgetåret 1959/60.

Helt allmänt torde kunna konstateras att vissa organisatoriska åtgärder är påkallade för att effektivisera lantbruksorganisationen i dess verksamhet för jordbrukets rationalisering samt skogsbrukets omarronderingar. Frågan om lantbruksnämndernas arbetsuppgifter och personella utrustning har också under senare år aktualiserats i ett flertal sammanhang, bland annat av 1958 års riksdagsrevisorer, som i sin berättelse uttalat sig för en översyn av lantbruksorganisationens uppgifter och utformning såväl centralt som regionalt.

Såsom jag anmälde i propositionen nr 39 till 1958 års B-riksdag har alltsedan våren samma år inom lantbruksstyrelsen pågått vissa undersökningar rörande möjligheterna att effektivisera lantbruksnämndernas organisation och verksamhet, särskilt i fråga om storleksrationalisering och arronderingsförbättring av jordbruks- och skogsfastigheter ävensom rörande därmed sammanhängande frågor. Dessa undersökningar fortgår alltjämt och omfattar numera även lantbruksstyrelsens byråindelning och personaluppställning. Vissa framkomna undersökningsresultat kan föranleda ställningstaganden i detta sammanhang medan andra torde komma att framläggas för 1960 års riksdag. Vad angår organisatoriska förändringar inom lantbruksstyrelsen synes en begränsning av antalet byråer inom styrelsen möjlig. Beträffande rationaliseringsavdelningen torde bland annat böra prövas om ej — i nära överensstämmelse med riksdagsrevisorernas nyligen avgivna förslag — en ändrad ärendesindelning kan leda till att behandlingen av frågor rörande yttre respektive inre rationalisering kan koncentreras till två särskilda byråer med underordnade sektioner och avdelningens övriga ärenden till en allmän rationaliseringsbyrå.

I anslutning härtill torde böra erinras om den pågående utredningen rörande frågan om sammanslagning av de båda lantbruksnämnderna i Kalmar län. Denna utredning avser för övrigt jämväl en prövning av förutsättningarna för en sammanföring av hushållningssällskapen och skogsvårdsstyrelserna i samma län till var för sig en enhet. Förslag i ämnet beräknas kunna framläggas för 1960 års riksdag.

De förslag rörande lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation som jag här framför ansluter sig till av styrelsen framlagt bedömningsmaterial och gjorda framställningar. Förslagen rymmes väl inom en utgiftsram som motsvarar de för detta ändamål för innevarande budgetår till styrelsens och nämndernas förfogande ställda anslagsmedlen.

Med hänsyn till arbetsuppgifternas nuvarande och förväntade fördelning bör, i överensstämmelse med ett tidigare redovisat uttalande av lantbruksstyrelsen, en successiv, i vissa län tämligen omfattande överflyttning ske av såväl teknisk som annan arbetskraft från lantbruksnämndernas avdelningar för inre rationalisering till avdelningarna för yttre rationalisering. De förslag som i det föregående framlagts till ändrade regler för statsstödet till den inre rationaliseringen kan i och för sig inte antagas leda till något ökat personalbehov. Däremot ökar personalbehovet inom de avdelningar i nämnderna som har hand om yttre rationaliseringen, om nämnderna på önskvärt sätt skall kunna stå jordbruket till tjänst i den kommande strukturomvandlingen. Det torde vara ändamålsenligt att genom kortare kurser fortbilda den överflyttade personalen i vissa spörsmål rörande den yttre rationaliseringen.

Andra organisatoriska förändringar inom lantbruksnämnderna som nu torde böra genomföras är indragande av ett antal å nämndernas lantbruksingenjörsavdelningar befintliga tjänster. I sin anslagsskrivelse för budgetåret 1959/60 har lantbruksstyrelsen i anledning av den förut omnämnda översynen föreslagit, att från och med sagda budgetår antalet lantbruksingenjörer i Ae 21 skall minskas från 10 till 5 samt antalet ingenjörer i reglerad befordringsgång från 6 till 3. Samtliga berörda tjänster är för närvarande vakanta. I enlighet med styrelsens förslag bör tjänsterna slopas från och med den 1 juli 1959. En fortsatt granskning av arbetsuppgifternas beräknade framtida omfattning samt av möjligheterna till omfördelning av uppgifterna har visat att ytterligare indragningar kan ske inom lantbruksingenjörsavdelningarna av befattningar som beräknas vara vakanta vid ingången av budgetåret 1959/60. Dessa ytterligare indragningar, likaledes per den 1 juli 1959, bör avse följande tjänster, nämligen 2 såsom lantbruksingenjör i Ao 25, 1 såsom lantbruksingenjör i Ae 21, 1 som ingenjör i reglerad befordringsgång samt 6 tekniker i lönegrad A 10. Slopandet av angivna lantbruksingenjörstjänster kommer att innebära att bland annat vissa lantbruksingenjörsavdelningar måste svara för på dylik avdelning ankommande uppgifter även inom angränsande län. Samtidigt därmed bör även vissa uppgifter överflyttas till avdelningarna för inre rationalisering, vilket får anses vara i överensstämmelse med de författningsändringar rörande avdikning som jag förut förordat.

I sitt betänkande rörande jordbruks förstärkande med skog föreslog 1951 års jordbruksrationaliseringsutredning, att vid lantbruksorganisationen skulle inrättas 3 jägmästartjänster, varav 1 i numera lönegrad A 26 **h**

lantbruksstyrelsen samt 2 i lönegrad A 25 respektive A 23 hos lantbruksnämnderna. Samtidigt borde enligt sagda utredning hos nämnderna tillskapas 28 tjänster som skogstekniker i lönegrad A 15. Även lantbruksstyrelsen har under senare år hemställt om förstärkning av såväl styrelsen som lantbruksnämnderna med skogligt utbildad personal. I anslagsäskandena för innevarande budgetår, vilka anknöt till nyssnämnda utredningsförslag, framförde lantbruksstyrelsen sålunda förslag om inrättande vid styrelsen av 1 befattning som överjägmästare i Be 1 och av 1 jägmästartjänst i Ae 25, vilka jämte 1 kontorsbiträde i reglerad befordringsgång skulle ingå i en föreslagen nyinrättad skoglig sektion inom styrelsen. Vidare anhöll styrelsen då om 20 nya tjänster som skogstekniker i Ae 15 för handläggning av vissa skogliga arbetsuppgifter vid nämnderna. Av styrelsen gjorda framställningar i ämnet har hittills inte biträtts i vidare mån än att en viss medelsförstärkning med tillhoppa 64 000 kronor skett under lantbruksorganisationens anslagsposter till ersättningar åt sakkunniga. Beloppet i fråga utnyttjas numera i sin helhet för att tillgodose nämndernas behov av skoglig arbetskraft. För lantbruksstyrelsens del har motsvarande behov alltsedan år 1952 tillgodosetts genom att styrelsen med anlitan av tillgängliga medel mot arvode anställt 1 jägmästare. Arvodet till denne utgår för närvarande enligt styrelsens beslut med belopp motsvarande lönen i lönegrad Bg 1.

I sina petita för budgetåret 1959/60 begränsar sig lantbruksstyrelsen till att föreslå inrättandet av 1 tjänst som överjägmästare i Be 1 samt av 17 assistentbefattningar vid lantbruksnämnderna, varav 6 i lönegrad Ae 17 och 11 i reglerad befordringsgång. Samtidigt föreslår styrelsen, att 12 nu å personalförteckningen för nämnderna uppförda lantbruksinstruktörstjänster i Ae 12 skall indragas. Den särskilda medelsanvisningen för avlönande av skoglig expertis vid nämnderna kan enligt styrelsen därjämte upphöra. Inom lantbruksnämnderna finnes redan sammanlagt 20 tjänstemän med skogsmästarutbildning anställda. 3 av dem har befordrats till lantbruksassistenter medan de övriga ännu ej fått sina löne- och anställningsförhållanden tillfredsställande reglerade. Av de förenämnda 20 tjänstemännen med skoglig utbildning är flertalet verksamma i norrlandslänen, där 2 å 3 skogsmästare finnes vid varje nämnd.

I sitt utlåtande nr 13 uttalade jordbruksutskottet vid 1958 års A-riksdag bland annat att det borde tillses att lantbruksorganisationen har personal i erforderlig utsträckning för värderingar samt förhandlingar om inköp, byten och försäljningar av skogsmark. Däremot borde enligt utskottets mening nämnderna inte tilldelas arbetskraft för förvaltning av skogsfastigheter eller för skogsvårdsåtgärder utan borde dylika uppgifter i största möjliga utsträckning överlåtas på skogliga organisationer och förvaltningar efter avtal från fall till fall. Vad jordbruksutskottet sålunda uttalat godkändes av riksdagen. Då jag ansluter mig till angivna uppfattning tillstyrker jag att en stabilisering sker av anställningsförhållandena för lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas skogligt utbildade personalgrupp. Vid pröv-

ningen av lantbruksstyrelsens hösten 1957 gjorda yrkanden om personalförstärkningar för här behandlade ändamål fann jag mig ej beredd taga ställning i ämnet till följd av att övervägandena i frågan om jordbruksförstärkande med skog ännu inte var slutförda. I det föregående har jag framlagt vissa förslag, vars genomförande kommer att medföra en ökad skogskomplettering av jordbruksfastigheter. För att denna verksamhet skall leda till ändamålsenliga resultat och effekten därav skall bli den av statsmakterna åsyftade är det uppenbarligen erforderligt med nyssnämnda skogliga personal inom lantbruksorganisationen. Denna har en stor uppgift att fylla även i arbetet med en avsevärt intensifierad omarronderingsverksamhet berörande skogsfastigheter.

Ej minst sist omnämnda arbetsuppgift fordrar en målmedvetet inriktad central planering och förhandlingsverksamhet. Med hänsyn till uppgiftens vikt och omfattning anser jag mig böra — i anslutning till 1951 års jordbruksrationaliseringsutrednings betänkande och ett av lantbruksstyrelsen tidigare framfört yrkande — föreslå att en skoglig sektion inrättas inom lantbruksstyrelsen med i slutlig utformning 1 jägmästare i lönegrad Be 1, vilken är densamma som den sist omnämnde jägmästaren i lantbruksstyrelsen, 2 jägmästare i lönegrad Ae 23, 1 ritkunnig kontorist i Ae 9 samt 1 biträde i reglerad befordringsgång. Sektionen bör uppbyggas successivt under budgetåret 1959/60, varvid den ena jägmästartjänsten i den lägre lönegraden bör besättas först senare under budgetåret. Tillskapandet av sektionen får ej föranleda någon ökning av lantbruksorganisationens avlöningsanslag utan utgifterna för densamma bör som jag avser att närmare redovisa i ett efterföljande avsnitt kompenseras genom besparingar på andra håll inom organisationen. Den nya sektionen bör inordnas i den byrå som handhar ärendena rörande yttre rationalisering, men sektionschefen bör vara självständig föredragande i de till sektionen hörande ärendena.

Genom tillkomsten av en skoglig sektion inom lantbruksstyrelsen erhåller vederbörande lantbruksdirektörer ett värdefullt bistånd och i vissa avseenden någon avlastning i de frågor som gäller skogsarrondering och skogskomplettering. Arbetet inom sektionen bör intimt samordnas med motsvarande verksamhet inom lantmäteriets sektor. Det torde vara möjligt för sektionens personal, som bör bistå lantmäteristyrelsen med ifrågavarande slag av arbetsuppgifter i all skälig utsträckning, att i samarbete med den till lantmäteristatens förfogande stående jägmästaren samt självfallet de skogliga myndigheterna göra koncentrerade insatser för förbättring av fastighetsförhållandena i olika skogstrakter.

De 17 befattningar, som enligt vad jag nu föreslagit bör från och med den 1 juli 1959 inrättas vid lantbruksnämnderna, bör vara placerade i lönegrad Ae 15. Tjänsteinnehavarna bör benämnas assistenter. För sagda tjänster bör endast komma i fråga personal med skogsmästarkompetens eller särskilt kvalificerad personal som genomgått skogsskola och därefter meddelats viss vidareutbildning. Assistenterna skall även stå till förfogande för fullgörande av inom lantmäteriet förekommande arbetsuppgifter av ena-

handa slag som de handlägger vid lantbruksnämnderna. Sammalunda skall förhållandet vara med den tillfälliga skogliga arbetskraft som nämnderna därjämte utnyttjar sig av. Assistenterna och den tillfälliga arbetskraften bör omplaceras mellan de olika länen, alltefter arbetsbördans växlingar och behov av en samlad personalinsats.

Alltsedan budgetåret 1943/44 har å riksstaten anvisats medel för bestridande av kostnaderna för verksamheten vid den jämlikt beslut av 1943 års riksdag (prop. 120; JoU 30 och 53; rskr. 377) inrättade jordbrukets upplysningsnämnd. Under budgetåren 1952/59 har medelsanvisningen skett under anslagsrubrikerna Jordbrukets upplysningsnämnd: Avlöningar och Jordbrukets upplysningsnämnd: Omkostnader. I årets statsverksproposition har någon anslagsanvisning icke föreslagits under nyssnämnda rubriker. Däremot har jag i sagda proposition under lantbruksstyrelsens avlöningsanslag uttalat, att frågan om den av upplysningsnämnden bedrivna verksamheten skulle upptagas till prövning i den i sammanhanget förebådade särskilda propositionen angående jordbrukets rationalisering m. m. Jag återkommer nu till denna fråga.

Enligt instruktionen för jordbrukets upplysningsnämnd (SFS 1943: 766, ändrad 1949: 506) har nämnden till uppgift att sprida kännedom om de resultat, som uppnås vid statliga och statsunderstödda forsknings-, försöks- och provningsanstalter på jordbrukets och trädgårdsodlingens områden. Denna uppgift skall nämnden söka fylla bland annat genom regelbunden publicering av populärt avfattade sammanfattningar av sådana vid anstalterna verkställda undersökningar som är av praktiskt värde för jordbruket eller trädgårdsnäringen ävensom genom pressinformation. Nämnden skall vidare verka för att till forsknings-, försöks- och provningsverksamheten knutna tjänstemän står till förfogande såsom föredragshållare vid exempelvis undervisningskurser och jordbrukardagar ävensom i övrigt ägna uppmärksamhet åt de möjligheter, som finns att genom film och radio sprida upplysning angående jordbruket och trädgårdsodlingen berörande spörsmål och problem. Även televisionen tages numera i anspråk i detta syfte.

Jordbrukets upplysningsnämnd står under överinseende av lantbruksstyrelsen. Ledamöterna av nämnden, för närvarande 10, förordnas av Kungl. Maj:t. Bland nämndens ledamöter ingår personer verksamma vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, statens maskinprovningar, Sveriges utsädesförening, institutet för husdjursförädling i Wiad, hushållningssällskapen, livsmedelsindustrin, Lantbruksförbundets tidskriftsaktiebolag, Sveriges radio och Tidningarnas telegrambyrå. Utöver dessa personer kommer så nämndens av Kungl. Maj:t förordnade ordförande. Nämndens kansli består av 1 sekreterare i Ae 23, 1 assistent i Ae 19 och 1 kanslibiträde i Ae 7.

I sin anslagsskrivelse för nästa budgetår har upplysningsnämnden ånyo framfört tidigare gjorda yrkanden att medel skall anvisas dels för anlitan- de tillfälligt eller på deltid av särskild sakkunnig på trädgårdsodlingens område, dels för anställande av ett kontorsbiträde i reglerad befordrings-

gång. Nämnden framhåller att den, för att på ett tillfredsställande sätt kunna fullgöra sin främsta uppgift att snabbt sprida kännedom om uppnådda forsknings-, försöks- och provningsresultat, erfordrar ytterligare personalförstärkning. Med hänsyn till rådande budgetära läge har emellertid nämnden begränsat sig till sagda förslag.

I anslutning härtill bör nämnas att lantbruksstyrelsen senast i anslagskrivelsen för budgetåret 1959/60 understrukt behovet av upplysningsverksamhet på olika områden även från styrelsens sida liksom också kravet på att erforderliga medel härför finns att tillgå.

Av stor betydelse för upplysningsverksamheten är att jordbrukets upplysningsnämnd fristående och självständigt kan taga ståndpunkt och fatta beslut i alla inom nämnden väckta eller för nämnden aktualiserade frågor rörande upplysning på jordbrukets och trädgårdsnäringens områden och därjämte på sätt som för närvarande sker kan vara förmedlare av forskningens och försöksverksamhetens rön. Såväl upplysningsnämndens som lantbruksstyrelsens förenämnda intressen och behov bör emellertid effektiva och med mindre kostnader kunna tillgodoses genom att nämnden i personellt och kameralt hänseende sammanföres med lantbruksstyrelsen. Därigenom skapas ej blott ökade personella resurser för den verksamhet för information på jordbrukets område, varom här är fråga, utan därjämte förkortas avståndet mellan jordbruksforskningen och näringens praktiska utövare. Under lantbruksstyrelsen sorterar nämligen sådana i upplysningens tjänst direkt verkande organ som hushållningssällskapen och samtliga statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalter. Lantbruksstyrelsens arbete för jordbruksnäringens främjande genom fortsatt rationalisering och produktivitetsökning fordrar en god informationstjänst riktad via alla moderna upplysningsmedel till den enskilde jordbrukaren och trädgårdsodlaren.

En avsevärd del av arbetstiden för upplysningsnämndens personal upptages nu av uppgifter av rent administrativ och kameral natur, vilket ofta är fallet inom mycket små organisationsenheter. Det medför därför en betydande kapacitetsökning om nämndens befattningshavare befrias från flertalet av dessa arbetsuppgifter genom en överflyttning i stort av desamma å lantbruksstyrelsens nuvarande personal för dylika uppgifter. Därvid kan bland annat nämndens medel till tillfällig arbetskraft inbesparas. Genom att upplysningsnämndens personal sammanföres med lantbruksstyrelsens vinnes bland annat att nämnden på ett helt annat sätt än tidigare får möjlighet att utnyttja den särskilda sakkunskap i olika hänseenden som finnes representerad bland styrelsens personal. Exempelvis kan nämndens tidigare uttalade behov av sakkunskap på trädgårdsodlingens område tillgodoses därigenom.

Med stöd av vad jag nu anfört förordar jag, att den nyss skisserade sammanföringen av jordbrukets upplysningsnämnd med lantbruksstyrelsen i personellt och kameralt hänseende kommer till stånd den 1 juli detta år. Till nämndens förfogande skall lantbruksstyrelsen ställa personal i erfor-

derlig utsträckning. En befattningshavare skall utses att vara nämndens sekreterare och tillika styrelsens pressombudsman. De statliga kostnaderna för nämndens verksamhet skall bestridas med medel ur lantbruksstyrelsens anslag. En liknande organisationsform finns på ett flertal håll inom statsförvaltningen.

Antalet ledamöter i nämnden bör alltså bestämmas av Kungl. Maj:t, som även förordnar ordförande och övriga ledamöter.

För att stärka förbindelserna med de viktigaste institutionerna på jordbruksforskningens område bör inom dessa utses kontaktmän med upplysningsnämnden.

Anslagsfrågor

Jag övergår här efter till att behandla de i detta sammanhang föreliggande anslagsfrågorna.

Vad först angår lantbruksstyrelsens avlöningsanslag föranleder vad jag i det föregående föreslagit om inrättande av en skoglig sektion en uppräknig av anslaget med 50 000 kronor. Jag har härvid såsom redan tidigare antytt förutsatt, att en av de föreslagna jägmästartjänsterna i Ae 23 inte besättes förrän under senare hälften av nästa budgetår. Inrättandet å sagda sektion av en befattning som biträde i reglerad befordringsgång motväges i kostnadshänseende delvis av den besparing som inom styrelsen kan göras som följd av att årets riksdag beslutat slopa den hittillsvarande statliga kontrollen av mjölkstandardiseringen. Vidare bör en tjänst som förste byråingenjör i Ae 24 å jordförbättringsbyrån och en tjänst som byggnadskontrollant i Ae 19 å byggnadsbyrån kunna indragas. Förstnämnda tjänst, vilken inrättades från och med budgetåret 1953/54, har på grund av svårigheter att finna lämplig innehavare hittills ej varit besatt. De med tjänsten förenade arbetsuppgifterna har enligt förordnande av Kungl. Maj:t hittills fullgjorts av en lantbruksingenjör. Tjänsten i Ae 19 är för närvarande vakant. I beaktande av att lantbruksingenjörens tjänstgöring inom styrelsen kommer att bestå tills vidare synes avlöningsmedel för denna tjänst, i likhet med vad tidigare skett beträffande 2 lantbrukskonsulenter, tills vidare böra beräknas under styrelsens avlöningsanslag. På motsvarande sätt bör medel för en byggnadskonsulenttjänst i Ae 21 överföras från nämndernas till styrelsens avlöningsanslag.

Ett bifall till vad jag nyss föreslagit innebär, att lantbruksstyrelsens avlöningsanslag å ena sidan uppräknas med 100 800 kronor och å andra sidan sänkes med 47 200 kronor. Nettoökningen kompenseras dock nästan helt genom att lantbruksnämndernas avlöningsanslag nedräknas med 50 800 kronor. Överflyttningen av kostnaderna för jordbrukets upplysningsnämnd till styrelsens anslag bör vidare föranleda en höjning av avlöningsanslaget med 58 200 kronor, varav 3 000 kronor avses för ersättningar till ledamöterna i nämnden.

Några personalförändringar vid styrelsen utöver dem jag förut berört

är jag för närvarande ej beredd förorda. Det av styrelsen föreslagna utbytet av en kontorsbiträdestjänst i Ae 5 mot en motsvarande tjänst i Ao 5 kan jag dock biträda liksom styrelsens förslag beträffande löneklassregleringar och reglerad befordringsgång samt tjänstetidsbefordran, vilket medför en med 27 200 kronor ökad anslagsbelastning. Till kompensation för höjda folkpensionsavgifter bör 17 400 kronor upptagas å en ny anslagspost.

De utgiftsökningar och kostnadsminskningar jag föreslagit i det föregående innebär tillsammans en höjning av lantbruksstyrelsens avlöningsanslag med 156 400 kronor. Genom att byråchefstjänsten å styrelsens sociala byrå kommer att hållas vakant under nästa budgetår, kan dock anslagshöjningen begränsas till 120 100 kronor.

A lantbruksstyrelsens personalförteckning bör uppföras följande tjänster, nämligen 1 jägmästare i Be 1, 2 jägmästare i Ae 23, 1 förste byråsekreterare i Ae 23 och 1 kontorsbiträde i Ao 5. Samtidigt bör från förteckningen avföras 1 tjänst som förste byråingenjör i Ae 24.

Under lantbruksstyrelsens omkostnadsanslag bör med hänsyn till medelsbelastningen å ena sidan anslagsposten till sjukvård uppräknas med 3 000 kronor och å andra sidan anslagsposten till publikationstryck nedräknas med 2 000 kronor. Under hänvisning till det framförda förslaget om inrättande av en skoglig sektion bör vidare anslagsposten till expenser höjas med 4 500 kronor samt anslagsposten till reseersättningar libehållas vid oförändrat 137 000 kronor. Under en ny anslagspost, benämnd Upplysningsverksamhet, torde anvisas ett belopp av 60 000 kronor. Ur denna post bör kostnader till direkt informationsverksamhet och till anordnande av upplysningskampanjer — t. ex. sådana som hänför sig till driftsrationaliseringen och till åtgärderna för skogsodling å sämre jordbruksmark — täckas.

De anslagsförändringar som här föreslagits, vilka även innefattar överföringar av utgifter av omkostnadskaraktär från upplysningsnämndens anslag, innebär en höjning av lantbruksstyrelsens omkostnadsanslag för nästa budgetår med tillhoppa 55 500 kronor.

I fråga om personalförändringar som berör lantbruksnämndernas avlöningsanslag har jag i det föregående föreslagit att från och med nästa budgetår inrättas 17 assistenttjänster i Ae 15. Samtidigt kan 12 befattningar som lantbruksinstruktör i Ae 12 indragas. Nettokostnaden härför kan beräknas till 122 300 kronor. Samtidigt bör medelsanvisningen under anslagsposten till avlöningar av skoglig expertis nedräknas från nu 64 000 kronor till 35 000 kronor. För att bestrida arvoden till sådan lantmätpersonal, som i enlighet med det föregående biträder inom lantbruksnämnderna, erfordras inte någon höjning av anslagsposten. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t. Tvärtom kan posten med hänsyn till medelsåtgången under senare år sänkas med 30 000 kronor.

Mina förslag till indragning av befattningar inom lantbruksingenjörssavdelningarna ger en besparing på 320 000 kronor. Härjämte bör anslaget ned-

räknas med 50 800 kronor, motsvarande lönen för de båda tjänsterna som lantbruksingenjör och byggnadskonsulent, vars löner föreslagits skola från och med nästa budgetår bestridas från lantbruksstyrelsens avlöningsanslag.

I anledning av lantbruksstyrelsens förslag om lantbruksdirektörernas löneställning vill jag erinra om att Kungl. Maj:t i en den 10 april 1959 dagtecknad proposition, nr 152, angående statstjänstemännens löner under år 1959 m. m. på föredragning av chefen för civildepartementet föreslagit en uppflyttning av samtliga lantbruksdirektörstjänster från Ao 26 till Bo 1. Härjämte bör i anslutning till vad jag i det föregående förordat angående överflyttning av personal från lantbruksnämndernas avdelningar för inre rationalisering till avdelningarna för yttre rationalisering 5 tjänster som lantbruksinstruktör i Ao 12 ändras till tjänster som förste lantbruksinstruktör i Ao 13. Den av sistberörda förslag föranledda kostnadsökningen skall rymmas inom anslagets ram. Mot förslaget, att 4 kontorsbiträdestjänster i reglerad befordringsgång skall utbytas mot motsvarande antal tjänster i Ao 5, har jag ej något att invända. Jag kan ävenledes tillstyrka den av styrelsen förordade överföringen av ett belopp motsvarande grundlönen för 9 kontorsbiträden från ordinarie- till icke-ordinarieposten. Vidare bör anslaget på grund av beräknade löneklassförändringar, reglerad befordringsgång och tjänstetidsbefordringar uppräknas med 133 300 kronor. Såsom en ny post bör därjämte uppföras ett belopp av 71 300 kronor till kompensation för höjda folkpensionsavgifter.

I samband med att några lantbruksnämnder flyttar under nästa budgetår beräknas viss besparing kunna göras under avlöningsanslaget på grund av att nämnderna i de nya lokalerna inte behöver hålla sig med personal för egna telefonväxlar utan i stället kan mot erläggande av andel i inträdesavgift och årliga driftskostnader utnyttja för flera myndigheter och institutioner planerade gemensamma sådana växlar. Enligt vad jag erfarit kan denna besparing för nästa budgetår beräknas till 12 000 kronor. Som jag kommer att föreslå under omkostnadsanslaget bör motsvarande belopp i stället upptagas under detta anslag att användas för erläggande delvis av nyssnämnda andel i inträdesavgifter.

Vid bifall till vad jag sålunda föreslagit bör lantbruksnämndernas avlöningsanslag för nästa budgetår minskas med 114 900 kronor.

Å lantbruksnämndernas personalförteckning bör tjänsterna som lantbruksdirektör uppflyttas till Bo 1, 5 tjänster som lantbruksinstruktör i Ao 12 utbytas mot samma antal tjänster som förste lantbruksinstruktör i Ao 13 samt antalet kontorsbiträdestjänster i Ao 5 ökas med 4. Från förteckningen bör samtidigt avföras 2 lantbruksingenjörstjänster i Ao 25 och 6 lantbruksingenjörstjänster i Ae 21.

Under lantbruksnämndernas omkostnadsanslag bör å ena sidan de under avlöningsanslaget föreslagna minskningarna av personalen på lantbruksingenjörsavdelningarna föranleda en sänkning av anslagsbehovet. Å andra sidan bör tillses att den intensifiering av lantbruks-

nämndernas verksamhet för jordbrukets yttre rationalisering, som kommer till stånd, inte hämmas av brist på omkostnadsmedel. I betraktande av sistberörda förhållande är jag inte beredd att för nästa budgetår föreslå en nedräkning av förevarande omkostnadsanslag, men däremot en överföring av ett belopp å 50 000 kronor från reseersättningsposten till posten till övriga expenser. I enlighet med vad jag anfört under lantbruksnämndernas avlöningsanslag bör vidare posten uppräknas med 12 000 kronor, avsett att användas för bestridande av vissa nämnders andelar i inträdesavgifter för gemensamma telefonväxlar. Vid bifall till vad jag sålunda förordat bör lantbruksnämndernas omkostnadsanslag för nästa budgetår uppföras med ett belopp av 2 971 500 kronor.

För innevarande budgetår står ett belopp av 46 000 kronor till förfogande för utgifter under lantbruksnämndernas utrustningsanslag. För att effektivisera arbetsinsatsen vill jag föreslå en till 70 000 kronor ökad medelsanvisning för ändamålet. Sist angivna belopp bör till helt övervägande del disponeras för nyanskaffning av instrument och apparater.

Med åberopande av vad jag anfört i årets statsverksproposition (IX ht s. 10) bör under en ny anslagsrubrik benämnd Lantbruksnämnderna: Utbildningskurser för viss personal anvisas ett reservationsanslag av 20 000 kronor att av lantbruksstyrelsen disponeras för anordnande av kurser och konferenser av informatorisk karaktär för fortbildning av lantbruksnämndernas tjänstemän. Anslaget bör i första hand avses för information av sådan personal vid nämnderna, som skall ha att tillämpa de föreslagna nya reglerna för statlig ekonomisk medverkan i jordbrukets rationalisering, samt för fortbildning av tjänstemän som skall överflyttas från lantbruksnämndernas avdelningar för inre rationalisering till sysselsättning med den yttre rationaliseringen. I andra hand bör anslaget utnyttjas till kurser anordnade av lantbruksstyrelsen bland annat för byggnadskonsulenterna samt för föredragandena i låne- och bidragsärenden.

Från anslaget bör bestridas ersättningar till kursledare och lärare samt kostnader för anskaffande av kompendier och annan kursmateriel. Sedan ett flertal år tillbaka har medel till enahanda ändamål vid bland annat lantmäteriväsendet, kartväsendet och veterinärväsendet anvisats under särskilda i riksstaten upptagna reservationsanslag.

I anslutning till vad som anförts i den förenämnda till årets riksdag avgivna propositionen nr 152 angående statstjänstemännens löner under år 1959 m. m. har vid beräkningen av de i det föregående angivna anslagen för nästa budgetår hänsyn icke tagits till de kostnadsökningar som blir följden, därest de i propositionen framlagda förslagen i fråga om lönenivå, lönegradsändringar m. m. godkännes av riksdagen.

Ur reservationsanslaget Bidrag till jordbrukets rationalisering, vartill 9 000 000 kronor äskats i årets statsverksproposition, bör enligt Kungl.

Maj:ts bestämmande få tagas i anspråk ett begränsat belopp för bestridande av sådana kostnader för planeringsåtgärder, som hittills bestritts ur det senast å riksstaten för innevarande budgetår uppförda förslagsanslaget Lantbruksnämnderna: Kostnader för särskilda planeringsåtgärder. Likaledes torde Kungl. Maj:t av förstnämnda anslag få disponera dels ett belopp av högst 100 000 kronor för bidrag till vissa undersökningar rörande äldre torrlägningsföretag samt för åtgärder, ägnade att gagna torrlägningsverksamheten i dess helhet, dels erforderliga medel till bestridande av kostnader för slutförande av pågående utredning rörande torrläggning av vissa marker vid Hjälmarén och i Kvismaredalen. Till dessa ändamål har medel hittills utgått ur förslagsanslaget Statens avdikningsanslag, vilket enligt förslag i senaste statsverkspropositionen successivt skall avvecklas och för nästa budgetår utnyttjas endast för infriande av tidigare gjorda utfästelser om bidrag ur anslaget.

Beträffande de ramar, inom vilka statlig lånegaranti till yttre och inre rationalisering samt till jordbruksegnahemslån och driftslån må beviljas, gäller för nu löpande budgetår enligt riksdagens beslut, att den totala under budgetåret beviljade garantisumman för de båda förstnämnda ändamålen högst må utgöra 10 000 000 kronor respektive 15 000 000 kronor, medan för de båda senare ändamålen motsvarande ramar fastställts till 20 000 000 kronor respektive 6 000 000 kronor. Kungl. Maj:t äger rätt att om förhållandena ger anledning därtill medge jämkning inbördes mellan de angivna garantiramarna. För nästa budgetår har lantbruksstyrelsen förordat oförändrade maximala garantisummor för jordbruksegnahemslån och driftslån, medan däremot sagda maximisumma för yttre rationalisering förordats höjd med 2 000 000 kronor till 12 000 000 kronor samtidigt som ramen för inre rationalisering föreslagits sänkt med samma belopp till 13 000 000 kronor.

I likhet med lantbruksstyrelsen anser jag, att den för utlämnande av lånegarantier till yttre rationalisering fastställda garantiramen bör höjas för att därigenom skall möjliggöras en ökad statlig medverkan på berörda område. Då storleksrationaliseringen i fråga om såväl jordbruksmark som skogsmark kommer att ställa betydligt högre krav på statens bistånd till kreditanskaffning genom lånegarantier, finner jag för min del en dylik höjning inte böra understiga 4 000 000 kronor. Jag föreslår därför att garantiramen i fråga för nästa budgetår fastställas till 14 000 000 kronor. Beträffande lånegarantierna till inre rationalisering kan jag godtaga styrelsens beräkning, som leder fram till ett kreditgarantibehov av 13 000 000 kronor, ehuru jordbruksanslagsutredningen på samma beräkningsgrunder kommit till att detta behov för budgetåret 1959/60 bör angivas till 15 000 000 kronor. Emellertid bör enligt mitt förut framlagda förslag från och med nästa budgetår den långivning som nu äger rum med anlitan av medel ur statens avdikningslånefond upphöra och ersättas med det för inre rationaliseringsåtgärder i övrigt tillämpade kreditgarantisystemet. Till följd härav bör man enligt

min uppfattning räkna med att anspråk på lånegarantier för inre rationalisering under budgetåret 1959/60 kommer att öka med cirka 2 000 000 kronor och att därför ifrågavarande garantiram för sagda budgetår bör fastställas till 15 000 000 kronor. Garantiramarna för jordbruksegnahemslån och driftslån bör tills vidare hållas oförändrade vid 20 000 000 kronor respektive 6 000 000 kronor.

I detta sammanhang torde vidare inhämtas riksdagens beslut i avseende på garantiramarnas storlek dels för lån till uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål, dels för lån till trädgårdsnäringens rationalisering. Beträffande förstnämnda kreditändamål har jag redan i propositionen nr 35 till årets riksdag angående åtgärder för kvalitetsförbättring av matpotatis uttalat mig för en vidgning av ramen från för närvarande 4 000 000 kronor till för nästa budgetår 5 000 000 kronor i syfte att skapa förbättrade möjligheter att tillgodose framkommande önskemål om statligt bistånd till anordnande av sorterings- och lagerutrymmen såväl för matpotatis som för frukt och grönsaker. Riksdagen har nyligen godkänt ett av jordbruksutskottet i dess utlåtande nr 12 gjort uttalande, varigenom utskottet ansluter sig till vad jag sålunda anfört. I fråga om ramen för lånegarantier till trädgårdsnäringens rationalisering har lantbruksstyrelsen föreslagit en oförändrad garantiram för budgetåret 1959/60 av 2 000 000 kronor. Häremot har jag intet att erinra.

Under jordfonden har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 3 500 000 kronor. Såsom framgår av vad jag anfört i det föregående är det i hög grad angeläget, att fondmedel i tillfredsställande omfattning finnes tillgängliga för den fortsatta yttre rationaliseringen av såväl jordbruks- som skogsfastigheter, däri inberäknat lantbruksnämndernas medverkan till förstärkning av vissa jordbruk med skog. Jag föreslår därför, att jordfonden för nästa budgetår erhåller ett kapitaltillskott av 8 000 000 kronor.

Lantbruksstyrelsen har hemställt om bemyndigande att pröva och avgöra frågor rörande eftergift av fordran på grund av garantiåtagande i sådana fall då fastighet, som till skyddande av dylikt åtagande förvärvats av lantbruksnämnd, försäljes med vinst och staten som garantigivare därigenom kunnat helt eller delvis erhålla täckning för den på grund av lånegarantin uppkomna förlusten. Styrelsens förslag har biträtts av riksräkenskapsverket, medan statskontoret förordat att bemyndigande att eftergiva fordringar av förevarande slag i stället bör utverkas för Kungl. Maj:t som därvid bör erhålla samma befogenheter som enligt beslut av 1940 års riksdag (rskr. 373) gäller med avseende å lån från bland annat statens utlåningsfonder (SFS 1940:677). Vad lantbruksstyrelsen föreslagit föranleder i princip inga erinringar från mig. Emellertid torde, såsom statskontoret frambållit, skäl kunna förefinnas för att även i andra fall än de av styrelsen upptagna medge eftergift av på grund av garantiåtagande uppkom-

men fordran. Jag förordar därför, att av riksdagen inhämtas bemyndigande för Kungl. Maj:t att biträda ackord och eljest eftergiva statens rätt på grund av garantiåtagande för lån avseende jordbrukets yttre och inre rationalisering samt för jordbruksegnahemslån och driftslån. I sammanhanget må erinras att enahanda bemyndigande förelåg för Kungl. Maj:t före den 1 juli 1948 i fråga om bland annat lån utlämnade ur den dåvarande egnahemslånefonden, d. v. s. i huvudsak den långivning som nu sker med lånegarantier till jordbruksegnahem.

Med hänsyn till vad lantmäteristyrelsen anfört i sin skrivelse den 31 januari 1959 kan jag godtaga att sådana expensutgifter, vilka är föranledda av den i lantmäteriinstruktionen införda skyldigheten för distriktslantmätare att taga initiativ till åtgärder som kan främja en ändamålsenlig fastighetsindelning, hädanefter får bestridas från anslagsposten till kostnader i samband med lantmäteriförrättningar. Det rör sig här om expensutgifter, vilka främst i form av kostnader för anskaffning av fotogrammetriskt material uppkommer vid förberedande arbeten i anledning av sådana förrättningar, varom formella ansökningar ännu inte föreligger. Det torde enligt min mening vara förenat med betydande fördelar, om anskaffning av fotobilder kan ske och viss förplanering göras, innan sådan ansökning om förrättning föreligger. Bland annat undvikes extraarbete och tidsutdräkt för rekvisition av erforderliga bilder, om materialet finnes tillgängligt, när ansökningen inkommer. De fotogrammetriska metoderna erbjuder för lantmäteriet möjligheter till besparingar av tid och kostnader vid jordbrukets och skogsbrukets fastighetsreglering. Dessa möjligheter bör såvitt möjligt tillvaratagas.

I enlighet med styrelsens uttalande bör användningen av anslagsposten givetvis i princip begränsas till sådana utgifter, som återföres till statsverket genom de ersättningar, som utgår för förrättningar och uppdrag. Styrelsen bör utfärda särskilda anvisningar med innebörd att särskilt tillstånd att utnyttja anslagsposten för berörda ändamål skall inhämtas från styrelsen. Innan dylikt tillstånd ges, skall styrelsen ingående pröva inte endast behovet i och för sig av utgiften utan även sannolikheten för att avsedda förrättningar och uppdrag kommer till stånd.

I förevarande sammanhang kan även nämnas, att lantmäteristyrelsen i skrivelse den 3 oktober 1957 hemställt, att domstolsjurister måtte förordnas att biträda vid äganderättsutredningar under vissa pågående laga skiften i Kopparbergs län. Med hänsyn till angelägenheten av att ifrågavarande skiftesverksamhet påskyndas, bör anlitande av sakkunniga biträden för de av styrelsen föreslagna åtgärderna ske i all den utsträckning som befinner sig möjlig. För egen del har jag inte något att erinra mot att den under anslaget Bidrag till kostnader i samband med lantmäteri- och vägförrättningar m. m. upptagna anslagsposten till bidrag till vissa förrättningskostnader m. m. användes till att bestrida kostnaderna för anlitande av domstolsutbildade ju-

rister. Emellertid synes det inte erforderligt att för angivna äganderättsutredningar anlita vid domstolsväsendet för närvarande anställd personal.

I årets statsverksproposition underställde Kungl. Maj:t riksdagen vissa av lantmäteristyrelsen utarbetade förslag till ändringar i lantmäteritaxan. Förslagen avsåg vissa punktvisa höjningar av sakersättningstarifferna för avstyckningar, tomtmätningar, upprättande av grundkartor m. m. och innebar en ungefärlig avgiftshöjning med 7 å 9 procent. Förslagen kunde enligt vad som uttalades i propositionen i vissa delar möjligen komma att medföra att den för s. k. legala förrättningar i huvudsak gällande genomsnittsnivån av 40 procents kostnadstäckning något överskreds. Riksdagen har förklarat sig ej ha något att erinra mot den föreslagna taxehöjningen (JoU 1, p. 120; rskr. 9). I enlighet med vad som uttalades i statsverkspropositionen (IX ht s. 8) bör även en viss höjning ske av lantbruksnämndstaxan. Höjningen bör vara av sådan art att statsverket tillföres ett inkomstillskott av cirka 200 000 kronor.

Ersättning enligt lantbruksnämndstaxan utgår dels enligt saktaxa, dels enligt en lägre och en högre tid ersättningstariff. Saktaxan och den lägre tid ersättningstariffen är avsedda att ge en 40-procentig självkostnadstäckning, medan den högre tid ersättningstariffen avses motsvara den beräknade självkostnaden utan subvention. Grunderna för taxan har senast underställts 1957 års riksdag, varvid ersättningsbeloppen jämkades med hänsyn till de på grund av prisutvecklingen stegrade kostnaderna för verksamheten. Samtidigt erhöll Kungl. Maj:t riksdagens medgivande att i fortsättning en företaga de justeringar av taxenivån, som kunde föranledas av den allmänna kostnadsutvecklingen. En höjning av lantbruksnämndstaxan bör lämpligen kunna avse utgående ersättningar i samband med företrädesvis torrläggning. Vid nuvarande taxenivå kan ungefär hälften av inflytande taxainkomster härledas från torrläggningsföretag. För planläggning av sådana företag som helt eller huvudsakligen avser jordbrukets rationalisering, utgår sakersättning med vissa för olika arealer fastställda grund- och tilläggsbelopp samt därutöver med ett rörligt belopp utgörande 1 procent av den beräknade kostnaden för företagets utförande till och med 100 000 kronor samt 0,6 procent för kostnad därutöver. För planläggning av torrläggning i andra fall än nu sagts utgår ersättning enligt tid ersättningstariff.

Den avsedda taxejusteringen bör enligt min mening ske genom uppräknings av nyssnämnda grund- och tilläggsbelopp samt av procentsatserna för beräkning av de rörliga ersättningsbeloppen. Någon sådan jämkning i taxebestämmelsernas utformning bör inte göras som kan utgöra ett hinder för eller försvåra jordbruksnäringens fortsatta rationalisering och produktionsförbättring. Enligt vad jag inhämtat bör en förhöjning med 10 procent av grund- och tilläggsbeloppen i förening med en förhöjning av de för de rörliga ersättningarna angivna procentalen till 1,5 respektive 1 procent resultera i ett inkomstillskott av minst storleksordningen 200 000 kronor. Genom

ändringen erhålles en något större självkostnadstäckning än för närvarande. Eftersom den för lantbruksnämndstaxan gällande subventionsgraden tidigare prövats av riksdagen torde jämväl förevarande taxeändring böra underställas riksdagen. Därest denna ej har något att erinra mot förslaget torde det böra ankomma på lantbruksstyrelsen att senare till Kungl. Maj:t inkomma med detaljförslag till ändring i taxebestämmelserna.

Slutligen vill jag erinra om att lantmäteristyrelsen i sin förutberörda skrivelse den 31 januari i år uttalat, att då fråga är om åtgärder, som avser rationalisering av jordbruks- och skogsfastigheter, nedsättning av normalt utgående ersättningar enligt lantmäteritaxan bör kunna medges därest en strikt tillämpning av taxans ersättningsbestämmelser skulle innebära, att den uttagna ersättningen påtagligt överstiger den ersättning som svarar mot arbetskostnaden för förrättningen och avsedd subventionsgrad. Att taxan kan resultera i en viss överkompensation sammanhänger med att de däri ingående sakersättningstarifferna är avvägda mot bakgrunden av den förrättningsmetodik, som tillämpas då fråga är om enstaka förrättningar under normala förhållanden, under det att i rationaliseringsverksamheten ofta är lämpligt att tillämpa kombinerade förrättningsförfaranden. Vid sådant förhållande har jag intet att erinra mot de av lantmäteristyrelsen anförda principerna för nedsättning av ersättningsbeloppen i här förevarande fall.»

Utskottet

Yttre rationalisering, m. m.

En av de målsättningar som angavs i det av 1947 års riksdag antagna jordbruksprogrammet var att i den statsstödda rationaliseringsverksamheten söka bilda bärkraftiga s. k. basjordbruk, som omfattade 10—20 ha åker och som fyllde rimliga anspråk på arrondering och de fasta anläggningarnas beskaffenhet. Rationaliseringen skulle i första hand vara en jordbrukets egen verksamhet, men staten skulle stödja densamma i skilda former. Såsom redovisats i proposition nr 148 föregicks fastställandet av förenämnda målsättning av tämligen ingående överväganden huruvida det inte var lämpligt att i varje fall på längre sikt eftersträva att tillskapa större brukningsenheter än basjordbruk. Sålunda uttalade såväl 1942 års jordbrukskommitté och föredragande departementschefen som det särskilda riksdagsutskottet att det ur flera synpunkter var önskvärt att, där de naturliga betingelserna förelåg, uppnå s. k. normjordbruk. Dessa brukningsenheter skulle omfatta 20—30 ha åker och ge full sysselsättning åt två män med självständiga hushåll och åt kvinnlig arbetskraft i den utsträckning som motsvarar vad en kvinna kan prestera i lantbrukshållningen. 1947 års riksdag ansåg emellertid att målsättningen borde bestämmas så som nyss angivits.

Jordbrukets strukturförändringar under det senaste årtiondet liksom utvecklingstendenserna belyses av uppgifter i förenämnda proposition samt

av undersökningar, verkställda av lantbruksstyrelsen, statistiska centralbyrån och den driftsekonomiska institutionen vid lantbrukshögskolan. Härvid framgår att utvecklingen efter år 1947 otvivelaktigt har gått mot ökad företagsstorlek inom jordbruket. Bland de faktorer som frammanat denna utveckling bör främst nämnas stegrade lönsamhets- och investeringskrav inom jordbruksföretagen liksom också befolkningsrörelsen från jordbruks- och skogsbygder till tätorter. Stigande löner har stimulerat till ansträngningar att ersätta den mänskliga arbetskraften med maskinell sådan och de arbetsbesparande maskinerna har för att kunna förräntas krävt regelbundna fält och tillräckliga arealer. Dessa förhållanden återspeglas i den lönsamhetsutveckling vid jordbruk av olika storlekar som ägt rum under senare år. Enligt lantbruksstyrelsens jordbruksekonomiska undersökning kan beräknas att brukarens arbetsinkomst i jordbruk med 20—30 ha åker inom slättbygdsområdena för år 1954 låg 26,5 procent högre än medelinkomsten vid jordbruk med 10—20 ha åker. Den större gårdsenhetens överlägsenhet i lönsamhetshänseende var åren 1955, 1956 och 1957 respektive 30,8, 32,9 och preliminärt 8,0 procent. Också i avseende på brukarens sammanlagda arbets- och kapitalinkomst av olika förvärvskällor är den större gårdsenheten överlägsen. Den genomsnittlige slättbygdsjordbrukaren med en brukningsenhet i storleksgruppen 20—30 ha redovisar för åren 1954—1957 ett med respektive 25,5, 29,5, 27,4 och preliminärt 15,0 procent högre inkomstläge än den genomsnittlige basjordbrukaren. Jämväl i skogsbygderna utfaller jämförelsen till den större gårdstypens fördel, även om utslagen är svagare. Detta sammanhänger med att inkomsterna av skogsbruk, som i dessa områden utgör en stor del av den totala brukarinkomsten, är ungefär lika stora i gårdsgруппerna med 10—20 och med 20—30 ha åker.

Här redovisade olikheter i jordbruksdriftens lönsamhet vid brukningsenheter av skilda storlekar kommer att under de framförliggande åren — liksom varit fallet under det senaste årtiondet — leda till ökade rekryteringssvårigheter vid mindre jordbruk av sådan storlek att maskiner och övriga produktionsmedel ej där kan utnyttjas på ett ekonomiskt gynnsamt sätt. Under de närmaste åren kommer ett stort antal brukare av mindre jordbruk att av bland annat åldersskäl frånträda sina gårdar utan att kunna påräkna att få efterträdare.

Under de senaste 15—20 åren har, enligt vad de utförda undersökningarna utvisar, produktiviteten ökat starkt genom mekanisering. Med föreliggande fastighetsstruktur synes det emellertid svårt att nu vinna mycket mera på denna väg. Vid mindre gårdar föreligger till och med svårigheter att reproducera maskinbeståndet. Ytterligare, ofta betydande vinster kan dock göras efter en strukturrationalisering av fastigheterna omfattande såväl storlek som arrondering. Därvid måste beaktas, att den maskintekniska utvecklingen på senare tid skjutit familjejordbrukets arealstorlek väsentligt uppåt. Detta gäller såväl i fråga om jordbruksjord som skogsmark. I samma riktning verkar även de strävanden som nu synes föreligga att överflytta vissa egentliga jordbruksarbeten till särskilda serviceföretag. Jämväl

ur allmän trivselsynpunkt och med hänsyn till företagarrekryteringen synes det framtida familjejordbruket böra inriktas på större enheter. De eftersträfvade arealstorlekarna kommer att växla inom relativt vida gränser beroende på bland annat produktionsinriktning och produktionsintensitet. I skogsbygderna blir givetvis tillgången på skogsmark en betydelsefull faktor. Angeläget är där att få till stånd en lämplig kombination av jord- och skogsbruk i rationella enheter.

De arealmässigt utvidgade företagen ger bättre möjligheter för specialisering och anpassning av produktionen med hänsyn till marknadsläge och till förutsättningarna för driftens bedrivande. Särskilt är detta fallet vid det tillfälle sammanläggning till större enheter företages, då byggnader och andra anläggningar ofta måste förnyas. Den yttre rationaliseringen bör sålunda ske i nära anslutning till driftsformernas uppläggning och produktionsapparaters uppbyggnad.

Av i det föregående angivna skäl är det angeläget att rationaliseringsorganens möjligheter att främja strukturomvandlingen inte kringskäres genom snäva författningsbestämmelser. Utskottet — som avstyrker det i motionerna I: 499 och II: 604 framförda yrkandet att en omläggning av stödet till jordbrukets rationalisering skall anstå i avvaktan på resultatet av den från samma håll i motionerna I: 480 och II: 593 föreslagna utredningen — ansluter sig sålunda till vad departementschefen uttalat beträffande behovet av ändringar av de bestämmelser som berör målsättningen vid statens medverkan i jordbrukets yttre rationalisering.

Liksom departementschefen finner utskottet att lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas verksamhet i fråga om jordbrukets rationalisering bör ske enligt hittills gällande allmänna grunder. Den skall alltså syfta till att göra brukningsenheterna lämpade att under överskådlig tid kunna bestå som självständiga jordbruk. Hittills har emellertid lantbruksorganisationen i princip haft att befrämja tillkomsten av basjordbruk. Med hänsyn till framför allt den tekniska utvecklingen synes emellertid numera härigenom kommit att sättas alltför trånga gränser för verksamheten. Som statens jordbruksnämnd framhållit i sin skrivelse till Kungl. Maj:t angående överenskommelsen rörande prissättningen på jordbrukets produkter för tiden den 1 september 1959—31 augusti 1965 är det därför av vikt att från det allmännas sida åtgärder vidtages för att underlätta strävandena, särskilt i slättbygderna, att åstadkomma en storleksrationalisering i riktning mot tvåfamiljsjordbruksgruppen. För att uppnå detta torde lantbruksorganisationens uppgift böra vidgas till att omfatta befrämjande, där så ske kan, av tillkomsten jämväl av brukningsenheter, som normalt kan skötas av två män utan anlitan av arbetskraft utanför deras familjer och tillika kan bereda samma arbetsinkomst som erbjudes inom jämförbara näringsgrenar.

På samma sätt som hittills bör det givetvis åligga lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna att främja förbättrad arrondering genom att med-

verka till planläggning av åtgärder i detta syfte ävensom verka för genomförandet genom råd och upplysningar samt genom den aktiva inköps- och bytesverksamheten. Detta gäller ej minst omarrondering inom skogsbruket. Statligt stöd bör även beträffande omarrondering, i överensstämmelse med vad nyss anförts, kunna utgå för förbättring av på angivet sätt definierade tvåfamiljsjordbruk.

Om särskilda omständigheter föranleder därtill, skall det allmännas stöd till rationaliseringsverksamheten tillåtas omfatta jämväl åtgärder inriktade på att nybilda eller förbättra brukningsenheter som är större än tvåfamiljsjordbruket. Beslut om ekonomiskt statsstöd till sistnämnda slag av åtgärder bör dock liksom för närvarande underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Såsom departementschefen anført och såsom även berörts i ett flertal motioner bör statens medverkan i jordbrukets strukturomvandling självfallet liksom hittills ske under behörigt hänsynstagande till de skilda orternas naturliga produktionsförutsättningar och andra lokala förhållanden. Bland annat får givetvis ägoslagssammansättningen varieras med hänsyn till skogstillgång m. m. i orten. Tillskapandet och förbättringen av kombinerade jordbruk, med en lönsamhetsgrad som svarar emot tvåfamiljsjordbruk i slättbygderna, bör sålunda kunna stödjas av rationaliseringsorganen.

I motionerna I: 500 och II: 600 har framförts ett förslag av innebörd, att jordförvärvslagens bestämmelser i fråga om jordbrukares rätt att inköpa jord för komplettering av brukningsenheternas areal skall upphävas. Jordförvärvslagen är jämte uppsiktslagen och den s. k. bolagsförbudslagen föremål för översyn av 1958 års jordlagsutredning. Motionärerna yrkar trots detta att förslag i förenämnda syfte skall föreläggas årets höstriksdag utan att utredningens betänkande i ämnet avvaktas.

Jordbrukares rätt att inköpa jord för kompletteringsändamål regleras i 3, 4 och 5 §§ jordförvärvslagen. Den motionsvis förordade lagändringen skulle sålunda bli av mycket omfattande och genomgripande natur och beröra grunderna för ifrågavarande lagstiftning. Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t kommer att tillse att överensstämmelse uppnås mellan å ena sidan tillämpningen av vad som enligt jordförvärvslagen är att anse som ändamålsenliga brukningsenheter och å andra sidan den vidgade målsättning för den statsunderstödda rationaliseringsverksamheten som kommer till uttryck i den nya rationaliseringskungörelsen. Med hänsyn till det sagda avstyrker utskottet motionsyrkandet.

Såsom en given följd av de förut behandlade ändringar av rationaliseringskungörelsen bör i överensstämmelse med i propositionen framlagt förslag bestämmelserna för den statliga jordbruksegnahemsverksamheten jämkas, så att möjligheterna att lämna stöd vidgas upp till och med tvåfamiljsjordbruket. Utskottet förordar därför att i första stycket 5 § kungörelsen

1948: 366 anges, att den statliga jordförmedlingen och jordanskaffningen i främsta rummet skall inriktas på att underlätta förvärv av brukningsenheter, som har förutsättningar att bestå som självständiga jordbruk på längre sikt. Vidare förordar utskottet, att i andra stycket samma paragraf införes att stöd må allenast om synnerliga skäl föranleder därtill lämnas för förvärv av brukningsenhet, som är större än att den huvudsakligen kan skötas av två män utan anlåtande av arbetskraft utanför deras familjer.

Om vid storleksrationalisering tillskottsarealen har en relativt sett mera betydande omfattning, är det ofta nödvändigt för köparen att utöka sitt inventariebestånd. Enligt förenämnda kungörelse 1948: 366 kan på vissa villkor och i viss angiven utsträckning statliga kreditgarantier lämnas för lån som upptages för dylika investeringar. Det händer emellertid ej sällan att behovet av ytterligare inventarier kan närmare angivas först viss tid efter tillskottsförvärvet. För att kompletteringsverksamheten ej skall hindras av besvärande brist på medel för inventarieanskaffning som sker inom en begränsad tid efter sagda förvärv, bör statsgarantier kunna meddelas även för lån till sådan anskaffning. Vad i propositionen anförts i detta avseende tillstyrker utskottet. Det bör dock ej få ifrågakomma att lånegarantier beviljas för att ersätta redan upptagna lån av mera långfristig karaktär, såvida icke lånevillkoren måste anses vara särskilt betungande för låntagaren och denne skulle ha kunnat erhålla statlig garanti för sistnämnda lån, därest ansökan därom ingivits i anslutning till tillträdet av jordbruket.

Till vad i propositionen föreslagits i fråga om höjning av maximibeloppet för statsgaranterade driftslån och beträffande förlängning av amorteringstiden för dylika lån ansluter sig utskottet. Maximibeloppet bör sålunda höjas till 20 000 kronor och amorteringstiden ändras till att avse högst 15 år eller, då fråga är om sambruksförening eller sammanslutning för drivande av andelsladugård, högst 20 år. Genom dessa ändringar är det i motionerna I: 182 och II: 227 framförda yrkandet i enabanda syfte tillgodosett.

Enligt en av lantmäteristyrelsen år 1957 verkställd inventering av behovet av fastighetsregleringar föreligger behov av förbättrad ägoanordning beträffande närmare 5 miljoner ha skogsmark eller ca 22 procent av landets hela skogsmarksareal. Detta behov bedömes trängande beträffande 3,2 miljoner ha eller ca 14 procent av den totala skogsmarksarealen. Såsom departementschefen framhållit är detta förhållande ett allvarligt hinder för en förbättrad skogsvård och ofta för ett ekonomiskt skogsbruk över huvud taget. Ett flertal myndigheter är på olika sätt engagerade i arbetet med att förbättra ägoanordningen i skogsmarken. Mellan lantbruksnämnderna och skogsbolag har ett inte oväsentligt antal markbyten kommit till stånd under senare år, varigenom bondejordbruket tillförts välbelägen skogsmark samtidigt som bolagsskogar erhållit arronderingsförbättringar. Verksamheten tenderar att öka i omfattning. I vissa delar av landet genomföres i lantmäteriets regi omfattande ägoregleringar i syfte att uppnå förbättrad skiftesut-

formning å skogsmark. Departementschefen har föreslagit att lantbruksnämnderna genom sin aktiva inköpspolitik och i samband med markbyten bör utnyttja de möjligheter som föreligger att inom ramen för gällande regler påskynda verksamheten med storleksrationalisering, omskiften m. m. av skogsmarken. Utskottet finner angeläget att så sker.

Förenämnda verksamhet med byten och omskiften hindras emellertid enligt utskottets uppfattning i hög grad av gällande lagar och bestämmelser som skall tillämpas i samband med sagda rationaliseringsverksamhet. Berörda lagstiftning är i väsentliga delar för närvarande föremål för översyn av 1954 års fastighetsbildningskommitté. Utskottet finner det angeläget att de förslag till lagändringar, vartill nyssnämnda kommittés utredningsarbete kan ge anledning, snarast framläggas. Emellertid verkar jämväl vissa bestämmelser i lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse (bolagsförbudslagen) hämmande på bytesverksamheten. Utskottet avser härvid främst reglerna för den administrativa handläggningen av ärenden rörande markbyten av ifrågavarande slag. Sistnämnda lag överses, såsom i det föregående erinrats om, jämte jordförvärvslagen och uppsiktslagen av 1958 års jordlagsutredning. Enligt direktiven för utredningen kan, om så befinnes motiverat, delbetänkande framläggas med förslag till snara lagändringar. Då utskottet finner det av vikt att en förenkling av handläggningen av ärendena rörande markbyten med bolag snarast åstadkommes, så att bytesverksamheten kan ske snabbare än nu, vilket i sin tur torde kunna leda till att avtal om markbyten kan uppnås i vidgad omfattning, vill utskottet uttala sin anslutning till vad i motionerna I: 502 och II: 605 anförts beträffande önskvärdheten av att 1960 års riksdag förelägges förslag om sådan ändring av bestämmelserna i bolagsförbudslagen att det nyss angivna syftet uppnås.

Utan att avvakta förutberörda lagändringar bör enligt utskottet även andra åtgärder kunna vidtagas, som är ägnade att påskynda verksamheten med markbyten. Inom ramen för det centrala samråd som departementschefen föreslagit och som utskottet avser att i det följande tillstyrka, bör det vara möjligt att genom gemensam planläggning åstadkomma samlade insatser och ökad aktivitet i den skogligen arronderingsverksamheten. Utskottet ansluter sig jämväl till vad departementschefen anfört i fråga om ökad upplysningsverksamhet beträffande fördelarna av en förbättrad fastighetsindelning och rörande de vägar som står till buds för att få en sådan till stånd.

I detta sammanhang vill utskottet erinra om att riksdagen i enlighet med förslag i propositionen nr 44 nyligen beslutat vissa ändringar i kommunal-skattelagen, varigenom vissa hinder undanröjts mot frivillig medverkan i jordbrukets och skogsbrukets yttre rationalisering. Beträffande det direkta ekonomiska stödet från statens sida till åtgärder för arronderingsförbättringar vill utskottet i likhet med departementschefen uttala att detta bör utgå i samma former som hittills.

Även beträffande frågan om domänverkets medverkan vid den yttre rationaliseringen ansluter sig utskottet till departementschefens förslag. I vissa avseenden har utskottet likväl funnit förtydliganden önskvärda.

Den principiella inställning, som i detta avseende intogs av 1947 års riksdag vid dess behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 75, bör fortfarande bibehållas. Densamma innebär, att kronan ej bör undandraga sig att i den mån så kan anses behövt med sin mark medverka till den yttre rationaliseringen i enlighet med för varje annan jordägare gällande principer. Om man bortser från sådana markbyten i arronderingssyften som ligger i domänverkets eget intresse torde dess medverkan i praktiken komma att i huvudsak bli begränsad till tvenne tyfall. Det ena är då erforderlig mark enligt gällande bestämmelser skulle kunnat tagas i anspråk genom expropriation, om densamma tillhört annan än kronan. Det andra gäller sådana byten av mark mellan domänverket och vederbörande lantbruksnämnd, som är behövlige för skapande av möjligheter till yttre rationalisering. Det sistnämnda tyffallet torde bli det utan jämförelse vanligaste. Enligt utförda utredningar torde nämligen behovet av skogsmark för yttre rationalisering i stort sett kunna tillgodoses med användning av de marktillgångar, som för närvarande finnes hos eller kommer att förvärfvas av lantbruksnämnderna.

I förenämnda riksdagsbeslut ingår emellertid även ett principuttalande angående inköpspriset för skog och skogsmark som behöver tagas i anspråk för yttre rationalisering. Det utsäges nämligen att den, som genom det allmännas biträde erhåller skog till komplettering av sin fastighet, ej bör åtnjuta bidrag av allmänna medel för att nedbringa anskaffningskostnaden under det värde skogen objektivt sett har med hänsyn till den avkastning som kan påräknas av densamma. Denna princip bör likaledes fortsättningsvis upprätthållas. Med utgångspunkt härifrån synes givetvis den ersättning böra beräknas som domänverket bör erhålla för skog, som avstås för den yttre rationaliseringen.

Den av domänstyrelsen använda värderingsmetodik har vid tidigare tillfällen av riksdagen godkänts som lämplig för värdering av skog vid försäljning från domänverket. Den innesluter en diskonteringsfaktor som numera är lika med den s. k. normalräntan, d. v. s. den genomsnittliga räntekostnaden för statens upplåning, för närvarande 4,25 procent. Denna metodik får anses ge ett rättvisande värde av skog i domänverkets hand. Skulle domänverket avstå skog mot lägre ersättning får detta anses strida mot förut berörda princip.

Det synes därför utskottet självklart, att när domänverket har att avstå skog och skogsmark för rationaliseringsändamål ersättningen skall beräknas enligt förenämnda värderingsprincip, då avståendet sker mot betalning i penningar. Då det gäller interna byten mellan domänverket och lantbruksnämnd är värderingsfrågan mera komplicerad. Det torde nämligen vara ostridigt att lantbruksorganisationen genomsnittligt kunnat köpa skog och skogsmark till en lägre prisnivå än den som framkommer vid tillämpning av domänstyrelsens värderingsmetodik.

Givetvis är det vid rena bytesaffärer i regel av ringa betydelse ur ekonomisk synpunkt vilken värderingsmetodik som användes. Båda parter erhåller ju ersättning för den avstådda skogen in natura efter likartad värdering. Detta innebär att i dylika fall domänverket inte kommer att avstå skog till underpris.

Det nyss påpekade förhållandet om olika prisnivåer för domänverkets och lantbruksnämndernas skogsinköp och försäljningar gör dock ej vid här berörda rena bytesaffärer värderingsprincipen ur andra synpunkter likgiltig. En tillämpning av domänstyrelsens värderingsmetodik kan nämligen i detta sammanhang leda till inte önskvärda konsekvenser. Skulle de med domänverkets metod framkomna värderingssummorna läggas till grund för skogens vidareförsäljning till en enskild jordbrukare uppkommer nämligen en vinst för det allmänna, vilket ej synes utskottet rimligt.

Nu har domänstyrelsen i sitt yttrande ansett det möjligt att vid interna markbyten mellan lantbruksnämnderna och domänverket tillämpa en annan prisnivå än den, som framkommer vid tillämpningen av domänverkets värderingsmetodik. Liksom departementschefen gör, vill utskottet taga fasta härpå men samtidigt uttala, att i dessa fall knappast kan avses någon annan prisnivå än lantbruksorganisationens.

För att kunna göra ett sådant avsteg från sina värderingsprinciper har styrelsen ansett sig böra kräva att vissa övriga förhållanden är för handen. Dessa är att bytesområdena äger samma avkastningsförmåga samt att de så långt möjligt är likvärdiga med avseende på skogstillgång och ur avsättnings-, belägenhets- och bonitetssynpunkt. Liksom departementschefen anser utskottet, att det ena bytesområdets underlägsenhet i ett avseende inom rimliga gränser får kompenseras av fördelar i andra avseenden. Utskottet understryker också departementschefens uttalande, att domänstyrelsens nyssnämnda villkor för byten bör tillämpas liberalt och under hänsynstagande till omständigheterna i varje särskilt fall.

Beträffande avstående i andra förekommande fall av mark från domänverket för rationaliseringsändamål, vilka framför allt torde komma att gälla markbyten, där utom domänverket och lantbruksnämnden även andra skogsägare inbegripes, synes det utskottet att ersättningen härför bör bestämmas med ledning av vad här anförts. Detta bör innebära att å ena sidan skogens värde i domänverkets hand fullt ersättes och å andra sidan iakttages att försäljningar till enskilda jordbrukare i och för rationaliseringsändamål från lantbruksnämnderna sker till deras genomsnittliga självkostnadspris. Beträffande departementschefens förslag att Kungl. Maj:t skulle kunna överväga jämkning i värderingsresultatet vill utskottet uttala, att dylik jämkning inte synes böra innefatta avsteg från här angivna principer.

Mot departementschefens förslag att domänstyrelsen skall erhålla be- myndigande att för kronans räkning ingå i och svara för s. k. avtalsbyten, d. v. s. sådana byten som ej sker jämlikt jorddelningslagstiftningen, har

utskottet inte något att erinra. Som förutsättning för utnyttjandet av detta bemyndigande bör dock gälla att vederbörande lantbruksnämnd och fastighetsbildningsmyndighet tillstyrker markbytet samt att redogörelse för genomförda markbyten årligen ingives till Kungl. Maj:t.

I motionerna I: 354 och II: 435 har framlagts förslag, innebärande att domänverkets inköp av skogsmark för markfondsmedel skall begränsas till att i huvudsak avse omarronderingar samt att de ändamål, för vilka markfondsmedel må tagas i anspråk, utökas att jämväl innefatta bland annat förstärkande av domänverkets rörelsekapital. I yttrande över motionerna har riksräkenskapsverket, som avstyrkt markfondens användning för nya ändamål, erinrat om ett av verket tidigare framlagt förslag om avveckling av markfonden samt övergång till reglering av utgifterna för markförvärv genom investeringsanslag. Domänstyrelsen har avstyrkt motionerna och uttalat att ett brytande av principerna för verkets inköp av skogsmark skulle tillfoga det statliga skogsbruket stor skada samt att styrelsens framtida kapitalbehov torde kunna tillgodoses med det nuvarande rörelsekapitalet kompletterat med en utökad rätt till rörlig kredit.

Utskottet kan inte tillstyrka att någon ändring nu sker av de av riksdagen tidigare bestämda reglerna för dispositionen av markfondens tillgångar. Det av riksräkenskapsverket särskilt upptagna spörsmålet beröres av det arbete, vilket för närvarande bedrivs av den år 1953 tillsatta utredning som bland annat har att överväga domänverkets framtida företagsform. Vid detta förhållande bör motionerna I: 354 och II: 435 inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motionerna I: 60 och II: 87 samt I: 499 och II: 604 har framförts yrkanden syftande till att från statens sida skall vidtagas ytterligare åtgärder för att intensivifiera och underlätta verksamheten för komplettering av jordbruk med skog, bland annat genom lättnader i kredithänseende. Såsom förut nämnts anser utskottet att den yttre rationaliseringen i avseende på skogsmark i stort sett kan ske med utnyttjande av den mark, som för närvarande finnes i lantbruksnämndernas hand och som successivt förvärfvas av nämnderna. Dessa skogsinnehav omfattade den 1 januari detta år cirka 61 000 ha och det kan antagas att utbuden på skogsmark liksom jordbruksmark kommer att öka under de kommande åren.

Departementschefen har i propositionen framlagt ett flertal förslag i avsikt att påskynda verksamheten för förstärkning av jordbruksfastigheter med skogsmark. Vissa av dessa förslag har utskottet redan tillstyrkt, vissa andra kommer utskottet att uttala sin anslutning till i det efterföljande. Det väsentligaste av dessa förslag är den i propositionen förordade förstärkningen av jordfonden, varvid erhålles förbättrad medelstillgång för inköp av sådan mark som kan utnyttjas för skogskomplettering av jordbruk. Vidare innebär den av departementschefen föreslagna utökningen av lantbruksorganisationens skogliga personal att de administrativa resurserna för genomförande i ökad takt av skogskompletteringen utbygges. Enligt ut-

skottets mening finns det härjämte anledning att räkna med att byten av skogsmark mellan domänverket och lantbruksnämnder härefter skall komma till stånd, där sådana är påkallade. Utskottet vill i detta sammanhang också erinra om att de förslag, som i det föregående tillstyrkts av utskottet i syfte att främja den skogliga omarronderingsverksamheten, torde komma att medföra en ökad takt och ett bättre resultat jämväl i verksamheten med jordbruks förstärkande med skog.

Enär utskottet anser förenämnda åtgärder vara till fyllest för att i önskvärd mån stärka insatserna för skogskomplettering av jordbruksfastigheter, avstyrker utskottet vad i motionerna I: 60 och II: 87, I: 499 och II: 604 samt I: 503 yrkats beträffande ytterligare åtgärder från riksdagens sida i berörda ämne.

Åtskilliga av de brister som vidlåder fastighetsindelningen i skogsmarken kan undanröjas eller minskas genom en sådan intensifierad skoglig arronderingsverksamhet som förordats i det föregående. Emellertid är det realistiskt att räkna med att denna verksamhet — även om arbetet bedrivs i hög takt — kommer att ta avsevärd tid i anspråk. Man måste också räkna med att en mångfald enskilda ägoinnehav ännu under lång tid kommer att vara för små i förhållande till de krav som ett rationellt skogsbruk numera ställer. Ett värdefullt komplement till den skogliga arronderingsverksamheten och jämväl till åtgärderna för skogskomplettering är det samarbete mellan skogsägare i skogsvårdsfrågor, som under senare år kommit till stånd på vissa håll. En dylik samverkan har stor betydelse då det gäller att förbättra möjligheterna till en effektiv skogsvård samt att höja lönsamheten vid bondeskogsbruket.

1955 års skogsvårdsutredning har behandlat spørsmålet rörande samarbetet mellan skogsägare i skogsvårdsfrågor. Utredningen framhåller, att skogsägarna på många håll redan synes vara på det klara med värdet av samgående men att det är för tidigt att mera bestämt uttala sig för och rekommendera någon viss bestämd form av samverkan mellan skogsägarna som den bästa. Att tillskapa särskild lagstiftning eller andra statliga direktiv i ämnet har utredningen knappast funnit befogat. Emellertid anför utredningen att det mångenstädes föreligger ett stort behov av samsarbetsorgan för skogsvårdsarbetet, varför det är önskvärt att den försöksverksamhet som nu äger rum inom berörda område får en tillräcklig bredd och att man så fort lämpliga arbetsformer utformats tar steget över från en mer eller mindre tillfällig till en ordinarie verksamhet på området.

Under betonande av att en samverkan mellan skogsägare i skogsvårdsfrågor ej blott är önskvärd utan i vissa fall nödvändig för ett rationellt skogsbruk, vill utskottet i anslutning till skogsvårdsutredningens förenämnda uttalande framhålla angelägenheten av att skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelserna liksom andra berörda organ aktivt verkar för tillkomsten av frivilliga sammanslutningar med här angivet syfte.

Skogsodling på sämre jordbruksmark

Riksdagsbeslutet år 1947 om riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken innehöll ett uttalande om att det inte borde läggas hinder i vägen för en sådan utveckling av jordbruket, som innebär en anpassning till de rådande betingelserna för näringen även om denna anpassning skulle medföra en minskning av jordarealen. Senare anslöt sig 1955 års riksdag till ett yttrande av föredragande departementschefen i propositionen 1955:198 angående principerna för prissättningen på jordbrukets produkter av innebörd att en produktionsminskning främst borde åstadkommas på sätt som 1947 års riksdag anvisat, varvid bland annat möjligheterna att överföra sämre jordbruksmark till skogsmark borde ägnas uppmärksamhet.

I det av utskottet tidigare denna dag tillstyrkta systemet rörande prissättningen på jordbruksprodukter för tiden den 1 september 1959—31 augusti 1965 inrymmes inte någon regel som kan tillförsäkra jordbrukarna skydd mot de återverkningar på inkomststandarden som följer av inhemsk överproduktion på jordbruksvaror. Liksom för närvarande skall även under den nya prissättningsperioden gälla att jordbruksnäringen själv har att bära uppkommande exportförluster. I betraktande härav anser utskottet i likhet med departementschefen att staten bör medverka till en viss krympning av landets jordbruksmark genom skogsodling på dylik mark som är av sämre beskaffenhet. På åtskilliga fastigheter har sämre jordbruksjord redan dragits ur produktionen utan att ha insatts i skogsproduktionen. På andra håll föreligger rent företagsekonomiska motiv för att produktionen omgående eller i varje fall i en närliggande framtid nedlägges på vissa, kanske från brukningscentrum mera avlägset belägna jordar. Enligt vad som framgår av i propositionen återgivna uppgifter är intresset bland landets jordägare för skogsodling på sämre jordbruksmark relativt stort.

Emot sådan skogsodling, som nyss berörts, invändes stundom att det ur beredskapssynpunkt skulle vara nödvändigt att hålla praktiskt taget hela den nuvarande åkerarealen öppen även i fortsättningen. Vid en eventuell avspärrning blir det emellertid till följd av den bristsituation, som då med säkerhet kan förutses beträffande olja och arbetskraft, än mer angeläget än under fredstid att koncentrera de knappa resurserna på de marker, där den bästa produktiviteten kan vinnas, nämligen på de goda jordarna och på de ägofigurer som möjliggör ekonomisk maskindrift. De sämre jordarna och de små oregelbundna och illa belägna ägorna kommer då säkerligen att utmönstras ur jordbruksproduktionen. Utskottet finner därför inte nämnda invändning bärande.

Kännedomen om när skogsodling på åkermark får ske utan hinder av gällande bestämmelser liksom om vad som är ekonomiskt försvarligt i fråga om sådan skogsodling är ofta bristfällig. På grund härav och med utgångspunkt från att det självfallet ankommer på markägaren att själv inom ramen för sagda bestämmelser avgöra, om han skall skogsodla på viss jordbruksmark, bör, såsom departementschefen anfört, vederbörande myndigheter och andra organ främst inrikta sig på upplysning och rådgiv-

ning i ämnet. För att verksamheten skall få tillräcklig omfattning bör också statens insats i form av bidrag till skogsplantering på jordbruksjord ökas.

I likhet med departementschefen vill utskottet understryka att den enskildes liksom samhällets intressen i möjligaste mån skall beaktas i verksamheten för skogsodling på jordbruksjord. Sålunda bör vid behandlingen av hithörande frågor uppmärksammas den verkan en ifrågasatt nedläggning i olika avseenden kan få för bygden och möjligheterna att på ett tillfredsställande sätt genomföra önskvärda ändringar i fastighetsindelningen.

I ett flertal motioner har gjorts uttalanden, innebärande att statens medverkan till ökad skogsodling i första hand skall avse hagmarker och kalmarker samt i andra hand åkerjord. Med hänvisning till det av utskottet i det föregående angivna syftet med den förordade, ökade skogsodlingsverksamheten avstyrker utskottet omförmälda motionsyrkanden. I sammanhanget vill utskottet även erinra om att gränserna mellan å ena sidan sämre åker samt å andra sidan betesmark och hagmark oftast är flytande varjämte ägor av angivet slag inte sällan ligger insprängda i varandra och i skogsmarken på ett sådant sätt att det av olika anledningar skulle vara olämpligt att vid skogsodling på hagmark samtidigt ej skogsodla även intilliggande sämre åker, som måhända redan ligger obrukad.

För finansiering av den intensifierade bidragsgivningen till plantering av skog på sämre jordbruksmarker bör anlitas medel under statens skogsförbättringsanslag. Emellertid bör enligt utskottets mening medelsanvisningen under nämnda anslag höjas för att inte bidragsgivning till skogsodlingsändamål av förenämnt slag skall minska möjligheterna att tillgodose behovet av ekonomiskt stöd till andra med anslaget avsedda åtgärder. I årets statsverksproposition har förordats en förstärkning av skogsförbättringsanslaget för budgetåret 1959/60 med ett belopp av 1 000 000 kronor, så att för bidrag till skogsodling på jordbruksmark skall stå till förfogande högst 2 200 000 kronor. Utskottet biträder detta förslag och avstyrker således det i motionerna I: 333 och II: 404 framförda yrkandet att det för sistnämnda ändamål avsedda beloppet skall begränsas till högst 1 600 000 kronor. Detta innebär, att utskottet även avstyrker vad i samma ämne yrkats i motionen I: 503.

Det i propositionen gjorda uttalandet att lån ur skogslånefonden bör, inom ramen för tillgängliga medel, på gällande villkor och i den utsträckning som kan befinnas skälig, ställas till förfogande för stöd åt skogsodling på jordbruksmark biträder utskottet.

För att ej verksamheten med skogsodling på sämre åker skall kännbart hämmas av brist på plantor har departementschefen i årets statsverksproposition förordat en uppräknig av den under skogsvårdsstyrelsernas omkostnadsanslag för budgetåret 1959/60 upptagna anslagsposten för frö- och plantförsörjningen med 300 000 kronor. Detta förslag har riksdagen numera bifallit. Enskilda jordbrukare och andra fastighetsägare bedriver för närvarande i viss utsträckning odling av skogsplantor till avsalu. I vissa bygder kan dylik odling vara en lämplig form av specialodling, i syn-

nerhet för innehavare av mindre jordbruk. Utskottet ansluter sig sålunda till vad departementschefen anfört beträffande intensifierad insats från skogsvårdsstyrelsernas sida för ökning av odlingen av skogsplantor hos enskilda markägare samt i fråga om att lantbruksnämnderna med medel ur rationaliseringsanslaget skall kunna stödja tillkomsten av ifrågavarande slag av plantskolor. Självfallet skall, i enlighet med vad departementschefen närmare angivit, vid planeringen av dylikt företag upprätthållas ett intimt samråd med vederbörande skogsvårdsstyrelse.

Det är enligt utskottets uppfattning av vikt att lantbruksorganisationen och de skogliga organen har ett nära samarbete för främjande av skogsodling på sämre jordbruksmark. Såsom departementschefen uttalat bör det ankomma på vederbörande centrala verk att i gemensamma anvisningar närmare reglera samarbetet mellan respektive länsorgan.

Lantbruksnämnderna är beslutande instanser då det gäller lån och bidrag till yttre och inre rationalisering. Motsvarande gäller för närvarande inte för skogsvårdsstyrelserna beträffande bidrag ur statens skogsförbättringsanslag. Beslut om bidrag från detta anslag fattas i stället av skogsstyrelsen efter förslag av vederbörande skogsvårdsstyrelse. Då det vid en vidgning av verksamheten för skogsodling på jordbruksmark är angeläget att förenkla administrationen av bidragsärendena och att ernå en snabbare handläggning, tillstyrker utskottet departementschefens förslag att skogsstyrelsen skall bemyndigas att till skogsvårdsstyrelse delegera beslutanderätten i nyssberörda slag av ärenden. Av samma skäl biträder utskottet förslaget om att delegering av beslutanderätten beträffande ur skogslånefonden utgående lån till här behandlade ändamål skall kunna ske till skogsvårdsstyrelse.

Utskottet biträder vad departementschefen anfört rörande frågan i vad mån tillstånd att förvärva fastighet enligt jordförvärvslagen eller bolagsförbudslagen kan eller bör påverkas av att vederbörande egendom innehåller eller utgöres av åkermark, som lämpligen borde överföras till skogsmark. Likaså ansluter sig utskottet till departementschefens tolkning av 2 § första stycket uppsiktslagen.

Härjämte tillstyrker utskottet förslaget i propositionen att, i fall då skogsplantering skett på av lantbruksnämnd ägd fastighet, en reducering av köpeskillingen bör kunna ske vid försäljningen med ett belopp svarande mot storleken av det statsbidrag som skulle ha utgått för skogsodlingen, därest köparen själv utfört densamma.

Inre rationalisering

Beträffande den inre rationaliseringen innebär departementschefens förslag i vissa hänseenden en utvidgning av möjligheterna att erhålla bidrag till åtgärder för dylik rationalisering men samtidigt en skärpning av bidragsvillkoren. Härjämte präglas förslagen av en strävan att i görligaste mån samordna det rationaliseringsstöd som nu utgår jämlikt olika författ-

ningar. Utskottet biträder samtliga departementschefens förslag i förevärande avsnitt i propositionen och avstyrker samtidigt det i motionerna I: 499 och II: 604 framförda yrkandet, att ändringar i avseende på utformningen av stödet till den inre rationaliseringen måtte anstå i avvaktan på den parlamentariska utredning, varom hemställts i motionerna I: 480 och II: 593.

De huvudsakliga grunder och villkor för statsstödet till jordbrukets inre rationalisering som skall gälla från och med den 1 juli 1959 är jämlikt utskottets ståndpunktstagande följande.

Som *allmän förutsättning för statligt ekonomiskt stöd till åtgärder för inre rationalisering* skall i fortsättningen gälla att de planerade investeringarna är räntabla oavsett statsbidrag och att åtgärderna kan antagas bli av bestående nytta för jordbruket. Då fråga är om investering, hänförlig till den brukade jorden bör det, vad beträffar sistnämnda villkor, vara till fyllest om det är klarlagt att denna kan antagas bli nyttjad som jordbruksjord under överskådlig tid. Om investeringen avser uppförande, utvidgning eller förbättring av fasta anläggningar på eller i anslutning till brukningscentrum, skall ett avgörande villkor för att statligt ekonomiskt stöd skall kunna utgå vara att det bedömes som uppenbart sannolikt att den brukningsenhet, varå den planerade åtgärden avses bli utförd, kommer att bestå på lång sikt som självständig enhet. Ävenså skall beaktas om det ur allmänt jordbruksekonomisk synpunkt eller ur lokaliseringssynpunkt är önskvärt att brukningsenheten består. Statsstödet bör i vissa i det följande närmare berörda undantagsfall kunna utgå även om nyssnämnda villkor ej uppfylles.

Beträffande villkoret att en planerad åtgärd, för att kunna stödjas ekonomiskt, skall vara räntabel oavsett statsbidraget, skall gälla att räntabilitetsprövningen normalt avser förhållandena vid brukningsenheten sådan denna är beskaffad vid tidpunkten för statsstödet beviljande. Dock skall prövningen, därest en yttre rationalisering är nära förestående, under i propositionen angivna förutsättningar kunna avse förhållandena å brukningsenheten efter det sagda rationalisering genomförts.

Såsom grundval för lantbruksnämndens ståndpunktstagande till en ansökan om statligt ekonomiskt stöd till inre rationalisering skall som regel läggas en vid nämnden upprättad investeringskalkyl. Delta skall dock inte vara erforderligt, därest den ifrågasatta åtgärdens lönsamhet framstår som uppenbar. Investeringskalkylerna bör göras så enkla som möjligt utan att kalkylresultaten blir lidande därpå. Sagda resultat torde för övrigt ej under alla omständigheter kunna vara ensamt utslagsgivande för huruvida statligt ekonomiskt stöd skall beviljas.

Lantbruksnämnderna bör biträda med upprättandet av kalkyler oavsett om statsstöd kan påräknas eller inte samt även om sådant ej ens sökts. Enär vid investeringskalkylernas utarbetande hänsyn ofta måste tagas till de driftsekonomiska förhållandena å fastigheterna och till möjligheterna till driftsrationalisering vid desamma, bör lantbruksnämndernas och hus-

hållningssällskapens personal samverka i kalkylarbetet i all skälig utsträckning.

Statligt stöd till inre rationalisering skall, såsom redan angivits, undantagsvis kunna beviljas av lantbruksnämnderna utan hinder av att de allmänna förutsättningarna för dylikt stöd inte är för handen. Nämnderna skall sålunda i undantagsfall kunna medge dylikt stöd då investeringsbehovet är trängande och då samtidigt brukaren till följd av sin ålder, nedsett arbetsförmåga eller andra speciella personliga omständigheter svårliken kan vinna sin utkomst genom annan sysselsättning. Beslut i sådana ärenden skall på lämpligt sätt anmälas till lantbruksstyrelsen, som även har att utfärda erforderliga anvisningar för lantbruksnämndernas tillämpning av nyssnämnda undantagsregel.

Utöver förutberörda möjlighet för lantbruksnämnderna att göra undantag från de allmänna villkoren för statsstöd till inre rationaliseringsåtgärder skall Kungl. Maj:t ha rätt att — då särskilt ömmande omständigheter eller annan särskild orsak föranleder därtill — bevilja stöd även om sagda villkor ej är uppfyllda.

Beträffande *vilka inre rationaliseringsåtgärder som skall kunna erhålla finansiellt statsstöd* skall gälla att i princip alla åtgärder, som av lantbruksnämnd bedömes medföra inre rationalisering av den stödsökandes brukningsenhet och som ej är att hänföra till underhållsåtgärder, kan komma i fråga för stöd. Denna bestämmelse skall avse såväl enskild ägare eller brukare av jordbruksfastighet som sambruksförening och annan sammanslutning med syfte att driva andelsladugård, anlägga jordbruksväg, utföra torrläggning eller genomföra fastighetsreglering eller med annat liknande syfte. Det skall ankomma på lantbruksstyrelsen att utfärda anvisningar rörande gränsdragningen gentemot såväl driftsrationaliseringen som den rationalisering som sker på skogsnäringens och trädgårdsnäringens områden. På lantbruksstyrelsen ankommer också att tillse att stödgivningen får en alltigenom tidsenlig inriktning i enlighet med vad i propositionen angivits.

En *förutsättning för beviljande av statlig kreditgaranti* för lån till inre rationalisering skall vara att behov av garanti kan anses föreligga. I de fall sökt lån allenast avser mindre belopp eller det eljest är uppenbart att länegarantier inte kan anses utgöra en förutsättning för att åtgärden skall kunna komma till stånd skall således garanti ej beviljas.

Som *förutsättning för statsbidrag* till inre rationalisering skall beträffande sökandens ekonomiska förhållanden gälla att bidragsmottagaren, eller om han är gift makarna tillsammans, varken äger förmögenhet av sådan storlek, som medför skyldighet att gälda statlig förmögenhetsskatt, eller har sådana inkomster att bidrag till åtgärden framstår som opåkallat. Är åtgärderna för inre rationalisering förknippade med storleksrationalisering skall det stå lantbruksnämnd fritt att vid bedömningen av sökandens förmögenhetsställning utgå från ställningen före eller efter den yttre rationa-

liseringen, alltefter vad som befinnes fördelaktigast för att underlätta den-
sammas genomförande.

Den nu tillämpade arealgränsen skall slopas. Som en förutsättning för
statsbidrag till inre rationaliseringsåtgärder skall i stället gälla att bruk-
ningsenheten ej får vara större än att den normalt kan skötas av två män
utan anlåtande av arbetskraft utanför deras familjer.

Om det framstår som ett allmänt intresse av betydelse att viss åtgärd
kommer till utförande, bör möjlighet finnas att lämna bidrag oaktat de el-
jest gällande förutsättningarna rörande sökandens personliga förhållanden
och brukningsenhetens storlek inte är för handen. Som ytterligare för-
utsättning härför skall dock föreskrivas att åtgärden berör ett större antal
brukningsenheter eller står i samband med genomförandet av yttre ratio-
nalisering. Beslut om bidrag i dylika fall skall underställas lantbrukssty-
relsens prövning.

Vad gäller *statsbidragens storlek* innebär utskottets ståndpunktstagan-
de att — bortsett från stöd till ekonomibyggnader och andra fasta anlägg-
ningar för jordbruksdriften — högre bidragsprocent än 25 normalt ej skall
tillämpas. Inre rationaliseringsåtgärder, som är föranledda av nyligen ge-
nomförd eller nära förestående yttre rationalisering av kapitalkrävande
natur och av relativt sett mera väsentlig omfattning, må på vissa villkor
kunna stödjas med bidrag å upp till 40 procent.

Då fråga är om ekonomibyggnader och andra fasta anläggningar för
jordbruksdriften må bidrag beviljas högst med ett belopp motsvarande 25
procent av byggnadskostnaden upp till ett sammanlagt kostnadsbelopp av
5 000 kronor samt 15 procent av överskjutande kostnad. Bidraget — däri
inberäknat även tidigare beviljat statsbidrag till enahanda ändamål — må
dock ej för en och samma brukningsenhet normalt överstiga 8 000 kronor.
Därest behovet av förenämnda slag av byggnader och fasta anläggningar
uppenbarligen förändrats genom sådan yttre rationalisering som nyss sagts
må statsbidrag kunna utgå med 25 procent på en delkostnad å högst 10 000
kronor i stället för såsom i normalfallet å en delkostnad å högst 5 000 kro-
nor. Det maximala bidraget skall dock även i detta fall begränsas till 8 000
kronor.

Till inre rationaliseringsåtgärd, som har samband med mera omfattande
fastighetsreglering berörande ett större antal jordbruk — och detta oav-
sett vad i det föregående angivits beträffande brukningsenhetens storlek,
bidragssökandens personliga förhållanden och den inre rationaliserings-
åtgärdens vikt ur allmän synpunkt såsom förutsättning för erhållande av
statsbidrag — må lantbruksnämnderna kunna lämna bidrag med upp till
50 procent. Ytterligare förutsättningar för beviljande av 50-procentigt bi-
drag skall emellertid vara, dels att det framstår som ett allmänt intresse av
betydelse att fastighetsregleringen kommer till stånd, dels att åtgärden i
fråga är erforderlig för att tillgodose ändamålet med sagda reglering.

I anslutning till införandet av förutberörda möjligheter att medelst 50-

procentiga bidrag ur rationaliseringsanslaget stödja åtgärder för inre rationalisering i samband med vissa mera omfattande fastighetsregleringar bör, i enlighet med ett förslag härom i propositionen, lantmåteribidragskungörelsen upphävas från och med den 1 juli 1959. Enligt denna kungörelse kan bidrag lämnas med upp till 50 procent till kostnader för utflyttning eller väganläggning, som beslutats vid skifte eller ägoutbyte, eller för odling till åker eller äng av mark, som vid sådant skifte eller ägoutbyte upptagits såsom odlingsmark. Propositionens förslag innebär ej blott en omläggning utan även en viss utvidgning av möjligheterna att stödja åtgärder för inre rationalisering i samband med omfattande fastighetsregleringar, samtidigt som de ändringarna åstadkommes att hädanefter i samtliga fall den brukare som utför investeringsåtgärden erhåller bidraget och att alla med en fastighetsreglering sammanhörande rationaliseringsåtgärder infogas i en och samma totalkalkyl.

Därest byggandet av byväg eller skogsbilväg kan anses erforderligt såsom ett led i ett ägoregleringsföretag må bidrag ur rationaliseringsanslaget kunna beviljas av lantbruksnämnd. Därvid skall gälla samma bidragsregler som för övriga här berörda inre rationaliseringsåtgärder.

Av utskottets ställningstagande följer att utskottet avstyrker yrkandet i motionerna I: 94 och II: 127 att lantmåteribidragskungörelsen skall kvarstå och att berörda bidragsverksamhet alltjämt skall handhas av lantmåterimyndigheterna. I det följande kommer utskottet att föreslå vissa organisatoriska förändringar i avseende på samverkan mellan lantbruksnämnderna och lantmåteriet, innebärande bland annat att lantmåteripersonal skall kunna inträda som föredragande i nämnderna i ärenden som i större utsträckning rymmer lantmåteritekniska spørsmål eller som har särskild anknytning till av lantmåterimyndighet organiserade större fastighetsregleringar. Bland sagda spørsmål innefattas även förenämnda bidragsärenden.

Jämlikt det i propositionen framförda, av utskottet tillstyrkta förslaget skall statens avdikningslånefond avvecklas per den 1 juli 1959 och bidragsgivningen ur statens avdikningsanslag upphöra från och med sagda dag, såvitt ej fråga är om infriande av redan tidigare gjorda utfästelser om bidrag ur anslaget. Finansiellt stöd för de ändamål avdikningsanslaget tillgodosett skall i stället utgå enligt de i rationaliseringskungörelsen intagna bestämmelserna angående statligt stöd till jordbrukets inre rationalisering. I anslutning härtill bör i kungörelsen intagas en föreskrift om att lantbruksnämnd vid bedömande av fråga, huruvida rationaliseringåtgärd bör stödjas, skall taga skälighänsyn till åtgärdens inverkan på förefintliga natur- eller kulturvärden. Utlåningen ur avdikningslånefonden skall ersättas med samma system med statliga kreditgarantier för i allmänna marknaden upptagna lån som nu tillämpas beträffande övriga inre rationaliseringsåtgärder, vilka må stödjas med dylika garantier.

För närvarande gäller att lånen ur statens avdikningslånefond beviljas och utbetalas centralt av lantbruksstyrelsen. Å uppburna lån beräknas för de fem första åren 3,25 procent årlig ränta, vilken vid denna tids slut läg-

ges till de beviljade lånebeloppen. Lånen, vilka är amorteringsfria under de fem första åren, amorteras från och med sjätte året efter första lyftningsdagen oavsett lånens storlek genom erläggande av annuiteter med lika belopp under en tid av 24 år, därvid som ränta räknas 3,25 procent å utestående kapital. De årliga annuiteterna påföres vederbörande låntagares debetsedel och uppbäres sålunda av länsstyrelserna i samband med skattebetalningarna. Som säkerhet för de årliga annuiteterna har staten enligt lag säkerhet i form av särskild förmånsrätt i låntagarnas fasta egendom.

En övergång till statlig kreditgarantivning innebär inte några väsentliga ändringar av lånevillkoren i avseende å amorteringstid och ränteuppskov. Lånen skall löpa med marknadsränta, varvid räntesubventionen bortfaller. Som säkerhet för utlämnade lånegarantier skall uttagas inteckningar i respektive brukningsenheter. För att minska de praktiska svårigheterna vid ordnandet av erforderliga säkerheter är det enligt utskottets mening önskvärt att Kungl. Maj:t snarast möjligt ville framlägga förslag i dylikt syfte. Ej blott det av 1956 års fondutredning väckta förslaget att medge uttaxeringsrätt för sammanslutning mellan delägare i ett torrlägningsföretag, vilket förslag nu överväges inom jordbruksdepartementet, utan även andra möjligheter torde härvidlag böra prövas.

I enlighet med det sagda avstyrker utskottet — som finner det betydelsefullt ur jordbruksekonomisk och även finansiell synpunkt att beträffande den inre rationaliseringsverksamhet, som nu stödjdes med medel ur avdikningslånefonden, tillämpas samma bedömningsgrunder och samma administrativa former som gäller för övriga slag av inre rationaliseringsåtgärder — de i motionerna I: 500 och II: 600 samt II: 603 framförda yrkandena berörande det fortsatta ekonomiska stödet till avdikningsverksamheten.

Hädanefter skall, därest utskottets ställningstagande i fråga om statsbidragens storlek biträdades av riksdagen, Kungl. Maj:t, när så befinnes skäligt på grund av särskilda omständigheter, kunna bevilja bidrag med högre procenttal än vad som angivits i det föregående.

Lägre bidrag än 300 kronor bör som regel knappast ifrågakomma. Det bör ankomma på lantbruksstyrelsen att utfärda anvisningar härom.

Driftsrationalisering

Såsom departementschefen anfört har driftsrationaliseringen varit en måktig hävstång för att höja jordbrukets produktivitet. Enligt utskottets mening är det synnerligen angeläget att driftsrationaliseringen fortsätter ej endast i oförminskad utan helst i ökad takt. Vid ett mycket stort antal jordbruk utgör emellertid den begränsade arealstorleken och den bristfälliga arronderingen ett mycket allvarligt hinder för ett ekonomiskt utnyttjande av bland annat moderna maskiner och redskap. Framdeles torde detta hinder komma att göra sig gällande även vid större brukningsenheter än för närvarande och därmed beröra en procentuellt sett större andel av landets

samlade åkerareal. En arealmässig utvidgning av jordbruksföretagen ger bättre möjligheter för specialisering och anpassning av produktionen med hänsyn till marknadsläge och till de naturliga betingelserna för jordbruksdriften. Särskilt är detta fallet vid sammanläggningstillfället.

Utskottet finner, med hänsyn till vad nyss anförts, det vara angeläget att i den fortsatta verksamheten för främjande av driftsrationaliseringen än mera än hittills uppmärksamma sambandet mellan denna och jordbrukets yttre och inre rationalisering. Som en given följd härav bör samarbetet mellan hushållningssällskap och lantbruksnämnder intensifieras på ifrågavarande område. Å ena sidan bör lantbruksnämnderna samråda med hushållningssällskapen vid överväganden rörande sådana åtgärder för yttre och inre rationalisering, vars art och omfattning är beroende av den nuvarande och framtida driftsinriktningen. Hushållningssällskapen bör å andra sidan i sin upplysningsverksamhet och driftsrådgivning beakta de möjligheter till förändringar av brukningsenheternas inre och yttre struktur, som kan komma till stånd med eller utan stöd från det allmänna.

Driftsrationaliseringen ankommer givetvis liksom alla andra rationaliseringsåtgärder i första hand på jordbrukarna själva. Emellertid torde statens medverkan, vilken även i fortsättningen huvudsakligen bör bestå i insatser på forskningens, undervisningens och upplysningens områden, böra intensifieras. Bland annat synes det önskvärt att en samlad kartläggning sker av de tekniska och ekonomiska problemställningar, som möter den fortsatta driftsrationaliseringen, ävensom av de lämpligaste framkomstvägarna.

I motionerna I: 500 och II: 600 har hemställts att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till ordnande genom hushållningssällskapen av driftsekonomisk rådgivning. I anledning härav vill utskottet erinra om att årets riksdag godkänt ett i statsverkspropositionen framlagt förslag om att visst belopp under hushållningssällskapens omkostnadsanslag skall avdelas för anlitande av vid lantbruksförbundets driftsbyrå befintlig expertis för biträde i den driftsekonomiska rådgivningsverksamheten. Då det dessutom sedan några år pågår utredningar angående undervisningen och upplysningsverksamheten inom jordbruket, varvid den driftsekonomiska rådgivningsverksamheten beröres, bör det enligt utskottets mening ej komma i fråga att nu företaga ytterligare åtgärder i det i motionerna angivna syftet.

Organisationsfrågor

De av utskottet hittills behandlade förslagen i propositionen syftar samtliga till en intensifiering av rationaliseringsverksamheten på jordbrukets och skogsbrukets områden. En viktig förutsättning för att detta skall kunna åstadkommas är enligt utskottets uppfattning att ett intimare och mera fast organiserat samarbete kommer till stånd mellan de myndigheter och organisationer som är verksamma för berörda rationalisering. I propositionen lämnas en redogörelse för nu existerande samarbetsformer och hur dessa

hittills fungerat. Även om samarbetet och samrådet i regel varit tillfredsställande, så är det såsom departementschefen anfört inte tillfyllest för att tillgodose de krav utvecklingen ställer på en samlad, effektiv insats från organens sida främst när det gäller jordbruksnäringens fortsatta framåt-skridande.

På skilda administrativa områden som berör jordbrukets och skogsbrukets rationalisering bedrivs nu utredningar. Departementschefen har uttalat att åtgärder bör — utan att avvakta att dessa utredningar slutförts och att överväganden därefter skett angående samordningen mellan de på sagda område verksamma organen — vidtagas för att giva samverkan organen emellan en fastare form och inriktning. I syfte att uppnå detta och för att överbrygga den nuvarande organisatoriska splittringen har i propositionen förordats, att landshövdingen regelbundet skall sammankalla överlantmätaren, lantbruksdirektören, länsjägmästaren och hushållningssällskapets sekreterare i länet till överläggningar och planeringar i ärenden rörande rationaliseringsåtgärder inom jordbrukets och skogsbrukets områden samt därmed sammanhängande spørsmål. Med hänsyn till den betydelse jordbrukets rationaliseringsprocess har för samhällsekonomin över huvud skall även en person med allmän-ekonomisk erfarenhet kunna kallas till sammanträdena liksom även — där så kan finnas önskvärt — företrädare för andra myndigheter, berörda kommuner, sammanslutningar eller enskilda. Vilka spørsmål som främst bör upptagas vid nyssnämnda överläggningar har angivits i propositionen.

Vad departementschefen sålunda förordat beträffande det regionala samarbetet inom ifrågavarande område liksom även vad i propositionen föreslagits i fråga om en på det centrala administrativa planet utbyggd samverkan lämnar utskottet utan erinran.

För att uppnå den önskade intensifieringen av rationaliseringsverksamheten erfordras — förutom den förbättrade samverkan mellan olika organ som förordats i det föregående — att alla möjligheter tillvaratages för att utnyttja förefintliga personella resurser så effektivt som möjligt. I detta syfte har under senaste tid ett flertal förfogandelantmätarorganisationer avdelats som specialorganisationer för yttre rationalisering av jordbruks- och skogsfastigheter. En huvuduppgift för dessa enheter, som sorterar direkt under överlantmäterna, är och bör vara att verkställa sådana av lantbruksnämnder och enskilda aktualiserade lantmåteriförrättningar som ej utan nämnvärd väntetid kan utföras av lantmåteripersonal inom vederbörande distrikt. En annan viktig uppgift för dessa organisationsenheter är att medverka i lantbruksnämndernas planläggning rörande mera omfattande yttre rationaliseringsåtgärder ävensom rörande disponeringen av nämndernas rationaliseringsreserver. Genom upprättandet av ifrågavarande specialorganisationer, vilket bör fullföljas i rask takt, har vad härutinnan yrkats i motionsparet I: 179 och II: 225 tillgodosetts.

Vidare bör — vilket redan antytts i det föregående — för att ett bättre utnyttjande av personalresurserna i lantbruks- och lantmåteriorganisatio-

nerna skall uppnås, chefen för nyssnämnda specialorganisation vara föredragande inom lantbruksnämnden i ärenden, som i större utsträckning inrymmer lantmåteritekniciska spörsmål eller som har särskild anknytning till av lantmåterimyndighet organiserade större fastighetsregleringar. Denna form av samarbete är ägnad att stärka sambandet mellan de två statliga organ som handhar jordbrukets strukturrationalisering.

Inom ett år torde 1956 års lantmåterikommitté komma att framlägga förslag som bland annat syftar till sådana organisatoriska förändringar inom lantmåteriet att verksamheten för jordbrukets rationalisering underlättas. Därjämte pågår för närvarande vissa undersökningar inom lantmåteristyrelsen i syfte att förenkla det tekniska förrättningsförfarandet och för att åstadkomma effektivast möjliga utnyttjande av tillgänglig personal och utrustning. Vissa resultat av sistnämnda arbete beräknas kunna redovisas i 1960 års statsverksproposition.

Ett snabbare genomförande av den yttre rationaliseringen, ej minst den skogligen omarronderingen, är i viss mån beroende av att tillfredsställande kartmaterial förefinnes. Så är dock ej fallet i fråga om ekonomiska kartor för Kopparbergs län och för det inre av Norrland. Utskottet finner det därför angeläget att arbetet med att upprätta dylika kartor inom nämnda delar av landet påskyndas. För ett fullständigare utnyttjande av den fotogrammetriskas teknikens möjligheter vid kartframställningen och för strukturrationaliseringen bör en intimare samverkan härvidlag åvägbringas mellan rikets allmänna kartverk, lantbruksstyrelsen, lantmåteristyrelsen och skogsstyrelsen. Vad härom anförts av departementschefen ansluter sig utskottet till.

Inom lantbruksstyrelsen pågår sedan något år en översyn av styrelsens och lantbruksnämndernas organisation i syfte att effektivisera verksamheten, särskilt i fråga om storleksrationalisering och arronderingsförbättring av jordbruks- och skogsfastigheter. Utskottet anser angeläget att resultaten av översynen redovisas så snart ske kan. På grundval av hittills framkommet material har i propositionen framlagts vissa förslag till personalförändringar och omdispositioner. Utskottet biträder helt dessa förslag. En överflyttning bör sålunda ske av arbetskraft från avdelningarna för inre rationalisering till avdelningarna för yttre rationalisering. Vidare bör indragning ske dels av ett antal å nämndernas lantbruksingenjörsavdelningar befintliga och i propositionen närmare angivna tjänster, dels av en tjänst som förste byråingenjör i Ae 24 å lantbruksstyrelsen och en därstädes liksom placerad tjänst som byggnadskontrollant i Ae 19. I samband med indragningen av de angivna lantbruksingenjörstjänsterna kommer bland annat vissa arbetsuppgifter att överflyttas från lantbruksingenjörsavdelningarna till avdelningarna för inre rationalisering.

För att den personal, som till följd av de i det föregående föreslagna organisatoriska förändringarna erhåller delvis nya arbetsuppgifter, snabbt skall komma i effektivt arbete tillstyrker utskottet att ifrågavarande befattningshavare får genomgå kortare fortbildningskurser. Dylika kurser fordras

även för att göra vederbörande personal mera skickad att utföra de i det föregående omnämnda investeringskalkylerna.

Utskottets tillstyrkan av de i propositionen framlagda förslagen till organisatoriska förändringar inom lantbruksorganisationen innebär även att utskottet, under avstyrkan av vad som härutinnan föreslagits i motionerna I: 501 och II: 601 samt I: 504 och II: 602, biträder att en förstärkning sker av de personella resurserna vid denna organisation för uppgifter med skogs-komplettering av jordbruksfastigheter samt med skogliga omarronderingar. För att avsedd effekt skall uppnås med de av utskottet förordade förslagen rörande arronderingsförbättring av skogsfastigheter samt verksamheten för skogskomplettering av jordbruksfastigheter erfordras enligt utskottets mening att inom lantbruksorganisationen finnes skogligt utbildad personal. I sitt utlåtande nr 13 uttalade jordbruksutskottet vid 1958 års A-riksdag bland annat att det borde tillses att lantbruksorganisationen har personal i erforderlig utsträckning för värderingar samt förhandlingar om inköp, byten och försäljningar av skogsmark. Däremot borde, enligt utskottets uttalande i sagda utlåtande, nämnderna inte tilldelas arbetskraft för förvaltning av skogsfastigheter eller för skogsvårdsåtgärder utan borde dylika uppgifter i största möjliga utsträckning överlåtas på skogliga organisationer och förvaltningar efter avtal från fall till fall. Vad utskottet sålunda uttalat godkändes av riksdagen. Nämnda principer bör alltjämt gälla.

För närvarande finnes inom lantbruksorganisationen anställda en jägmästare med placering på lantbruksstyrelsen samt 20 tjänstemän med skogsmästarutbildning, placerade på lantbruksnämnderna, företrädesvis i Norrland, Dalarna och Värmland. Tre av skogsmästarna har befordrats till lantbruksassistenter, medan de övriga 17 ännu ej fått sina löne- och anställningsförhållanden tillfredsställande reglerade. Att så sker nu finner utskottet skäligt. Med hänsyn till vad i det föregående föreslagits i syfte att åstadkomma en intensifiering av framför allt den skogliga arronderingsverksamheten finner utskottet även en viss utökning av den skogligt utbildade personalgruppen inom lantbruksorganisationen erforderlig. Därför bör inom lantbruksstyrelsen inrättas en skoglig sektion med i slutlig utformning en jägmästare i lönegrad Be 1, två jägmästare i lönegrad Ae 23, en ritkunnig kontorist i Ae 9 samt ett biträde i reglerad befordringsgång. Sektionen bör inordnas i den byrå som handhar ärendena rörande yttre rationalisering men sektionschefen bör vara självständig föredragande i de till sektionen hörande ärendena.

Vad i propositionen anförts beträffande de arbetsuppgifter som skall åvila lantbruksstyrelsens nya skogliga sektion biträder utskottet. Jägmästarpersonalen vid sektionen skall enligt utskottets mening aktivt engageras i lantbruksnämndernas verksamhet och skall vissa tider kunna placeras på lantbruksnämnder, där de skogliga uppgifternas art och omfattning kräver koncentrerade insatser.

Innehavarna av de nyinrättade skogliga tjänsterna vid lantbruksnämnderna bör benämnas assistenter. För sagda tjänster bör endast ifrågakom-

ma personer med skogsmästarkompetens eller särskilt kvalificerad personal som genomgått skogsskola och därefter meddelats viss vidareutbildning. De skogligt utbildade tjänstemännens arbete bör intimt samordnas med motsvarande verksamhet inom lantmäteriet och personalen i fråga bör också stå till förfogande för fullgörande av inom lantmäteriet förekommande arbetsuppgifter av enahanda slag.

För att effektivare och med mindre kostnader tillgodose den upplysningsverksamhet som för närvarande handhas av jordbrukets upplysningsnämnd förordar utskottet att nämndens kansli, i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag, i personellt och kameralt hänseende från och med den 1 juli 1959 sammanföres med lantbruksstyrelsen. Någon förändring i nämndens nuvarande självständiga ställning skall ej ske.

Anslagsfrågor

De av Kungl. Maj:t i propositionen nr 148 framlagda anslagsberäkningarna beträffande lantbruksstyrelsens avlönings- och omkostnadsanslag anser sig utskottet kunna tillstyrka. Utskottet förordar sålunda att till de av Kungl. Maj:t föreslagna ändamålen under dessa anslag anvisas 2 935 700 kronor respektive 402 000 kronor. De i motionerna I: 501 och II: 601 samt I: 504 och II: 602 föreslagna minskningarna i fråga om styrelsens avlöningsanslag kan utskottet följaktligen inte biträda liksom ej heller de beträffande styrelsens omkostnadsanslag i motionerna I: 334 och II: 405 samt I: 504 och II: 602 yrkade nedprutningarna. Kungl. Maj:ts förslag att till de i propositionen nr 148 angivna utgiftsändamålen under lantbruksnämndernas avlönings- och omkostnadsanslag skall upptagas belopp å 12 509 500 kronor respektive 2 971 500 kronor har utskottet funnit sig böra biträda. Likaså kan utskottet ansluta sig till förslaget att till täckande av lantbruksnämndernas behov av medel till utrustning och till utbildningskurser för viss personal skall anvisas tvenne reservationsanslag å 70 000 kronor respektive 20 000 kronor. Utskottet avstyrker därför de i motionerna I: 501 och II: 601, I: 504 och II: 602 begärda minskningarna berörande nämndernas avlönings-, omkostnads- och utrustningsanslag ävensom yrkandet i motionerna I: 334 och II: 405 om viss nedskrivning av omkostnadsanslaget. I motionerna I: 92 och II: 130 har gjorts hemställan om avslag å den i propositionen föreslagna anslagsanvisningen till utbildningskurser för viss personal, för vilket ändamål motionärerna anser att medel bör kunna tagas i anspråk från det av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln föreslagna reservationsanslaget Särskilda utbildningskurser. Detta kan utskottet således inte biträda. Den av Kungl. Maj:t föreslagna medelsanvisningen under sistnämnda anslag, 136 700 kronor, tillstyrkes däremot av utskottet.

Vad gäller reservationsanslaget Bidrag till jordbrukets rationalisering har Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen ansett att medelsbehovet under detsamma kan täckas genom anvisande av ett belopp av 9 000 000 kronor. I motionerna I: 91 och II: 125, I: 501 och II: 601 samt I: 333 och II: 404 har

föreslagits att under ifrågavarande anslag skall anvisas lägre belopp. Sålunda har i sistnämnda motionspar yrkats minskning med 2 225 000 kronor, medan övriga motionärer begärt mindre nedprutningar. Å andra sidan har i motionerna I: 499 och II: 604 yrkats större anslagsanvisning än vad Kungl. Maj:t föreslagit. Utskottet har för sin del inte funnit anledning göra erinran mot den av Kungl. Maj:t framlagda medelsberäkningen. Motionerna avstyrkes alltså.

Under nästa budgetår bör högst 2 500 000 kronor utgå i form av bidrag till yttre rationaliseringsåtgärder och högst 14 000 000 kronor som bidrag till inre rationaliseringsåtgärder. Föreliggande motionsyrkanden om bestämmande av andra bidragsramar för berörda ändamål kan utskottet sålunda ej tillstyrka.

Det i propositionen nr 148 framförda förslaget att från rationaliseringsanslaget bör, enligt Kungl. Maj:ts bestämmande, få tagas i anspråk ett begränsat belopp för bestridande av sådana kostnader för planeringsåtgärder, som hittills bestritts ur det senast å riksstaten för innevarande budgetår uppförda förslagsanslaget Lantbruksnämnderna: Kostnader för särskilda planeringsåtgärder, möter ingen invändning från utskottets sida. Sedan åtskilliga år tillbaka har Kungl. Maj:t bemyndigats att av statens avdikningsanslag disponera dels ett belopp av högst 100 000 kronor för bidrag till vissa undersökningar rörande äldre torrlägningsföretag samt för åtgärder, ägnade att gagna torrlägningsverksamheten i dess helhet, dels erforderliga medel till bestridande av kostnader för slutförande av pågående utredning rörande torrläggning av vissa marker vid Hjälmarens och i Kvismaredalen. I likhet med vad som föreslagits i propositionen nr 148 bör enligt utskottets förmenande, med hänsyn till den föreslagna successiva avvecklingen av avdikningsanslaget, motsvarande bemyndigande för nästa budgetår avse rationaliseringsanslaget. Från detta anslag bör, såsom tidigare berörts i samband med utskottets behandling av frågorna rörande jordbrukets inre rationalisering, i enlighet med förslaget i statsverkspropositionen jämväl utgå statsbidrag till utflyttnings-, väganläggnings- och odlingskostnader i sammanhang med skiften. Utskottet kan därför ej ansluta sig till i motionerna I: 94 och II: 127 föreslagen minskning av rationaliseringsanslaget med det belopp, 225 000 kronor, som ansetts belöpa å nyssnämnda statsbidragsverksamhet, samt uppräknig med samma belopp av det under lantmäteriväsendet uppförda förslagsanslaget Bidrag till kostnader i samband med lantmäteri- och vägförrättningar m. m.

Utskottet har inte funnit något att erinra mot förslaget i statsverkspropositionen att till täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti skall anvisas ett förslagsanslag av 300 000 kronor. Ej heller föranleder Kungl. Maj:ts förslag beträffande de ramar, inom vilka statlig lånegaranti till yttre och inre rationalisering samt till jordbruksegnahemslån och driftslån må beviljas, någon erinran från utskottets sida. Statlig lånegaranti bör sålunda kunna beviljas för lån avseende yttre rationalisering och inre rationalisering intill belopp av 14 000 000 kronor respektive 15 000 000 kronor

samt för jordbruksegnahemslån m. m. och driftslån intill belopp av 20 000 000 kronor respektive 6 000 000 kronor. I anslutning härtill avstyrkes det i motionerna I: 500 och II: 600 framförda förslaget att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående jordbrukets kapitalproblem. Garantiramen för lån till uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål bör, såsom utskottet redan framhållit i sitt utlåtande nr 12 vid innevarande riksdag, uppräknas till 5 000 000 kronor. Att garantiramen för lån till trädgårdsnäringsens rationalisering bibehålles vid ett belopp av 2 000 000 kronor har utskottet intet att invända mot. I motionerna I: 63 och II: 89 samt I: 64 och II: 90 har framställts yrkanden berörande trädgårdsnäringsen i syfte att statlig lånegaranti skulle beviljas företag oavsett storleksordningen. I sistnämnda motionspar har därjämte hemställts att dylik garanti skall utgå till byggnad, avsedd för partiförsäljning av frukt och grönsaker. Utskottet, som vid 1958 års riksdag (JoU 19) avstyrkt motionsledes framställda yrkanden av motsvarande innebörd, har ej funnit anledning att nu frångå sin då intagna ståndpunkt.

Vad även i år föreslagits rörande medgivande för Kungl. Maj:t till nedläggning enligt tidigare tillämpade grunder av räntan på vissa lån från den förutvarande egnahemslånefonden m. m. biträdades av utskottet.

Till statens avdikningsanslag, som utskottet föreslagit skall successivt avvecklas, bör i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag en anvisning av 1 500 000 kronor vara tillfyllest för infriande av tidigare gjorda utfästelser om bidrag ur anslaget.

Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen föreslagna uppräknade av statens skogsförbättringsanslag med 1 000 000 kronor till 3 600 000 kronor för att möjliggöra en ökad bidragsgivning till intensifierad skogsodling på sämre jordbruksjord tillstyrkes av utskottet under hänvisning till vad utskottet i det föregående anfört i detta ämne. I motionerna I: 333 och II: 404 gjort yrkande om anslagshöjning med allenast 400 000 kronor kan utskottet i enlighet härmed ej biträda.

Den av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen förordade medelsanvisningen under förslagsanslaget Bidrag till kostnader i samband med lantmäteri- och vägförrättningar m. m. innebär att anslaget minskas med 240 000 kronor till 375 000 kronor. Av anslagsminskningen belöper huvuddelen, 225 000 kronor, på förutberörda överflyttning till rationaliseringsanslaget av utgifterna för statsbidrag till utflyttnings-, väganläggnings- och odlingskostnader. Såsom utskottet nyss anfört har utskottet funnit sig kunna biträda att dylik överflyttning sker. Däremot anser utskottet ej skäl föreligga att i enlighet med motionen I: 338 höja anslaget med 20 000 kronor i syfte att vissa förrättningsmän enligt lagen om enskilda vägar skall erhålla högre ersättning. Utskottet ansluter sig alltså till vad Kungl. Maj:t föreslagit i fråga om medelsanvisningen under anslaget Bidrag till kostnader i samband med lantmäteri- och vägförrättningar m. m.

I motionerna I: 504 och II: 602 har yrkats, att det kapitaltillskott av 8 000 000 kronor till den under kapitalbudgeten upptagna jordfonden som

Kungl. Maj:t föreslagit skall begränsas till 5 000 000 kronor. Utskottet, som finner det angeläget att ej jordbrukets och skogsbrukets yttre rationalisering hämmas av brist på medel i jordfonden, håller för sin del före att det inte finns anledning att ändra den av Kungl. Maj:t gjorda anslagsberäkningen. Motionerna bör sålunda lämnas utan bifall.

Vad Kungl. Maj:t i propositionen nr 148 föreslagit i fråga om rätt att biträda ackord och eljest eftergiva kronans rätt på grund av garantiåtagande för lån till jordbrukets yttre och inre rationalisering samt för jordbruksegnahemslån och driftslån kan utskottet biträda. Likaså tillstyrker utskottet att Kungl. Maj:t må vidtaga de i propositionen föreslagna ändringarna i lantbruksnämndstaxan.

Utskottets hemställan

Under förmälan att uttalandena och förslagen i propositionen nr 148 samt i 1959 års statsverksproposition, såvitt nu är i fråga, i den mån de ej särskilt berörts i det föregående, inte föranlett någon erinran från utskottets sida, får utskottet hemställa,

I. att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts framställning liksom ock i anledning av motionerna I: 499 och II: 604, I: 504 och II: 602 samt I: 503, samtliga nämnda motioner såvitt nu är i fråga, ävensom motionen II: 615 godkänna de förslag rörande den framtida inriktningen och utformningen av den statliga verksamheten med jordbrukets yttre rationalisering, som utskottet i det föregående framlagt;

II. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom i anledning av motionerna I: 502 och II: 605 samt I: 504 och II: 602, sistnämnda båda motioner såvitt nu är i fråga, godkänna de förslag rörande verksamheten med storleksrationalisering, omskiften m. m. av skogsmark, som utskottet i det föregående framlagt;

III. att motionerna I: 500 och II: 600, såvitt de åsyftar ändring av jordförvärvslagen, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

IV. att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts framställning ävensom motionerna I: 499 och II: 604, såvitt nu är i fråga, samt I: 66 och II: 88 liksom ock med avslag å motionerna I: 60 och II: 87 samt I: 503, sistnämnda tre motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad i det föregående anförts rörande kronans medverkan i den yttre rationaliseringen samt angående villkor vid försäljning och byten av domänverket tillhörig mark;

V. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts framställning medgiva att domänstyrelsen bemyndigas att under i

det föregående angivna förutsättningar för kronans räkning ingå i och svara för s. k. avtalsbyten;

VI. att motionerna I: 354 och II: 435 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

VII. att motionerna I: 60 och II: 87 samt I: 499 och II: 604, såvitt de avser hemställan om proposition till riksdagen med ytterligare förslag i skogskompletteringsfrågan, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

VIII. att motionerna I: 60 och II: 87 samt I: 503, såvitt de berör vissa frågor angående finansiering av markförvärv för skogskomplettering, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

IX. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt i anledning av motionerna I: 182 och II: 227 godkänna vad i det föregående anförts rörande ändringar i jordbruksegnahemskungörelsen;

X. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 504 och II: 602, såvitt nu är i fråga, I: 344 och II: 232 samt I: 503, såvitt nu är i fråga, godkänna de riktlinjer för verksamheten till främjande av skogsodling på sämre jordbruksmark, som angivits i det föregående;

XI. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 333 och II: 404 samt I: 503, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, medgiva, att under budgetåret 1959/60 må beviljas statsbidrag å tillhopa högst 2 200 000 kronor till skogsodlingsåtgärder på sämre jordbruksmark samt å tillhopa högst 1 400 000 kronor till med statens skogsförbättringsanslag i övrigt avsedda ändamål, dock med den inskränkning, som närmare angivits i statsverkspropositionen, samt med rätt för Kungl. Maj:t att göra jämkning i ifrågavarande fördelning;

XII. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 94 och II: 127 samt I: 504 och II: 602, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, besluta att bidragsverksamheten med stöd av lantmäteribidragskungörelsen skall i enlighet med vad i det föregående anförts upphöra från och med den 1 juli 1959;

XIII. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 500 och II: 600 samt II: 603, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad i det föregående föreslagits i fråga om avveckling av avdikningslånefonden;

XIV. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts fram-

ställning ävensom med avslag å motionerna I: 499 och II: 604, I: 503 samt II: 603, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna de övriga förslag rörande den framtida inriktningen och utformningen av den statliga verksamheten med jordbrukets inre rationalisering, som framlagts i det föregående;

XV. att motionerna I: 500 och II: 600, såvitt däri yrkas att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till ordnande genom hushållningssällskapen av drifts-ekonomisk rådgivning, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

XVI. att motionerna I: 500 och II: 600, såvitt de åsyftar en utredning angående jordbrukets kapitalproblem, icke må någon riksdagens åtgärd föranleda;

XVII. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 499 och II: 604, såvitt nu är i fråga, lämna utan erinran de förslag rörande fastare samverkan mellan av rationaliseringsverksamheten inom jordbrukets och skogsbrukets områden berörda myndigheter och statsunderstödda organisationer, som angivits i det föregående;

XVIII. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt i anledning av motionerna I: 179 och II: 225 godkänna vad i det föregående föreslagits i fråga om avdelande av särskilda förfogandelantmätarorganisationer för lantmäteriförrättningar m. m. berörande jordbrukets och skogsbrukets yttre rationalisering samt om ökad samverkan mellan vissa personalgrupper inom lantbruks- och lantmäteriorganisationerna;

XIX. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 501 och II: 601 samt I: 504 och II: 602, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningarna för lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna, vilka angivits i det föregående, ävensom att upphäva personalförteckningen för jordbrukets upplysningsnämnd;

XX. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 501 och II: 601 samt I: 504 och II: 602, samtliga motioner såvitt nu är i fråga,

1) fastställa följande avlöningsstat för lantbruksstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	1 261 800
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	18 400
3. Ersättningar till sakkunniga, <i>förslagsvis</i>	21 000
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	1 216 900
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	400 200
6. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	17 400
Summa kronor	2 935 700

2) fastställa följande avlöningsstat för lantbruksnämnderna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60:

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	5 580 700
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	174 000
3. Arvoden till ortsombuden, <i>förslagsvis</i>	276 000
4. Ersättningar till sakkunniga, <i>förslagsvis</i>	95 000
5. Ersättningar till täckdiknings- och cementeringsförmän, <i>förslagsvis</i>	100 000
6. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal ..	4 597 300
7. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	1 615 200
8. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	71 300
Summa kronor	12 509 500

3) å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till *Lantbruksstyrelsen*: *Avlöningar* ett förslagsanslag av 2 935 700 kronor;

b) till *Lantbruksnämnderna*: *Avlöningar* ett förslagsanslag av 12 509 500 kronor;

XXI. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 334 och II: 405 samt I: 504 och II: 602, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till *Lantbruksstyrelsen*: *Omkostnader* ett förslagsanslag av 402 000 kronor;

XXII. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 501 och II: 601, I: 504 och II: 602 samt I: 334 och II: 405, samtliga mo-

tioner såvitt nu är i fråga, å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till *Lantbruksnämnderna: Omkostnader* ett förslagsanslag av 2 971 500 kronor;

XXIII. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 504 och II: 602, såvitt nu är i fråga, å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till *Lantbruksnämnderna: Utrustning* ett reservationsanslag av 70 000 kronor;

XXIV. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 92 och II: 130, såvitt nu är i fråga, å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till *Lantbruksnämnderna: Utbildningskurser för viss personal* ett reservationsanslag av 20 000 kronor;

XXV. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 92 och II: 130, såvitt nu är i fråga, å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till *Särskilda utbildningskurser* ett reservationsanslag av 136 700 kronor;

XXVI. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 333 och II: 404, I: 501 och II: 601, I: 499 och II: 604 samt I: 94 och II: 127, samtliga nämnda motioner såvitt nu är i fråga, liksom ock motionerna I: 91 och II: 125 å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till *Bidrag till jordbrukets rationalisering* ett reservationsanslag av 9 000 000 kronor;

XXVII. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts framställning å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till *Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti* ett förslagsanslag av 300 000 kronor;

XXVIII. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts framställning medgiva, att under budgetåret 1959/60 statlig kreditgaranti må beviljas, *dels* för lån avseende yttre rationalisering intill ett belopp av 14 000 000 kronor, för lån till inre rationalisering intill ett belopp av 15 000 000 kronor, för jordbruksegnahemslån m. m. intill ett belopp av 20 000 000 kronor och för driftslån intill ett belopp av 6 000 000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle ge anledning därtill, medgiva jämkning i sagda fördelning, *dels* för lån avseende uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål intill ett belopp av 5 000 000 kronor, *dels* för lån avseende trädgårdsnäringens rationalisering intill ett belopp av 2 000 000 kronor;

XXIX. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts

förslag medgiva, att den årliga räntan å den stående delen av lån från egnahemslånefonden, som beviljats efter ingången av år 1920 men före den 1 juli 1940, må för år 1960 nedsättas till 3,6 procent;

XXX. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag medgiva, att i avseende å köpeskilling för sådan jordbrukslägenhet eller byggnad å åbolägenhet, som år 1920 eller senare år försålts från kronoegendom, räntan må, i den mån köpeskillingen förräntas enligt enahanda grunder, som gällt eller gäller för den stående delen av före den 1 juli 1940 beviljat egnahemslån för jordbrukslägenheter, under år 1960 utgå efter 3,6 procent;

XXXI. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts framställning å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till *Statens avdikningsanslag* ett förslagsanslag av 1 500 000 kronor;

XXXII. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 333 och II: 404, såvitt nu är i fråga, å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till *Statens skogsförbättringsanslag* ett förslagsanslag av 3 600 000 kronor;

XXXIII. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 94 och II: 127, såvitt nu är i fråga, samt I: 338 å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till *Bidrag till kostnader i samband med lantmäteri- och vägförrättningar m. m.* ett förslagsanslag av 345 000 kronor;

XXXIV. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 504 och II: 602, såvitt nu är i fråga, å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60 under Diverse kapitalfonder anvisa till *Jordfonden* ett investeringsanslag av 8 000 000 kronor;

XXXV. att motionerna I: 63 och II: 89 samt I: 64 och II: 90, såvitt däri yrkas sådan författningsändring att statlig kreditgaranti för lån till rationaliseringsåtgärder må beviljas trädgårdsföretag oavsett storleksordning, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

XXXVI. att motionerna I: 64 och II: 90, såvitt de ej behandlats under p. XXXV, icke må någon riksdagens åtgärd föranleda;

XXXVII. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts framställning bemyndiga Kungl. Maj:t att biträda ackord och eljest eftergiva statens rätt på grund av garantiåtagande för lån avseende jordbrukets yttre och inre rationalisering samt för jordbruksegnahemslån och driftslån;

XXXVIII. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts framställning medgiva att Kungl. Maj:t vidtager de föreslagna ändringarna i lantbruksnämndstaxan.

Stockholm den 15 maj 1959

På jordbruksutskottets vägnar:

ANDERS PETTERSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Lage Svedberg, Nord, Jon Jonsson, Sigfrid Larsson, Nils Hansson, Hjalmar Nilsson, Hermansson, Mossberger, Gunnar Berg och Yngve Nilsson; samt

från andra kammaren: herrar Pettersson i Dahl, Gustafson i Dädesjö, Andersson i Hyssna, Hæggbloom, Svensson i Ljungskile, Jonsson i Strömsund, Sköld, Östlund, Lindström och Antby.

Reservationer

1) Av herrar *Sigfrid Larsson, Hermansson och Pettersson* i Dahl, vilka ansett att

dels tredje stycket i utskottets utlåtande å s. 78 bort ersättas med text av följande lydelse:

»Av i det föregående angivna skäl är det angeläget, att rationaliseringsorganens möjligheter att främja strukturomvandlingen inte kringskäres genom snäva författningsbestämmelser. Enligt propositionen skall myndigheterna åläggas att verka för att sådana brukningsenheter bildas, som normalt kan skötas av två män utan anlitande av arbetskraft utanför deras familjer. Ett jordbruk av denna beskaffenhet torde, framhåller departementschefen, i allmänhet tillhöra storleksgruppen 25—45 hektar. Denna målsättning för den yttre rationaliseringen skapar svårbedömbara konsekvenser för den landsbygd som beröres och medför enligt utskottets uppfattning alltför snäva bestämmelser för rationaliseringsverksamheten.

Redan nuvarande bestämmelser tillåter, att myndigheterna medverkar till bildande av brukningsenheter av den storlek som departementschefen förordar. Utskottet vill fästa uppmärksamheten på att i stora delar av landet basjordbruk och mindre jordbruk även på lång sikt måste bli den dominerande jordbruksformen. I motionerna I: 499 och II: 604 har i anslutning härtill förordats, att en omläggning av stödet till jordbrukets rationalisering borde anstå i avvaktan på resultatet av den utredning, som föreslagits i motionerna I: 480 och II: 593. Det hade enligt utskottets mening varit

önskvärt att en utredning fått pröva utformningen av stödet till den yttre rationaliseringen samt de samarbetsformer mellan olika centrala ämbetsverk och enskilda länsorgan, som genomförandet av den yttre rationaliseringen erfordrar. Utskottet har i sitt utlåtande över propositionen nr 147 och de i anledning av densamma väckta motionerna gjort uttalanden rörande särskild utredning. Utskottet finner det angeläget att nämnda utredning även överväger de förenämnda frågorna rörande den yttre rationaliseringen och jämväl dess samband med den inre rationaliseringen.»

dels utskottets utlåtande från och med det stycke som å s. 82 börjar med orden »Den av» till och med det stycke å s. 84 som slutar med orden »riksdagens åtgärd» bort ersättas med text av följande lydelse:

»Vid överläggningar som förts mellan lantbruksstyrelsen och domänstyrelsen har skiljaktiga uppfattningar framkommit om prissättningen på skogsfastigheterna. Från lantbruksstyrelsens sida har hävdats, att det pris för skogsfastigheter, som framkommit vid försäljningar enskilda jord- och skogsbrukare emellan, bör vara normgivande såsom marknadsvärde. Domänstyrelsen tillämpar emellertid vid sina försäljningar och byten en på vissa teoretiska förutsättningar utformad avkastningsvärdering där kapitaliseringsprocenten är jämförelsevis låg och de sålunda beräknade värdena på skogsfastigheterna blir höga. Jämföras de kapitaliseringsprocentnivåer, som erfordras vid de skilda värderingsmetoderna kommer lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas marknadsvärden att uppnås vid en kapitaliseringsfaktor om 5,5 procent medan domänstyrelsens avkastningsvärden uppnås vid en kapitaliseringsfaktor om 4,25 procent. Då utskottet anser att gällande marknadsvärde bör tillämpas vid försäljning för skogskomplettering av skogsfastigheter tillhörande kronan och att sålunda prissättning sker enligt av lantbruksstyrelsen föreslagna grunder tillstyrkes därför vad i nämnda hänseenden förordats i motionerna I: 60 och II: 87 samt I: 499 och II: 604.

Utskottet anser vidare att, i de fall byten av skogsfastigheter mellan lantbruksorganisationen och domänstyrelsen aktualiseras i skogskompletterings syfte, dessa byten bör genomföras under hänsynstagande till bytesobjektens likvärdighet beträffande skogstillgång, bonitetssynpunkt samt avsättnings- och belägenhetssynpunkter. Liksom departementschefen anser utskottet att det ena bytesområdets underlägsenhet i ett avseende inom rimliga gränser får kompenseras av fördelar i andra avseenden. Utskottet understryker också departementschefens uttalande att domänstyrelsens nyssnämnda villkor för byten bör tillämpas liberalt och under hänsynstagande till omständigheterna i varje särskilt fall.

Beträffande avstående i andra förekommande fall av mark från domänverket för rationaliseringsändamål, vilka framför allt torde komma att gälla markbyten, där utom domänverket och lantbruksnämnden även andra skogsägare inbegripes, synes det utskottet att ersättningen härför bör bestämmas med ledning av vad här anförts. Detta bör innebära att å ena sidan skogens värde i domänverkets hand ersättes på sätt förut sagts och å andra sidan

iakttages att försäljningar till enskilda jordbrukare i och för rationaliseringsändamål från lantbruksnämnderna sker till deras genomsnittliga självkostnadspris. Beträffande departementschefens förslag att Kungl. Maj:t skulle kunna överväga jämkning i värderingsresultatet vill utskottet uttala, att dylik jämkning icke synes böra innefatta avsteg från här angivna principer.

Mot departementschefens förslag att domänstyrelsen skall erhålla bemyndigande att för kronans räkning ingå i och svara för s. k. avtalsbyten, d. v. s. sådana byten som ej sker jämlikt jorddelningslagsliftningen, har utskottet icke något att erinra. Som förutsättning för utnyttjandet av detta bemyndigande bör dock gälla att vederbörande lantbruksnämnd och fastighetsbildningsmyndighet tillstyrker markbytet samt att redogörelse för genomförda markbyten årligen ingives till Kungl. Maj:t.

I motionerna I: 354 och II: 435 har framlagts förslag innebärande att domänverkets inköp av skogsmark för markfondsmedel skall begränsas till att i huvudsak avse omarronderingar samt att de ändamål, för vilka markfondsmedel må tagas i anspråk, utökas att jämväl innefatta bl. a. förstärkande av domänverkets rörelsekapital. I yttrande över motionerna har riksräkenskapsverket, som avstyrkt markfondens användning för nya ändamål, erinrat om ett av verket tidigare framlagt förslag om avveckling av markfonden samt övergång till reglering av utgifterna för markförvärv genom investeringsanslag. Domänstyrelsen har avstyrkt motionerna och uttalat att ett brytande av principerna för verkets inköp av skogsmark skulle tillfoga det statliga skogsbruket stor skada samt att styrelsens framtida kapitalbehov torde kunna tillgodoses med det nuvarande rörelsekapitalet kompletterat med en utökad rätt till rörlig kredit. Utskottet finner att frågan om disposition av markfondens tillgångar inte är tillfredsställande löst och att den därför bör bli föremål för särskilda överväganden med beaktande också av de synpunkter som framförts i motionerna I: 354 och II: 435. Sålunda förordas, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning av förevarande spörsmål.»

dels andra stycket å s. 85 bort ha följande lydelse:

»Utskottet anser förenämnda åtgärder vara av betydelse för strävandena att stärka insatserna för skogskomplettering av jordbruksfastigheter. I likhet med vad som anförts i motionerna I: 60 och II: 87, I: 499 och II: 604 samt I: 503 anser emellertid utskottet, att ytterligare åtgärder bör vidtagas i syfte att bringa frågan om skogskompletteringen till en tillfredsställande lösning, varvid skogsmark i såväl kronans som bolags och andra enskildas ägo bör komma i fråga.»

dels tredje stycket i utskottets utlåtande å s. 87 bort lyda sålunda:

»I ett flertal motioner har gjorts uttalanden innebärande att statens medverkan till ökad skogsodling i första hand skall avse hagmarker och kalmarker samt i andra hand åkerjord. Utskottet anser i likhet med motionärerna, att åkerjord inordnad i produktionen inte annat än i undantagsfall bör sättas i samband med skogsplantering. Sämre belägen åker eller åker som av

andra skäl ej lämpligen bör inordnas i den ordinarie produktionscirkulationen bör i första hand kunna få användning som betesmark.

Vidare kan enligt utskottets uppfattning många ovissa faktorer för närvarande motivera försiktighet med att överföra i produktionen inbegripen åker till skogsmark.

Med hänsyn till vad sålunda anförts tillstyrker utskottet vad som i berörda avseenden framhållits i motionerna I: 503 samt I: 504 och II: 602.»

dels utskottets utlåtande från och med det stycke som å s. 92 börjar med orden »Jämlikt det» till och med det stycke som å s. 93 slutar med orden »till avdikningsverksamheten», bort ersättas med text av följande lydelse:

»I propositionen föreslås, att den långivning, som för närvarande äger rum ur statens avdikningslånfond, skall avvecklas från och med den 1 juli 1959. Utskottet anser emellertid i likhet med jordbruksanslagsutredningen, att en övergång till statsgarantilån för detta ändamål för närvarande ej bör beslutas. Detta föranledes dels av att tekniska svårigheter med hänsyn till redan påbörjade företags behandling skulle komma att aktualiseras och dels av att 1956 års fondutredning arbetar med att utforma särskilda lagstiftningsbestämmelser angående uttaxeringsrätt inom torrläggningssförening. Då det dessutom kan förutsättas att svårigheter uppstår att i enlighet med propositionens förslag anskaffa erforderliga säkerheter för statliga garantilån för detta ändamål finnas ytterligare skäl för att före avvecklingen av statens avdikningslånfond avvakta resultatet av 1956 års fondutrednings förslag till särskilda lagbestämmelser inom området.

Utskottet har med vad sålunda anförts tillstyrkt vad som i berörda avseenden framförts i motion II: 603.»

dels att utskottets hemställan under IV, VI, VII, X och XIII bort lyda sålunda:

IV. att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts framställning ävensom motionerna I: 499 och II: 604, I: 503, I: 60 och II: 87, samtliga nämnda motioner såvitt nu är i fråga, ävensom motionerna I: 66 och II: 88, godkänna vad utskottet i det föregående anført rörande kronans medverkan i den yttre rationaliseringen samt angående villkor vid försäljning och byten av domänverket tillhörig mark;

VI. att riksdagen må i anledning av motionerna I: 354 och II: 435 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av frågan rörande dispositionen av markfondens tillgångar;

VII. att riksdagen må i anledning av motionerna I: 60 och II: 87 samt I: 499 och II: 604, såvitt de avser hemställan om proposition till riksdagen med ytterligare förslag i skogs-kompletteringsfrågan, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i det föregående anført;

X. att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts framställning ävensom med bifall till motionerna I: 504 och II: 602, I: 503, samtliga nämnda motioner såvitt nu är i fråga, samt

I: 344 och II: 232 godkänna de riktlinjer för främjande av skogsodling på sämre jordbruksmark som utskottet angivit i det föregående;

XIII. att riksdagen må med avslag å Kungl. Maj:ts framställning samt i anledning av motionerna I: 500 och II: 600 samt II: 603, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, besluta att icke nu avveckla statens avdikningslånefond.

2) Av herrar *Nord, Nils Hansson, Yngve Nilsson, Hæggbloom, Svensson* i Ljungskile, *Östlund* och *Antby*, vilka ansett att

dels fjärde och femte styckena i utskottets utlåtande å s. 79 bort ersättas med text av följande lydelse:

»I motionerna I: 500 och II: 600 har yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till höstriksdagen om upphävande av jordförvärvslagens bestämmelser i fråga om jordbrukares rätt att inköpa jord för komplettering av brukningsenheternas areal. I fråga om motiveeringen hänvisar utskottet till motionerna. Utskottet vill erinra om att jordbruksnämnden i skrivelse, återgiven i propositionen nr 147, anfört, att en på normjordbrukets storleksgrupp inriktad strukturförändring bland annat bör beaktas vid tillämpningen av jordförvärvslagstiftningen. Avsevärd lättnad av de hinder för kompletteringsköp, som jordförvärvslagen innebär, kan enligt utskottets mening ej ernås genom ändrade tillämpningsföreskrifter, utan jordbrukares köp av jord för komplettering av sina jordbruk bör vara undantagna från tillämpningen av jordförvärvslagen. Då det är av värde att en sådan reform sker omedelbart, bör därmed inte anstå tills efter nu pågående utredning; frågan om hela jordförvärvslagens borttagande skall behandlas vid nu provisoriska lagstiftnings upphörande. Utskottet vill därför tillstyrka vad i motionerna föreslagits.»

dels ock utskottets hemställan under III bort lyda sålunda:

»III. att riksdagen må med bifall till motionerna I: 500 och II: 600, såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte till årets höstriksdag framlägga förslag till undantag från jordförvärvslagens bestämmelser i fråga om jordbrukares rätt att inköpa jord för komplettering av brukningsenheternas areal;»

3) Av herrar *Nord, Svensson* i Ljungskile och *Antby*, vilka ansett att

dels det stycke i utskottets utlåtande, som å s. 84 börjar med orden »Departementschefen har» och som å s. 85 slutar med orden »med skog», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Departementschefen har i propositionen framlagt ett flertal förslag i avsikt att påskynda verksamheten för förstärkning av jordbruksfastigheter med skogsmark. Utskottet vill dock redan i detta sammanhang framhålla, att utskottet inte kan biträda den i propositionen förordade utökningen av lantbruksorganisationens skogliga personal. Vidare anser utskottet, att man

bör nöja sig med en mindre förstärkning av jordfonden än vad departementschefen föreslagit. Enligt utskottets mening finnes det emellertid anledning att räkna med att byten av skogsmark mellan domänverket och lantbruksnämnder här efter skall komma till stånd, där sådana är påkallade. Utskottet vill — — — (lika med utskottet) — — — med skog.»

dels det stycke i utskottets utlåtande, som å s. 86 börjar med orden »Kännedomen om» och som å s. 87 slutar med orden »jordbruksjord ökas», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Kännedomen om — — — (lika med utskottet) — — — i ämnet. Under dessa förhållanden anser utskottet, att verksamheten bör få erforderlig omfattning även med det i förhållande till propositionen lägre anslag, som föreslås i motionerna I: 333 och II: 404.»

dels tredje och fjärde styckena i utskottets utlåtande å s. 87 bort ha följande lydelse:

»I ett flertal motioner har gjorts uttalanden innebärande att statens medverkan till ökad skogsodling i första hand skall avse hagmarker och kalmarker samt i andra hand åkerjord. Utskottet finner, bland annat med tanke på den moderna betesdriften, dessa uttalanden beaktansvärda. När det gäller skogsplantering på åker vill utskottet påpeka, att det finns en del ovissa faktorer som motiverar en viss försiktighet i denna verksamhet. Utvecklingen på landsbygden mot större enheter samt nedläggande av jordbruk sker för närvarande i sådan fart att det förefaller onödigt att påskynda denna utveckling. I sammanhanget vill dock utskottet erinra om att gränserna mellan å ena sidan sämre åker samt å andra sidan betesmark och hagmark ofta är flytande, varjämte ägor av angivet slag inte sällan ligger insprängda i varandra och i skogsmarker på ett sådant sätt, att det av olika anledningar skulle vara olämpligt att vid skogsodling på hagmark ej skogsodla även intilliggande sämre åker, som måhända redan ligger obrukad.

För finansiering av bidragsgivningen till plantering av skog på sämre jordbruksmarker bör anlitas medel under statens skogsförbättringsanslag. I årets statsverksproposition har förordats en förstärkning av skogsförbättringsanslaget för budgetåret 1959/60 med ett belopp av 1 000 000 kronor, så att för bidrag till skogsodling på jordbruksmark skall stå till förfogande högst 2 200 000 kronor. Utskottet kan inte förorda en så stor anslagsökning utan tillstyrker det i motionerna I: 333 och II: 404 framförda yrkandet att det för sistnämnda ändamål avsedda beloppet skall begränsas till högst 1 600 000 kronor.»

dels det stycke i utskottets utlåtande, som å s. 100 börjar med orden »I motionerna» och som å s. 101 slutar med orden »utan bifall», bort ersättas med text av följande lydelse:

»I motionerna I: 504 och II: 602 har yrkats, att det kapitaltillskott av 8 000 000 kronor till den under kapitalbudgeten upptagna jordfonden som Kungl. Maj:t föreslagit skall begränsas till 5 000 000 kronor. Utskottet biträder motionärernas yrkande.»

dels ock utskottets hemställan under XI, XXXII och XXXIV bort lyda sålunda:

»XI. att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionen I: 503, såvitt nu är i fråga, ävensom med bifall till motionerna I: 333 och II: 404, såvitt nu är i fråga, medgiva att under budgetåret 1959/60 må beviljas statsbidrag å tillhopa högst 1 600 000 kronor till skogsodlingsåtgärder på sämre jordbruksmark samt å tillhopa högst 1 400 000 kronor till med statens skogsförbättringsanslag i övrigt avsedda ändamål, dock med den inskränkning, som angivits i statsverkspropositionen, samt med rätt för Kungl. Maj:t att göra jämkning i ifrågavarande fördelning;

XXXII. att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 333 och II: 404, såvitt nu är i fråga, å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till *Statens skogsförbättringsanslag* ett förslagsanslag av 3 000 000 kronor;

XXXIV. att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 504 och II: 602, såvitt nu är i fråga, å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60 under Diverse kapitalfonder till *Jordfonden* anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor;»

4) Av herrar Nord, Nils Hansson, Yngve Nilsson, Hæggbloom, Svensson i Ljungskile, Östlund och Antby, vilka ansett att

dels det stycke i utskottets utlåtande, som å s. 91 börjar med orden »I anslutning» och som å s. 92 slutar med orden »samma total kalkyl» bort ersättas med text av följande lydelse:

»I anslutning till förslaget om införande av förutberörda möjligheter att medelst 50-procentiga bidrag ur rationaliseringsanslaget stödja åtgärder för inre rationalisering i samband med vissa mera omfattande fastighetsregleringar har i propositionen förordats att lantmäteribidragskungörelsen skall upphävas från och med den 1 juli 1959. Enligt denna kungörelse kan bidrag lämnas med upp till 50 procent till kostnader för utflyttning eller väganläggning, som beslutats vid skifte eller ägoutbyte, eller för odling till åker eller äng av mark, som vid sådant skifte eller ägoutbyte upptagits såsom odlingsmark. Propositionens förslag innebär enligt utskottets mening en onödig omläggning av en tidigare form för bidragsgivning, som fungerat väl. Lantmäteriets medverkan är i regel nödvändig vid all strukturrationalisering. Att det till lantmäteriets förfogande ställda anslaget numera fått ökad betydelse framgår av den ökade medelsåtgång, som redovisas för budgetåret 1957/58. Utskottet vill vidare erinra om den av riksdagens revisorer i deras berättelse år 1958 föreslagna översynen av lantbruksnämndernas uppgifter. Revisorerna ansåg att det borde prövas, huruvida förutsättningar finnes för överförande till lantmäteriorganisationen av de delar av lantbruksnämnderna, som närmast

handhar den yttre rationaliseringen. Så länge sådan prövning inte verkställts anser utskottet det uppenbart felaktigt att överflytta ifrågavarande bidragsgivning från lantmäteriorganisationens anslag till rationaliseringsanslaget. Utskottet yrkar i denna del avslag å Kungl. Maj:ts förslag och bifall till motionerna I: 94 och II: 127.»

dels andra och tredje styckena i utskottets utlåtande å s. 92 bort utgå;

dels ock utskottets hemställan under XII och XXXIII bort lyda sålunda:

»XII. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 94 och II: 127 samt I: 504 och II: 602, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag att bidragsverksamheten med stöd av lantmäteribidragskungörelsen skall upphöra från och med den 1 juli 1959;

XXXIII. att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts framställning ävensom med bifall till motionerna I: 94 och II: 127, såvitt nu är i fråga, samt med avslag å motionen I: 338 å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till *Bidrag till kostnader i samband med lantmåteri- och vägförrättningar m. m.* ett förslagsanslag av 570 000 kronor.»

5) Av herrar *Yngve Nilsson, Hæggbloom* och *Östlund*, vilka ansett att *dels* fjärde stycket i utskottets utlåtande å s. 94 bort ersättas med text av följande lydelse:

»I motionerna I: 500 och II: 600 har särskilt understrukits driftsrationaliseringens betydelse och erinrats om riksdagens tidigare positiva uttalanden härom. Som utskottet förut anfört (s. 89 och 90) bör lantbruksnämndernas och hushållningssällskapens personal samverka vid upprättande av kalkyler för brukningsenheternas rationalisering. Det är då nödvändigt att hushållningssällskapen utrustas med behövlig expertis för denna samverkan och för rådgivning i driftsekonomiska frågor, vilket för jordbruket torde vara av större betydelse än ökad bidragsgivning till storleksrationalisering. Utskottet tillstyrker därför motionsyrkandet att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till ordnande genom hushållningssällskapen av driftsekonomisk rådgivning.»

dels ock utskottets hemställan under XV bort lyda sålunda:

»XV. att riksdagen må med bifall till motionerna I: 500 och II: 600, såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till ordnande genom hushållningssällskapen av driftsekonomisk rådgivning.»

6) Av herrar *Yngve Nilsson, Hæggbloom* och *Östlund*, vilka ansett att *dels* det stycke i utskottets utlåtande som å s. 99 börjar med orden »Utskottet har» och som å s. 100 slutar med orden »intagna ståndpunkt» bort lyda sålunda:

»Utskottet har — — — (lika med utskottet) — — — 6 000 000 kronor. I

motionerna I: 500 och II: 600 har framhållits kapitalanskaffningens stora betydelse såvitt gäller den av jordbrukarna själva frivilligt bedrivna rationaliseringsverksamheten. Utskottet instämmer i motionärernas uttalanden och vill understryka, att detta i särskilt hög grad gäller skogskomplettering. Utskottet biträder därför i detta sammanhang motionsyrkandet om framställning till Kungl. Maj:t att låta utreda jordbrukets kapitalproblem och förelägga riksdagen de förslag, vartill utredningen ger anledning. Garantiramen för — — — (lika med utskottet) — — — intagna ständpunkt.»

dels ock utskottets hemställan under XVI bort haft följande lydelse:

»att riksdagen må med bifall till motionerna I: 500 och II: 600, såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om utredning av jordbrukets kapitalproblem.»

7) Av herrar *Nord, Yngve Nilsson, Hæggbloom, Svensson* i Ljungskile, *Östlund* och *Antby*, vilka ansett att

dels den i fjärde stycket å s. 96 i utskottets utlåtande intagna meningen »Utskottet biträder helt dessa förslag.» bort lyda: »Utskottet biträder endast delvis dessa förslag.»

dels utskottets utlåtande från och med det stycke som å s. 97 börjar med orden »Utskottets tillstyrkan» till och med det stycke som å s. 98 slutar med orden »enahanda slag» bort lyda sålunda:

»Vad beträffar propositionsförslaget om utbyggnad med nya tjänster inom såväl lantbruksstyrelsen som lantbruksnämnderna vill utskottet erinra om att utredning pågår inom lantbruksstyrelsen om styrelsens och nämndernas organisation. De nya tjänsterna avses för uppgifter med skogskomplettering av jordbruksfastigheter samt med skogliga omarronderingar. Så stor utökning av denna verksamhet torde inte komma att ske, att ej förslag med anledning av förutnämnda utredning kan avvaktas. Utskottet förordar därför, i enlighet med vad som föreslagits i motionerna I: 501 och II: 601 samt I: 504 och II: 602, att riksdagen avslår Kungl. Maj:ts förslag att inrätta en skoglig sektion inom lantbruksstyrelsen samt nyinrätta 17 befattningar som assistenttjänster vid lantbruksnämnderna.»

dels utskottets utlåtande från och med det stycke som å s. 98 börjar med orden »De av» till och med det stycke som å s. 99 slutar med orden »ej tillstyrka» bort lyda sålunda:

»De av Kungl. Maj:t i propositionen nr 148 framlagda anslagsberäkningarna beträffande lantbruksstyrelsens avlönings- och omkostnadsanslag anser sig utskottet inte kunna tillstyrka. Enligt utskottets förmenande bör det vara till fyllest att, i anslutning till vad som yrkats i motionerna I: 501 och II: 601 samt I: 504 och II: 602, till de föreslagna ändamålen under dessa anslag anvisas 2 860 700 kronor respektive 357 000 kronor. Den minskning beträffande styrelsens omkostnadsanslag, som föreslagits i motionerna I: 334 och II: 405, kan utskottet sålunda inte biträda. Kungl. Maj:ts förslag att till de i propositionen nr 148 angivna utgiftsändamålen under lantbruksnämndernas avlönings- och omkostnadsanslag skall upplagas belopp å 12 509 500

kronor respektive 2 971 500 kronor har utskottet ej funnit sig böra biträda. Förslaget i propositionen att till täckande av lantbruksnämndernas behov av medel till utrustning skall anvisas 70 000 kronor kan utskottet ej heller ansluta sig till. Utskottet tillstyrker däremot de i motionerna I: 501 och II: 601 begärda minskningarna till 10 412 200 kronor respektive 2 500 000 kronor beträffande nämndernas avlönings- och omkostnadsanslag samt avstyrker yrkandena i motionerna I: 334 och II: 405 samt I: 504 och II: 602 i berörda delar. För att täcka nämndernas behov av medel till utrustning anser utskottet ett belopp av 46 000 kronor tillräckligt och biträder fördenskuil yrkandet i motionerna I: 504 och II: 602 om medelsanvisning med sismämnda belopp. Till Kungl. Maj:ts förslag att till utbildningskurser för viss personal skall anvisas 20 000 kronor kan utskottet ej förorda bifall. Enligt utskottets mening bör några särskilda medel ej anvisas till dylika utbildningskurser. Däremot bör på sätt föreslagits i motionerna I: 92 och II: 130 till dessa kurser få tagas i anspråk medel från det av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln föreslagna reservationsanslaget Särskilda utbildningskurser. Den av Kungl. Maj:t förordade medelsanvisningen under sistnämnda anslag, 136 700 kronor, tillstyrkes av utskottet.

Vad gäller reservationsanslaget Bidrag till jordbrukets rationalisering har Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen ansett att medelsbehovet under det samma kan täckas genom anvisande av ett belopp av 9 000 000 kronor. I motionerna I: 501 och II: 601 har föreslagits att under ifrågavarande anslag skall anvisas ett med 2 000 000 kronor till 7 000 000 kronor nedräknat belopp, medan i motionerna I: 91 och II: 125 samt I: 333 och II: 404 yrkats minskning med vissa andra belopp. I motionerna I: 499 och II: 604 har å andra sidan yrkats större anslagsanvisning än vad Kungl. Maj:t föreslagit. Utskottet har för sin del funnit sig böra tillstyrka att i överensstämmelse med yrkandet i motionerna I: 501 och II: 601 anslagsanvisningen bestämmas till 7 000 000 kronor.»

dels att utskottets hemställan under XIX—XXVI bort lyda sålunda:

»XIX. att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 501 och II: 601 samt I: 504 och II: 602, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningarna för lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna, vilka angivits i det föregående, ävensom att upphäva personalförteckningen för jordbrukets upplysningsnämnd;

XX. att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 504 och II: 602, såvitt nu är i fråga, ävensom med bifall till motionerna I: 501 och II: 601, såvitt nu är i fråga,

1) fastställa följande avlöningsstat för lantbruksstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	1 186 800
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	18 400
3. Ersättningar till sakkunniga, <i>förslagsvis</i>	21 000
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	1 216 900
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	400 200
6. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	17 400
Summa kronor	2 860 700

2) fastställa följande avlöningsstat för lantbruksnämnderna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60:

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	5 580 700
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	174 000
3. Arvoden till Ortsombuden, <i>förslagsvis</i>	276 000
4. Ersättningar till sakkunniga, <i>förslagsvis</i>	95 000
5. Ersättningar till täckdiknings- och cementeringsförmän, <i>förslagsvis</i>	100 000
6. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal ..	2 500 000
7. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	1 615 200
8. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	71 300
Summa kronor	10 412 200

3) å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till *Lantbruksstyrelsen*: *Avlöningar* ett förslagsanslag av 2 860 700 kronor;

b) till *Lantbruksnämnderna*: *Avlöningar* ett förslagsanslag av 10 412 200 kronor;

XXI. att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 334 och II: 405, såvitt nu är i fråga, ävensom med bifall till motionerna I: 504 och II: 602, såvitt nu är i fråga, å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till *Lantbruksstyrelsen*: *Omkostnader* ett förslagsanslag av 357 000 kronor;

XXII. att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 504 och II: 602 samt I: 334

och II: 405, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, ävensom med bifall till motionerna I: 501 och II: 601, såvitt nu är i fråga, å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till *Lantbruksnämnderna: Omkostnader* ett förslagsanslag av 2 500 000 kronor;

XXIII. att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 504 och II: 602, såvitt nu är i fråga, å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till *Lantbruksnämnderna: Utrustning* ett reservationsanslag av 46 000 kronor;

XXIV. att riksdagen må med bifall till motionerna I: 92 och II: 130 avslå Kungl. Maj:ts förslag att för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln till *Lantbruksnämnderna: Utbildningskurser för viss personal* anvisa ett reservationsanslag av 20 000 kronor;

XXV. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, samt för disposition därjämte i enlighet med vad i motionerna I: 92 och II: 130 yrkats, å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till *Särskilda utbildningskurser* ett reservationsanslag av 136 700 kronor;

XXVI. att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 333 och II: 404, I: 94 och II: 127 samt I: 91 och II: 125 ävensom med bifall till motionerna I: 501 och II: 601 samt med avslag å motionerna I: 499 och II: 604, samtliga nämnda motioner såvitt nu är i fråga, å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa till *Bidrag till jordbrukets rationalisering* ett reservationsanslag av 7 000 000 kronor.»

8) Av herrar *Nord, Sigfrid Larsson, Nils Hansson, Hermansson, Pettersson* i Dahl, *Svensson* i Ljungskile och *Antby*, vilka ansett att

dels det stycke i utskottets utlåtande som å s. 99 börjar med orden »Utskottet har» och som å s. 100 slutar med orden »intagna ståndpunkt», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet har — — — (lika med utskottet) — — — och grönsaker. Utskottet, som finner starka skäl tala för att det statliga stödet till trädgårdsnäringsens rationalisering i enlighet med vad som föreslagits i förevarande motioner, bringas i överensstämmelse med vad som på motsvarande område gäller för stödet till jordbrukets rationalisering, förordar att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådan ändring av gällande kungörelse, att lånegarantier må beviljas till rationaliseringsåtgärder inom trädgårdsföretag oavsett storleksordningen. Vad i motionerna I: 64 och II: 90 därutöver föreslagits, nämligen statliga kreditgarantier jämväl för uppförande av vissa partiförsäljningslokaler, anser utskottet förtjäna beaktande men anser sig inte för närvaran-

de kunna ta ställning till frågan, då den är föremål för överväganden inom den arbetande trädgårdsnäringsutredningen.»

dels ock utskottets hemställan under XXXV bort lyda sålunda:

»XXXV. att riksdagen må med bifall till motionerna I: 63 och II: 89 samt I: 64 och II: 90 besluta att statlig kreditgaranti för lån till rationaliseringåtgärder må beviljas trädgårdsföretag oavsett storleksordning.»

9) Av herr *Svensson* i Ljungskile

10) Av herr *Antby*

11) Av herr *Lage Svedberg*

12) Av herr *Jon Jonsson* (såvitt avser bidrag till ersättning åt vissa för-
rättningsmän enligt lagen om enskilda vägar)

Innehållsförteckning

<i>Yrkandena i propositionerna och motionerna</i>	1
<i>Framställningarna i statsverkspropositionen</i>	7
<i>Yttrandena över motionerna I: 179 och II: 225 rörande åtgärder för att påskynda lantmäteriförrättningarna vid rationaliseringsverksamheten inom jordbruket</i>	14
<i>Yttrandena över motionerna I: 66 och II: 88 angående åtgärder för utnyttjande av kronoskog vid jordbrukets rationalisering</i>	16
<i>Yttrandena över motionerna I: 354 och II: 435 angående viss begränsning av domänverkets inköp av skogsmark för markfondsmedel, m. m. . .</i>	20
<i>Propositionen nr 148 angående statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.</i>	23
<i>Departementschefen</i>	24
<i>Yttre rationalisering, m. m.</i>	24
<i>Överförande av sämre jordbruksmark till skogsmark</i>	33
<i>Inre rationalisering</i>	40
<i>Driftsrationalisering</i>	53
<i>Organisationsfrågor</i>	56
<i>Anslagsfrågor</i>	68
<i>Utskottet</i>	76
<i>Yttre rationalisering, m. m.</i>	76
<i>Skogsodling på sämre jordbruksmark</i>	86
<i>Inre rationalisering</i>	88
<i>Driftsrationalisering</i>	93
<i>Organisationsfrågor</i>	94
<i>Anslagsfrågor</i>	98
<i>Utskottets hemställan</i>	101
<i>Reservationer</i>	106